

KAREL JAROMÍR ERBEN

ČESKÉ POHÁDKY

N a k l a d a t e l s t v í N o v i n a

K. J. ERBEN :

ČESKÉ POHÁDKY

S barevnými obrázky A. Scheinera

Pro děti od 6 let

Kdo by neznal překrásné pohádky K. J. Erbena, jimiž se tento básník zapsal zlatým písmem do srdcí české mládeže? Přecházejí s generace na generaci a přece si zachovávají stále svou svěžest a své kouzlo. To proto, že byly poslouchány přímo v jádru tvořivé lidové fantasmie a vytrženy skvělým básnickým duchem, jímž autor Kytice byl. Je v nich vyjádřeno typické pohádkové bohatství české tak dokonalou formou, že všichni pozdější pohádkáři vycházeli z tohoto podnětného pramene a jen jej rozhojňovali o nové odstíny. Soubor, který vám v této knize předkládáme, je jedním z nejdokonalejších a nejpůsobivějších vydání, jichž se Erbenovým pohádkám dostalo. Obsahuje třináct nejkrásnějších pohádek, které doprovodil bohatými barevnými obrázky vynikající zvěčnělý ilustrátor Artuš Scheiner. Najdete tu klasické pohádky o Třech zlatých vlasech, o Zlatohlávce, o Dlouhém, Širokém a Bystrozrakém, o Ptáku ohniváku a j. s ilustracemi, které vystihují obrazivost pohádkovou v plné míře. Dětem dáte touto knihou do rukou nejhodnotnější klenot české literatury.

Cena K 70.—.

VYDALA NOVINA PRAHA

Václav Beneš - Třebízský:

NÁRODNÍ POHÁDKY A POVĚSTI

Dětem od 8 let

Velký český spisovatel, V. Beneš-Třebízský, věnoval několik svých knih také dětem, které nade vše miloval. Soubor jeho pohádek, které předkládáme dnešní české mládeži s překrásnými obrázky akademického malíře A. Zábranského, patří k jeho dětským knihám nejkrásnějším. Již téměř šedesát let uplynulo od jeho smrti, ale jeho pohádky jsou stále živé a svěží. Jsou to typické pohádky české, psané v tradici Erbenově. Mají jeden krásný rys: hrdinové, kteří v nich vystupují, jsou roztomilé figurky dobře odpozorované z našeho drobného lidu, hlavně z prostředí řemeslnického. Třebízský vyzdvihuje v bohatých příbězích jejich chytrost, poctivost a dobré srdce a ukazuje, jak nepoctivost a lstivost se přísně trestá. Vystupují tu také kouzelné pohádkové bytosti, draci, ještěři, čarovní ptáci, chytrá liška, králové a zakleté princezny. Celý tento kouzelný svět dá dětem vše, co hledají: zábavu i ušlechtilé poučení. Třebízský je rozený pohádkář. Vyprávěl všechny své příběhy dětem ve škole a zachoval si svůj prostý styl i pro vydání knižní. Jeho kniha, jíž se dostalo sourodého vyjádření výtvarného umělce, stane se jistě jednou z nejhledanějších o letošních vánocích.

Cena K 60.—.

VYDALA NOVINA PRAHA

KAREL JAROMÍR ERBEN

ČESKÉ POHÁDKY

R B E N : Č E S K É P O H Á D K Y

K. J. ERBEN

ČESKÉ POHÁDKY

S obrázky Artuše Scheinera

1941

NAKLADATELSTVÍ NOVINA V PRAZE

TŘI ZLATÉ VLASY DĚDA-VŠEVĚDA

Bylo — nebylo: Byl jednou jeden král, který se rád honil po lesích za zvěří. Jednou taky se pustil daleko za jelenem a zabloudil. Byl sám a sám, přišla noc a král byl rád, že našel na mýtině chalupu. Zůstával tam uhlíř. Král povídá, jestli by ho chtěl z lesa na cestu vyvést, že mu dobře zaplatí. — „I rád bych s vámi,“ řekl uhlíř, „ale tu vidíte, žena mi právě leží, nemohu odejít. A kam byste taky v noci? Lehněte si na půdu na seno, a ráno vás doprovodím.“ — Brzy potom se narodil uhlířovi synáček. Král ležel na půdě, nemohl usnout. O půlnoci pozoroval dole ve světnici nějaké světlo. Koukne škulinou ve stropě a tu vidí: uhlíř spal, žena jeho ležela jako ve mdlobách a podle děťátka stály tři staré babičky, celé bílé, každá měla v ruce svíci rozsvícenou.

První povídá: „Já tomu chlapci dávám, aby přišel do velikých nebezpečností.“ — Druhá povídá: „A já mu dávám, aby ze všech šťastně vyvázl a byl dlouho živ.“ — A třetí povídá: „A já mu dávám za ženu tu dcerušku, co se dnes narodila tomu králi, který tu nahoře na seně leží.“ Nato babičky svíce zhasly a bylo zas ticho. Byly to Sudičky.

Král zůstal, jako by mu byl meč do prsou vrazil. Nespál do rána; přemýšlel, co a jak, aby se nestalo, co tu slyšel. Když se rozednilo, začalo dítě plakat. Uhlíř vstal a vidí, že mu žena zatím usnula na věčnost. „Och můj ubohý sirotečku!“ naříkal, „co si nyní s tebou počnu?“ — „Dej mi to děťátko,“ praví král, „já se o ně postarám, že mu dobře bude; a tobě dám peněz tolik, že do smrti nebudeš musit uhlí pálit.“

Uhlíř byl tomu rád a král slíbil, že si pro to děťátko pošle. Když přišel do svého zámku, vypravovali mu s radostí velikou, že se mu tu a tu noc narodila krásná dceruška. Byla to právě ta noc, když viděl ty tři Sudičky. Král se zamračil, zavolal jednoho svého služebníka a povídá: „Půjdeš tam a tám do lesa, v chalupě tam uhlíř zůstává; dáš mu tyto peníze a on ti dá malé dítě. To dítě vezmeš a na cestě potom utopíš. Neutopíš-li, budeš sám vodu pít!“ — Služebník šel, vzal děťátko do košíka a když přišel na lávku, kde hluboká a široká řeka tekla, hodil je i s košíkem do vody. — „Dobrou noc, nezvaný zeti!“ řekl potom král, když mu to služebník pověděl.

Král myslil, že se děťátko utopilo, ale neutopilo se: plulo v košíku po vodě, jako by je kolíbal, a spalo, jako by mu zpíval, až připlulo k chalupě jednoho rybáře. Rybář seděl na břehu, spravoval sítě. Tu vidí po řece něco plynout, skočí do lodičky a za tím, a vytáhl z vody v košíku děťátko. I donesl je své ženě a povídá:

„Vždycky's chtěla mít nějakého synáčka, a tu ho máš: přinesla nám ho voda.“

Žena rybářova byla mu ráda a vychovala to dítě za své vlastní. Říkali mu Plaváček, protože jim po vodě připlaval. — Řeka teče a léta minou, a z hocha stal se krásný mládenec, že mu daleko široko nebylo rovného. — Jednou v létě přihodilo se, že tudy jel na koni král sám a sám. Bylo parno, chtělo se mu pít, i zahrnul k rybáři, aby mu dali trochu vody. Když mu ji Plaváček podal, zarazil se král, hledě na něj.

„Švarného hocha máš, rybáři!“ povídá, „je-li to tvůj syn?“ — „Je a není,“ odpověděl rybář; „právě tomu dvacet let, připlaval po řece v košíku co maličké děťátko a vychovali jsme si ho.“

Králi se udělaly mžitky před očima, zbledl jako stěna; viděl, že je to ten, co ho dal utopit. Ale hned se vzpa-

matoval, skočil s koně a povídá: „Potřebuju posla do mého královského zámku a nikoho s sebou nemám; může-li mi ten mládenec tam dojít?“

„Vaše královská milost poručí a hoch půjde,“ řekl rybář.

Král si sedl a napsal své paní králové list: „Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej bez meškání mečem probodnout: můj to zlý nepřítel. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“ Pak to psaní složil, zapečetil a přitlačil svůj prsten.

Plaváček vydal se hned se psáním na cestu. Musil velkým lesem, a než se nadál, minul se cesty a zabloudil. Chodil z houští do houští, až se už začalo stmívat. Tu potká starou babičku: „Kampak, Plaváčku, kampak?“ „Jdu se psáním do královského zámku a zabloudil jsem. Nemohla byste mi, matičko, povědít, kudy na cestu?“ — „Dnes už beztoho nedojdeš, je tma,“ řekla babička, „zůstaň u mne na noc: však nebudeš u cizí, jsem ti kmotrou.“ — Mládenec si dal říci a sotva byli několik kroků, měli před sebou hezký domek, jako by byl najednou ze země vyrostl. V noci, když hoch usnul, vytáhla mu babička psaní z kapsy a dala mu tam jiné, ve kterém tak bylo napsáno: „Toho mladíka, kterého ti tuto posílám, dej bez meškání s naší dcerou oddat: můj to souzený zeť. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“

Když paní králová to psaní přečtla, dala hned vystrojit svatbu, a obě, paní králová i mladá královna, nemohly se na ženicha dost nahledět, jak se jim líbil, a Plaváček byl se svou královskou nevěstou taky spokojen.

Po několika dnech přijel domů král, a když viděl, co se stalo, rozzlobil se náramně na svou paní, co to učinila.

„Vždyťpak jsi mi sám poručil, abych ho dala s naší dcerou oddat, dřív než se vrátíš!“ odpověděla králová a podala mu psaní.

Král psaní vzal, prohlíží písmo, pečeť, papír — všechno bylo jeho vlastní. I dal si zavolat zete a vyptával se, co a jak a kde chodil.

Plaváček vypravoval, kterak šel a v lese zabloudil a že zůstal na noc u své staré kmotry. — „A kterak vypadala?“ — „Tak a tak.“ — A král poznal z jeho řeči, že to byla táž osoba, která před dvaceti lety dceru jeho prisoudila synu uhlířovu. Myslíl — myslił — a potom povídá:

„Co se stalo, nedá se změnit, ale zdarma přece mým zetěm být nemůžeš; chceš-li mou dceru mít, musíš jí za věno přinést tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.“ Myslił si, že se takto svého nemilého zete nejjistěji zproští.

Plaváček se rozloučil se svou chotí a šel — kudy a kam nevím; ale že mu Sudička byla kmotrou, bylo mu snadno pravou cestu najít. Šel dlouho a daleko, přes hory, doly, přes vody, brody, až přišel k černému moři. Tu vidí loď a na ní přívozníka. — „Pozdrav Pánbůh, starý přívozníče!“ — „Dejž to Pánbůh, mladý poutníče! Kam tudy cestou?“ — „K Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Hoho! Na takového posla dávno čekám. Dvacet let už tu převážím a nikdo mne nejde vysvobodit. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, kdy bude mé roboty konec, převezu tě.“ Plaváček slíbil a přívozník ho převezl.

Potom přišel k nějakému velikému městu, ale bylo sešlé a smutné. Před městem potká stařečka, měl v ruce hůl a sotva lezl.

„Pozdrav Pánbůh, šedivý dědečku!“ — „Dejž to Pánbůh, pěkný mládenečku! kam tudy cestou?“ — „K Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Aj aj! na takového posla tu dávno čekáme; to tě hned musím k našemu panu králi dovést.“

Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš s poselstvím k Dědu-Vševědu? měli jsme tu jabloň, nesla mladící jablka; když někdo jedno snědl,

třeba byl už nad hrobem, omládl zas a byl jako jinoch. — Ale od dvaceti let nenese jabloň už ovoce žádného. Slíbíš-li mi, že se Děda Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, odměním tě královsky.“ — Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom přišel zase k jinému velikému městu, ale bylo z polovice pobořené. Nedaleko města zakopával syn otce svého zemřelého, a slzy mu jako hrachy padaly po tvářích.

„Pozdrav Pánbůh, smutný hrobníče!“ řekl Plaváček. — „Dejž to

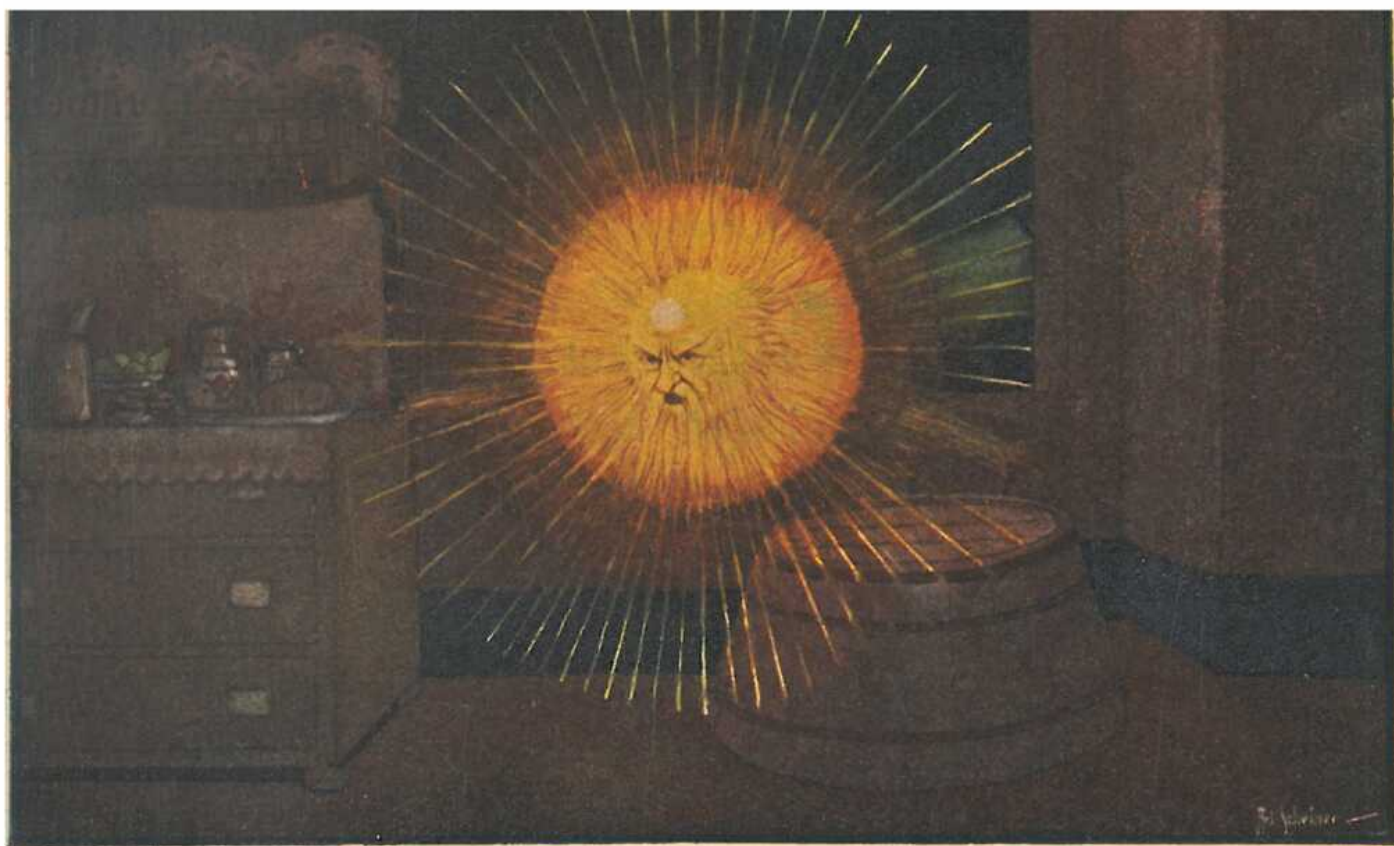
Pánbůh, dobrý poutníče! Kam tudy cestou?“ — „Jdu k Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „K Dědu-Vševědu? škoda, že's dříve nepřišel! Ale náš pan král na takového posla už dávno čeká; musím tě k němu dovést.“

Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš poselstvím k Dědu-Vševědu. — Měli jsme tu studnici, prýštla se z ní živá voda: když se jí někdo napil, třeba už umíral, hned se zas uzdravil; a kdyby byl už mrtev a tou vodou ho pokropili, zase vstal a chodil. Ale teď už od dvaceti let voda přestala téci. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královskou odměnu ti dám.“

Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom šel dlouho a daleko černým lesem a uprostřed toho lesa vidí velikou zelenou louku, plnou krásného kvítí, a na ní zlatý zámek; byl to zámek Děda-Vševěda, třpytil se jako žhavý. Plaváček vešel do zámku, ale nenašel tam nikoho, než v jednom koutě starou babičku, seděla a předla. „Vítám tě, Plaváčku!“ povídá, „jsem ráda, že tě zas vidím.“ Byla to jeho kmotra, co byl u ní v lese noclehem, když to psaní nesl. „Copak tě sem přivedlo?“ — „Král nechce, abych byl darmo jeho zetěm; i poslal mě pro tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.“

Babička se usmála a povídá: „Děd-Vševěd je můj syn, jasné Slunce: ráno je pacholátkem, v poledne mužem a večer starým dědem. Já ti ty tři vlasy s jeho zlaté hlavy opatřím, abych ti taky darmo nebyla kmotrou. Ale tak, synáčku, jak tu jseš, zůstat nemůžeš! Můj syn je sice dobrá duše, ale když přijde navečer hladový domů, mohlo by se lehko stát, že by tě upekl a snědl k večeři. Je tu prázdná kád', přiklopím ji na tě.“ — Plaváček prosil, aby se taky Děda-Vševěda zeptala na ty tři věci, co slíbil na cestě, že přinese odpověď. — „Zeptám,“ řekla babička, „a dej pozor, co řekne.“

Najednou strhl se venku vítr a západním oknem do světnice přiletělo slunce, starý dědeček se zlatou hlavou. „Čuchy, čuchy člověčinu!“ povídá, „někoho tu, matko, máš?“ — „Hvězdo denní! Kohopak bych tu mohla mít, abys ty ho neviděl? Ale tak je: celý den lítáš po tom božím světě a tam se té člověčiny načucháš; i není divu, když večer domů přijdeš, že ti ještě voní!“ — Stařeček neřekl na to nic a sedl k večeři.

Po večeři položil svou zlatou hlavu babičce na klín a počal dřímat. Když babička viděla, že už usnul, vytrhla mu jeden zlatý vlas a hodila na zem — zazvonil jako struna. „Co mi chceš, matko?“ řekl stařeček. — „Nic, synáčku, nic, dříkala jsem a měla jsem divný sen.“ — „A co se ti zdálo?“ — „Zdálo se mi o jednom městě, měli tam pramen živé vody:

když někdo stonal a napil se jí, ozdravěl; a když umřel a tou vodou ho pokropili, zas ožil. Ale teď od dvaceti let voda přestala téci: je-li jaká pomoc, aby zas tekla?“ — „Snadná pomoc: v té studnici na prameni žába sedí, nedá vodě tect; ať žábu zabijí a studnici vyčistí, poteče voda zas jako prve.“ — Když stařeček potom zas usnul, vytrhla mu babička druhý zlatý vlas a hodila na zem. „Což zase máš, matko?“ — „Nic, synáčku, nic, dřímala jsem a zdálo se mi zas něco divného. Zdálo se mi o jednom městě, měli tam jabloň, nesla mladící jablka; když někdo zestárl a jedno snědl, omládl zas. Ale teď od dvaceti let nenese jabloň žádné ovoce: je-li jaká pomoc?“ — „Snadná pomoc: pod jabloní leží had, užírá jí síly: ať hada zabijí a jabloň přesadí, ponese zas ovoce jako prve.“ — Potom stařeček brzy zas usnul, a babička mu vytrhla třetí zlatý vlas: „Což mne, matko, spát nenecháš?“ řekl stařeček mrzutě a chtěl vstávat. — „Lež, synáčku, lež! Nehněvej se, nerada jsem tě vzbudila. Ale přišla na mě dřímota a měla jsem zas podivný sen. Zdálo se mi o přívozníkovi na černém moři: dvacet let už tam převáží a nikdo ho nejde vysvobodit. Kdy bude roboty jeho konec?“ — „Hloupé matky to syn! Ať dá jinému veslo do ruky a sám vyskočí na břeh, bude ten zas přívozníkem. Ale teď už mi dej pokoj: musím časně ráno vstát a jít slzy sušit, co králova dcera každou noc vypláče pro svého muže, syna uhlířova, kterého král poslal pro mé tři zlaté vlasy.“

K ránu strhl se zas venku vítr a na klíně staré matičky probudilo se místo stařečka krásné zlatovlasé dítě, boží Slunečko, dalo matce sbohem a východním oknem vyletělo ven. Babička zas odklopila káď a řekla Plaváčkovi: „Tuhle máš ty tři zlaté vlasy, a co Děd-Vševěd na ty tři věci odpověděl, už taky víš. Jdi spánembohem! Už mne víc neuhlídáš, není toho třeba.“ — Plaváček pěkně babičce poděkoval a šel.

Když přišel do toho prvního města, ptal se ho král, jakou jim nese novinu. — „Dobrou,“ řekl Plaváček; „dejte studnici vyčistit, a žábu, co na prameni sedí, zabijte, a poteče vám voda zas jako kdy prve.“ — Král to dal hned udělat, a když viděl, že se voda prýští plným pramenem, daroval Plaváčkovi dvanáct koní bílých jako labutě a na ně tolik zlata a stříbra a drahého kamení, co mohli unést.

Když přišel do toho druhého města, ptal se ho zase král, jakou jim nese novinu. — „Dobrou,“ řekl Plaváček; „dejte jabloň vykopat, najdete pod kořeny hada, toho zabijte; potom jabloň zase vsadte a po- nese vám ovoce jako kdy prve.“

Král to dal hned udělat a jabloň za noc oděla se květem, jako by ji růžemi osypal. Král měl velikou radost a daroval Plaváčkovi dvanáct koní vraných jako havrani, a na ně taky tolik bohatství, co mohli unést.

Plaváček jel potom dál, a když byl u černého moře, ptal se ho pří-vozník, zdali se dověděl, kdy bude osvobozen. „Dověděl,“ řekl Plaváček, „ale dříve mě převez, pak ti povím.“ — Přívozník se sice vzpouzel, ale když viděl, že není jiné pomoci, převezl ho přec i s jeho čtyřiadva- ceti koňmi. „Až zas budeš někoho převážet,“ řekl mu potom Plaváček, „dej mu veslo do ruky a vyskoč na břeh, a bude ten místo tebe pří-vozníkem.“

Král ani svým očím nevěřil, když mu Plaváček ty tři zlaté vlasy Děda-Vševěda přinesl, a dcera jeho plakala, ne žalostí, ale radostí, že se zas vrátil.

„A kde’s těch pěkných koní a toho velikého bohatství nabyl?“ ptal se král.

„Vysloužil jsem si to,“ řekl Plaváček a vypravoval, kterak tomu králi dopomohl zase k mladícím jablkám, co ze starých lidí dělají

mladé, a tomu králi k živé vodě, co z nemocných dělá zdravé a z mrtvých živé.

„Mladící jablka! Živá voda!“ opakoval si potichu král; „kdybych jedno snědl, omládl bych; a kdybych i zemřel, tou vodou bych zas ožil!“

Bez meškání vydal se na cestu pro mladící jablka a pro živou vodu — a potud se ještě nevrátil.

A tak se stal uhlířův syn zetěm královým, jak Sudička usoudila, a král — snad ještě pořád tam převáží přes černé moře.

Byl jeden král a byl tak rozumný, že i všem živočichům rozuměl, co si povídali. A poslouchajte, jak se tomu naučil. Přišla k němu jednou nějaká stará babička, přinesla mu v košíku hada a povídá, aby si ho dal ustrojit: když ho sní, že bude všemu rozumět, co které zvíře v povětrí, na zemi i ve vodě mluví. Tomu králi se to líbilo, že bude umět, co nikdo neumí. Dobře babičce zaplatil a hned poručil sloužícímu, aby mu tu rybu k obědu připravil: „Ale,“ prý, „ať jí ani na jazyk nevezmeš, sic mi to svou hlavou zaplatíš!“

Jiříkovi, tomu sloužícímu, bylo divné, proč mu to král tak tuze za-

pověděl. „Jak živ jsem takové ryby neviděl,“ povídá sobě sám, „vypadá zrovna tak jako had, a jaký by to byl kuchař, aby ani neokusil, co strojí?“ Když to bylo upečeno, vzal kouštíček na jazyk a pochutnával. Vtom slyší kolem uší něco bzučet: „Nám taky něco! nám taky něco!“ Jiřík se ohlíží, co to, a nevidí než několik much, co v kuchyni lítaly. Tu zas venku na ulici někdo siplavě volá: „Kam pák? kam pák?“ A tenčí hlasy odpovídají: „Do mlynářova ječmene, do mlynářova ječmene.“ Jiřík koukne oknem a vidí housera s hejnem hus. „Aha!“ povídá, „taková je ta ryba?“

Už věděl, co je. Čerstvě vstrčil ještě jeden drobet do úst, a pak hada donesl králi, jako by nic nebylo.

Po obědě poručil král Jiříkovi, aby mu osedlal koně, že se chce projet, a on aby ho doprovázel. Král jel napřed a Jiřík za ním. Když jeli po zelené louce, poskočil Jiříkův kůň a zařehotal: „Hohohoho, bratře! Mně je tak lehký, že bych chtěl přes hory skákat!“ — „Což je o to,“ povídá druhý, „já bych taky rád skákal, ale na mně sedí starý: skočím-li, svalí se na zem jako měch a srazí si vaz.“ — „Ať si srazí, co z toho?“ řekl Jiříkův kůň, „místo starého budeš nosit mladého.“

Jiřík srdečně se té rozmluvě zasmál, ale jen tak potichu, aby král nevěděl. Ale král taky dobře rozuměl, co si koníci povídali, ohlídl se, a vida, že se Jiřík směje, ptá se: „Čemu se směješ?“ — „Ničemu, královská Jasnosti: jen mi tak něco připadlo,“ vymlouval se Jiřík. Starý král však už ho měl v podezření a koňům už taky nedůvěřoval; obrátil a zas domů.

Když přijeli do zámku, poručil král Jiříkovi, aby mu nalil do sklenice vína: „Ale tvá hlava za to,“ povídá, „jestliže nedoleješ anebo přešeješ!“ Jiřík vzal konvici s vínem a leje. Vtom přiletěli oknem dva ptáčekové;

jeden druhého honil, a ten, co utíkal, měl tři zlaté vlasy v zobáčku. „Dej mi je,“ povídá ten jeden, „však jsou moje!“ — „Nedám, moje jsou! Já si je zdvihl.“ — „Ale já je viděl, jak upadly, když se zlatovlasá panna česala. Dej mi aspoň dva!“ — „Ani jeden.“ — Tu ten druhý ptáček za ním, a ty zlaté vlasy pochytil. Když se tak o ně letmo tahali, zůstal každému v zobáčku jeden, a třetí zlatý vlas upadl na zem, jen to zazvonilo. Vtom se Jiřík po něm ohlédl a přelil. — „Propadl's mi život!“ vykřikl král; „ale chci s tebou milostivě naložit, když té zlatovlasé panny dobudeš a přivedeš mi ji za manželku.“

Co měl Jiřík dělat; chtěl-li svůj život zachovat, musil pro pannu, ačkoli ani nevěděl, kde ji hledat. Osedlal si

koně a jel kudy tudy. Přijel k černému lesu, a tu pod lesem u cesty hořel keř; zapálili jej pasáci. Pod keřem byl mravenčí kopec, jiskry na něj padaly, a mravenci se svými bílými vajíčky sem tam utíkali. „Och, pomoz, Jiříku, pomoz!“ volali žalostně, „uhoříme, i naši mladí ve vajíčkách.“ — On tu hned s koně dolů, keř uťal a oheň uhasil. „Až budeš potřebovat, vzpomeň si na nás, a taky pomůžem.“

Potom jel tím lesem a přijel k vysoké jedli. Na vrchu na jedli bylo krkavčí hnízdo, a dole na zemi dvě krkavčata pištěla a naříkala: „Otec i matka nám uletěli; máme si samy potravu hledat, a my ubohá pisklata ještě lítat neumíme. Och, pomoz, Jiříku, pomoz! Nasyť nás, sic umřeme hladem.“ — Jiřík se dlouho nerozmýšlel, skočil s koně a vrazil mu do boku meč, aby krkavčata měla co žrát. „Až budeš potřebovat,“ krákorala vesele, „vzpomeň si na nás, a taky ti pomůžem.“

Potom dál už musil Jiřík pěšky. Šel dlouho, dlouho lesem a když konečně z lesa vycházel, viděl před sebou daleké široké moře. Na břehu moře dva rybáři spolu se hádali. Chytili velikou zlatou rybu do sítě, a každý chtěl ji mít sobě sám. „Má je síť, má je ryba!“ — A druhý na to: „Málo by ti tvoje síť byla platna, kdyby mé lodi a mé pomoci nebylo.“ — „Až po druhé zas takovou chytíme, bude tvá.“ — „Ne tak! Ty na druhou počkej a tuhle mi dej.“ — „Já vás porovnam,“ povídá Jiřík; „prodejte mi tu rybu, dobře vám ji zaplatím, a peníze rozdělte mezi sebe na polovic.“ I dal jim za ni všechny peníze, co měl od krále na cestu, nic si nenechal. Rybáři byli rádi, že tak dobře prodali, a Jiřík pustil rybu zas do moře. Vesele zašpláchala vodou, pohroužila se a pak nedaleko břehu ještě jednou vystrčila hlavu: „Až mne, Jiříku, budeš potřebovat, vzpomeň si na mne, odsloužím se ti.“ A poté se ztratila. — „Kam jdeš?“ ptali se rybáři Jiříka. — „Jdu svému pánu, starému králi,

pro nevěstu, pro zlatovlasou pannu, a nevím ani, kde ji hledat.“ — „Och, o té ti dobře můžem povědít,“ řekli rybáři. „Je to Zlatovláska, dcera králova z křišťálového zámku tamhle na tom ostrově. Každý den ráno, když se rozednívá, rozčesává své zlaté vlasy; jde záře od nich po nebi i po moři. Chceš-li, sami tě tam na ten ostrov odvezem, proto že’s nás tak dobře porovnal. Měj se však na pozoru, abys pravou pannu vybral: dvanáct je panen, dcer královských, ale jen jedna má zlaté vlasy.“

Když byl Jiřík na ostrově, šel do křišťálového zámku prosit krále, aby svou zlatovlasou dceru dal jeho panu králi za manželku. „Dám,“ řekl král, „ale musíš ji vysloužit: musíš za tři dni tři práce udělat, co ti uložím, každý den jednu. Zatím si do zejtrka můžeš odpočinout.“ Druhý den ráno povídá mu král: „Má Zlatovláska měla tkanici drahých perel; tkanice se přetrhla, a perly se vysypaly do vysoké trávy na zelené louce. Ty perly všecky musíš sebrat, aby ani jedna nechyběla.“ — Jiřík šel na tu louku, byla daleká široká, klekl do trávy a začal hledat. Hledal, hledal od rána do poledne, ale ani perličky neviděl. „Och, kdyby tu byli moji mravenci, ti by mi mohli pomoci!“ — „Však tu jsme, abychom ti pomohli,“ řekli mravenci. Kde se vzali, tu se vzali, ale kolem něho se jen hemžili. „Co potřebuješ?“ — „Mám perly sebrat na té louce, a nevidím ani jedné.“ — „Maličko jen počkej, my je za tebe seberem.“ A netrvalo dlouho, snesli mu z trávy hromádku perel, nepotřeboval než na tkanici navlíkat. A potom, když už chtěl tkanici zavázat, přikulhal ještě jeden mravenček, byl chromý, noha mu tehdaž uhořela, když u nich hořelo, a křičel: „Počkej, Jiříku! Nezavazuj, nesu ještě jednu perličku!“

Když Jiřík ty perly králi přinesl a král je přepočítal, ani jedna nechyběla. „Dobře’s udělal svou věc,“ povídá, „zejtra ti dám jinou práci.“ Ráno Jiřík přišel, a král mu řekl: „Má Zlatovláska koupala se v moři a ztratila tam zlatý prsten, ten musíš najít a přinést.“ — Jiřík šel k moři a chodil smutně po břehu; moře bylo čisté, ale tak hluboké, že nemohl ani dna dohlédnout, a což teprve na dně vyhledat prsten? „Och, kdyby tu byla má zlatá ryba, ta by mi mohla pomoci!“ — Vtom se něco v moři zablesklo, a z hlubiny na vrch vody vyplynula zlatá ryba: „Však tu jsem, abych ti pomohla; co potřebuješ?“ — „Mám v moři najít

zlatý prsten, a nevidím ani dna.“ — „Teď právě jsem potkala štika rybu, nesla zlatý prsten na ploutvi. Maličko jen počkej, já ti jej přinesu.“ A netrvalo dlouho, vrátila se z hlubiny a přinesla mu štika i s prstenem.

Král Jiříka zase pochválil, že dobře svou věc udělal; a potom ráno mu třetí práci uložil: „Chceš-li, abych svou Zlatovlásku tvému králi dal za manželku, musíš jí přinést mrtvé a živé vody, budeť jí potřeba.“ — Jiřík, nevěda kam se pro tu vodu obrátit, šel nazdařbůh kudy tudy, kam ho nohy nesly, až přišel do černého lesa: „Och, kdyby tu byli moji krkavci, snad by mi pomohli!“ — Tu se mu nad hlavou cosi šustlo, a kde se vzali, tu se vzali dva krkavci: „Však tu jsme, abychom ti pomohli. Co chceš?“ — „Mám přinést mrtvé a živé vody, a nevím, kde ji hledat.“ — „O té my dobře víme. Maličko jen počkej, my ti ji přinesem.“ A za malou chvíli přinesli Jiříkovi každý jednu tykvici plnou vody: v jedné tykvici byla živá voda, v druhé mrtvá. Jiřík byl rád, že se mu tak dobře poštěstilo, a pospíchal k zámku. Kraj lesa viděl od jedle k jedli rozpjatou pavučinu, prostřed pavučiny seděl veliký pavouk, cucal mouchu. Jiřík vzal tykvici s mrtvou vodou, postříkl pavouka, a pavouk se svalil na zem jako zralá višně, byl mrtev. — Potom postříkl mouchu z druhé tykvice živou vodou, a moucha začala sebou házet, vyškrábala se z pavučiny ven a fuk do povětří. „Tvé štěstí, Jiříku, že's mě vzkřísil,“ bzučela mu kolem uší, „však beze mne sotva bys uhodl, která z dvanácti je Zlatovláska.“

Když král viděl, že Jiřík tu třetí věc taky dokázal, řekl, že mu svou zlatovlasou dceru dá. „Ale,“ prý, „musíš si ji sám vybrat.“ — Potom ho vedl do jedné veliké síně, tam uprostřed byl kulatý stůl a kolem stolu sedělo dvanácte krásných panen jedna jako druhá; ale každá měla

na hlavě loktušku dlouhou až na zem, bílou jako sníh, takže nic nebylo vidět, jaké má která vlasy. — „Tuhle jsou mé dcery,“ povídá král; „uhodneš-li, která z nich je Zlatovláska, získal jsi ji a můžeš ji hned s sebou odvést; pakli neuhodneš, není ti souzena, musíš odejít bez ní.“ — Jiřík byl v největší úzkosti, nevěděl, co si počít. Vtom zašeptalo mu cosi do ucha: „Bz — bz! jdi okolo stolu, já ti povím, která to je.“ Byla to moucha, co ji vzkřísil Jiřík živou vodou. „Tahle panna to není — ta taky ne — ta taky ne — — tahle je Zlatovláska!“ „Tuto dceru mi dej!“ vykřikl Jiřík, „tu jsem vysloužil svému pánu.“ — „Uhodl's,“ řekl král, a panna hned taky vstala od stolu, odhrnula loktušku, a zlaté vlasy plynuly jí hustými prameny s hlavy až na zem, a bylo od nich tak jasno, jako když ráno slunečko vyjde, až Jiříkovi oči zacházely.

Potom dal král na cestu své dceři, jak sluší a patří, výpravu, a Jiřík

odvezl ji svému pánu za nevěstu. Starému králi se oči jiskřily a poskakoval radostí, když Zlatovlásku viděl, a hned poručil, aby se přípravy dělaly k svatbě. „Chtěl jsem tě sice dát oběsit pro tvou neposlušnost, aby tě krkavci snědli,“ povídá Jiříkovi; „ale žes mi tak dobře posloužil, dám ti jen sekyrou hlavu srazit a pak tě dám počestně pochovat.“ — Když Jiříka odpravili, prosila Zlatovláska starého krále, aby jí toho

mrtvého služebníka daroval, a král nemohl to své zlatovlasé nevěstě nijak odepřít. Potom ona srovnala hlavu Jiříkovu k tělu, pokropila ho mrtvou vodou, a tělo srostlo s hlavou, takže po ráně ani památky nezůstalo; pak ho pokropila živou vodou, a Jiřík zase vstal, jako by se byl znovu narodil, čerstvý jako jelen a mladost jen mu z tváří svítila. „Oh, jak jsem to tvrdě spal,“ povídá Jiřík a mnul si oči. — „Ba věru, tvrdě jsi spal,“ řekla Zlatovláska, „a kdyby mne nebyvalo, na věky věkův bys byl se neprobudil!“ — Když starý král viděl, že Jiřík zas ožil a že je mladší a krásnější než prve byl, rád by byl taky tak ještě zas omládl. Hned poručil, aby ho taky stáli a pak tou vodou pokropili. Stáli ho a kropili živou vodou pořád, až ji všechnu vykropili, ale hlava nijak mu nechtěla k tělu přirůst; potom teprv začali mrtvou vodou kropit, a v okamžení přirostla; ale král byl zase mrtev, protože už neměli živé vody, aby ho vzkřísili. A poněvadž království bez krále nemohlo být, a nikoho tak rozumného neměli, aby všem živočichům rozuměl jako Jiřík, udělali Jiříka králem a Zlatovlásku královnou.

H R N E Ć K U V A Ř !

V jedné vsi byla jedna chudá vdova a měla jednu dceru. Zůstávaly v staré chalupě s doškovou roztrhanou střechou a měly na půdě několik slepic. Stará chodila v zimě do lesa na dříví, v létě na jahody a na podzim na pole sbírat, a mladá nosila do města vejce na prodej, co jim slepice snesly. Tak se spolu živily.

Jednou v létě stará se trochu roznemohla a mladá musela sama do lesa na jahody, aby měly co jíst; vařily si z nich kaši. Vzala hrnec a kus černého chleba a šla. Když měla hrnec plný jahod, přišla v lese k jedné studánce; tu si k té studánce sedla, vyndala si ze zástěry chléb a začala obědovat. Bylo právě poledne.

Najednou se tu odněkud vzala nějaká stará žena, vypadala jako žebračka, a v ruce držela hrneček. „Ach, má zlatá panenko,“ povídá ta žebračka, „to bych jedla! Od včerejška od rána neměla jsem ani kouska chleba v ústech. Nedala bys mi kousek toho chleba?“

„I proč pak ne,“ řekla ta holka, „chcete-li, třeba celý; však já domů dojdu. Jen nebude-li vám tuze tvrdý?“ A dala jí celý svůj oběd.

„Zaplať Pánbůh, má zlatá panenko, zaplať Pánbůh! Ale když jsi, panenko, tak hodná, musím ti také něco dát. Tuhle ti dám ten hrneček. Když ho doma postavíš na stůl a řekneš: „Hrnečku, vař!“, navaří ti tolik kaše, co budeš chtít. A když budeš myslit, že už máš kaše dost, řekni: „Hrnečku, dost!“ a hned přestane vařit. Jen nezapomeň, co máš říci.“

Tu jí ten hrneček podala a najednou ztratila se zas, holka ani nevěděla kam.

Když přišla domů, povídá matce, co se jí v lese přihodilo, a hned postavila hrneček na stůl a řekla: „Hrnečku, vař!“ Chtěla zvědět, jestli ji ta žebračka neobelhala. Ale hned se začala v hrnečku ode dna kaše vařit, a pořád jí bylo víc a víc, a co by deset napočítal, byl už hrneček plný. „Hrnečku, dost!“ a hrneček přestal vařit.

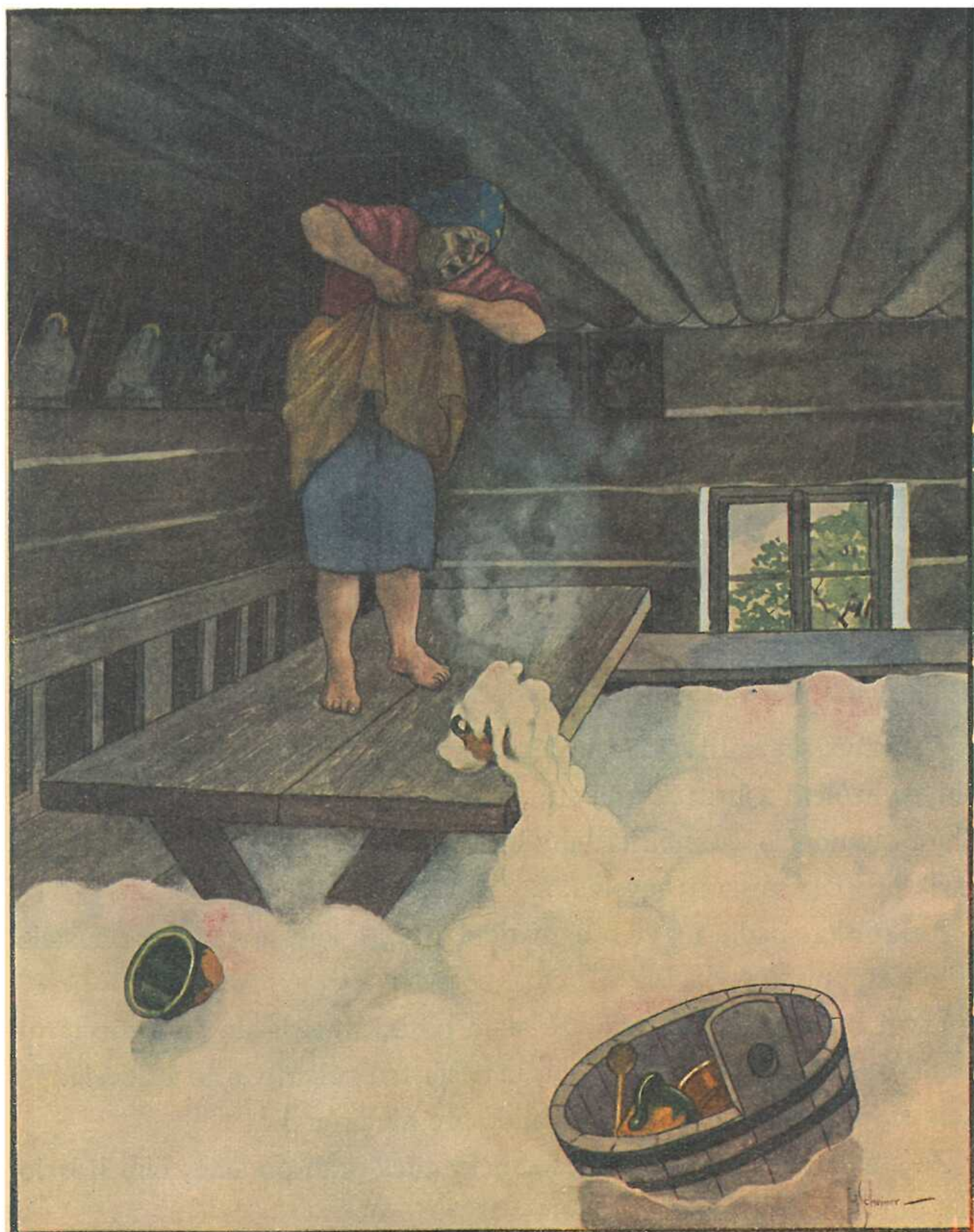
Hned si obě sedly a s chutí jedly; kaše jako mandle.

Když se najedly, vzala mladá do košíčka několik vajec a nesla je do města.

Ale musela tam s nimi dlouho na trhu sedět, dávali jí za ně málo, až teprv v samý večer je prodala.

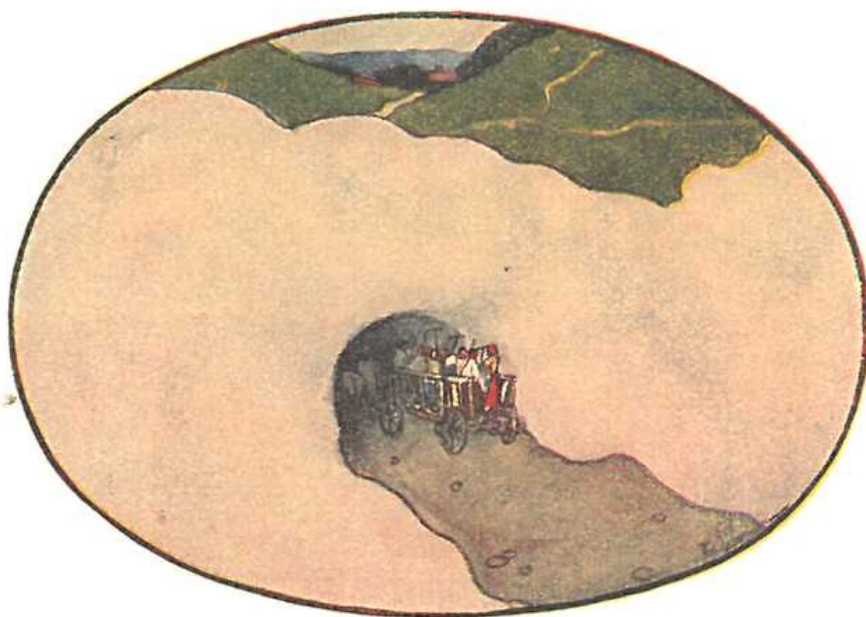
Stará doma nemohla se jí dočkat, už se jí také chtělo jíst, a měla zas na kaši chuť.

Vzala tedy hrneček, postavila ho na stůl a sama řekla: „Hrnečku, vař!“

Tu se v hrnečku začala hned kaše vařit, a sotva se stará otočila, byl už plný.

„Musím si také pro misku a pro lžíci dojít,“ povídá si stará, a jde pro to do komory.

Ale když se vrátila, zůstala leknutím jako omráčená: kaše valila se plným hrdlem z hrnečku na stůl, se stolu na lavici a s lavice na zem. Stará zapomněla, co má říci, aby hrneček přestal vařit. Přiskočila a přikryla hrneček miskou; myslila, že tím kaši zastaví.

Ale miska spadla na zem a roztloukla se, a kaše hrnula se neustále dolů jako povodeň.

Už jí bylo v sednici tolik, že stará odtud musela do síně utéci; tu lomila rukama a bědovala: „Ach, ta nešťastná holka! Co to přinesla. Já jsem si hned pomyslila, že to nebude pro nic dobrého!“

Za chvílku tekla už kaše ze sedničky přes práh do síně; čím jí bylo víc, tím jí víc přibývalo.

Stará už nevěděla kudy kam, a vylezla v té úzkosti na půdu a pořád bědovala, co to ta nešťastná holka přinesla.

Zatím však bylo kaše pořád víc a víc, a netrvalo dlouho, valila se už jako mračna dveřmi i oknem na náves na silnici, a kdo ví, jaký by to bylo vzalo konec, kdyby se byla právě na štěstí mladá nevrátila a nekřikla: „Hrnečku, dost!“

Ale na návsi byl už takový kopec kaše, že sedláci, když tudy večer jeli z roboty domů, už nemohli nikterak projeti a museli se skrze kaši na druhou stranu prokousat.

P T Á K O H N I V Á K A L I Š K A R Y Š K A

Jeden král měl velikou krásnou zahradu. Bylo v ní mnoho vzácného stromoví, ale nejvzácnější byla jedna jabloň, co uprostřed zahrady stála. Měla každý den jedno jablko, a bylo zlaté: ráno odkvetlo, ve dne vzrostlo a do noci dozrálo, a druhé ráno kvetlo zas jiné. Ale žádné to zralé jablko nedočkalo se druhého rána, po každé se v noci se stromu ztratilo a nikdo nevěděl kam a jak. Král se proto velice rmoutil. Jednou k sobě zavolal svého nejstaršího syna a povídá: „Půjdeš, synu, dnes v noci hlídat: vypátráš-li, kdo mně ty jablka odnáší, pokladu svého nebudu šetřit, abych se ti odměnil; a podaří-li se ti toho zloděje chytit, půl království ti za to dám.“

Královič připásal sobě k boku meč, vzal na rameno samostříl, zastrčil si za pás několik kalených střel, a šel pod večerem do zahrady hlídat. Tam se posadil pod jabloň a čekal. Naseděl dlouho, přišla na něj dřímota, nikterak se jí nemohl ubránit; ruce mu klesly do trávy, oči se zamhouřily, a královič, jako by ho do vody vhodil, spal až do bíla dne. Ráno, když se probudil, bylo jablko zas to tam. —

„Což?“ ptal se ho král, „zdali’s viděl zloděje?“ — „Nepřišel žádný,“ odpověděl královič, „samo se jablko ztratilo.“ — Král zavrtěl hlavou, nechtěl tomu věřit. „Jdi dnes ty hlídat, synu můj,“ povídá k mladšímu, „a dohlídáš-li se zloděje, bohatě se ti odměním.“

Druhý královič ozbrojil se zase tak jako první a šel hlídat. Ale za nějakou chvíli taky pod jabloní usnul jako starší bratr, a když se probudil, bylo zas jablko pryč. Když se ho pak otec ráno ptal, kdo jablko vzal, odpověděl: „Nikdo; samo se ztratilo.“ — Tehda ten nejmladší královič povídá: „Otče, dnes já půjdu hlídat, abych věděl, ztratí-li se mi taky to zlaté jablko.“ — „Milé dítě,“ řekl mu král, „ty, myslím, málo pořídíš; jsi ještě příliš mladý a nemoudrý. A když se starším nepodařilo zlatého jablka se dohlídat, tím méně tobě. Ale když chceš, jdi.“

Večer, když už se stmívalo, šel nejmladší do zahrady hlídat. Vzal s sebou taky meč, samostříl a něco střel, ale mimo to taky ježčí kůži. V zahradě posadil se pod jabloň a prostřel si tu kůži na klín, kdyby na něj přicházela dřímota a ruce mu klesly, aby ho ta kůže probudila. O půl noci přiletěl zlatý pták, sedl na strom a chtěl to jablko uzobnout. V tom okamžení lupl královičův samostříl a kalená střela uhodila ptáka do křídla. Pták uletěl, ale jedno zlaté péro vypadlo mu z křídla na zem a jablko zůstalo na stromě.

„Nu, máš-li zloděje?“ ptal se ho ráno král.

„Nemám,“ odpověděl královic, „ale co není, může ještě být; zatím mám kus jeho kabátu.“ Tu vyndal to zlaté péro a vypravoval, co se mu přihodilo. Král byl tomu péru velmi rád; bylo tak krásné a takovou zář od sebe vydávalo, že v noci v síni královské ani světel potřebí nebylo. Dvořané, co tomu rozuměli, pravili, že to péro pochází z ptáka Ohniváka, a že je dražší, nežli všechny poklady královny.

Od té doby pták Ohnivák už do zahrady nepřiletěl a jablka se neztrácela; ale krále už taky nic netěšila, myslil pořád jen na ptáka Ohniváka a velice se rmoutil, že ho nemá, až mu pak z toho zármutku počalo srdce vadnout. Jednoho dne zavolal k sobě své tři syny a povídá: „Milé děti, vidíte, že den ode dne více chřadnu; ale vím zajisté, kdybych uslyšel ptáka Ohniváka zpívat, že by mé srdce okrálo. Kdo mi z vás toho ptáka Ohniváka živého přinese, aby zpíval, polovici království mu hned postoupím a po mé smrti bude mým nástupcem.“

Synové hned se vypravili na cestu, rozloučili se s otcem a jeli toho ptáka Ohniváka hledat. Nedlouho jeli, přijeli do lesa a v lese na křižovatku. „Kudy se dáme?“ ptá se nejstarší bratr. — „Jsme tři, a tu před námi tři cesty,“ odpověděl druhý, „dejme se každý jednou; když se na tři strany rozjedeme, snáze ptáka Ohniváka se doptáme.“ — „A kdo kterou stranou pojede?“ — „Jděte vy si každý, kterou cestou chcete,“ povídá nejmladší, „já pojedu tou, co mi zůstane.“ — Bratří byli spokojeni, a každý si zvolil jednu cestu, kudy pojede. Potom povídá jeden: „Dejme si tu na tom místě nějaké znamení, kdo se dříve vrátí, aby věděl, jak se druhým podařilo. Zastrčme každý do země proutek: čí prut poroste, bude znamenat, že ptáka Ohniváka šťastně dostal.“ —

Bratřím se ta rada líbila, každý si vsadil podle své cesty do země proutek, a pak se rozjeli.

Nejstarší královic jel svou cestou pořád, až přijel na nějaký vrch. Tu skočil s koně, pustil ho, aby se pásł, a sám si sedl do trávy; potom vyndal, co měl k jídlu a začal obědvat. Vtom přiloudila se k němu liška Ryška: „Prosím, prosím, panáčku, jsem tuze hladová, dej mi taky něco na zub.“ Ale královic, jak ji uhlídal, vzal samostříl a poslal za ní kalenou střelu. Chybil, nechybil, liška se mu ztratila.

Druhému bratrovi vedlo se taky tak. Když se na jedné široké louce do trávy rozložil a vyndal jídlo, přišla k němu taky hladová liška Ryška, aby jí něco dal; a jak po ní střílil, ztratila se mu s očí.

Nejmladší bratr jel pořád, až přijel k nějakému potoku. Byl unaven a hladov; i skočil s koně a posadil se na břehu do trávy, aby se posilnil. Když začal jíst, viděl taky lišku Ryšku; přicházela pořád blíž a blíž,

a pak nedaleko něho zůstala stát: „Prosím, prosím, mladý panáčku, jsem tuze hladova, dej mi taky do něčeho zakousnout.“ — Královic jí hodil kousek uzeniny a povídá: „Pojď sem, nic se mne neboj, liško Ryško, vidím, že máš větší hlad nežli já, a na dnešek budeme mít oba dva dost.“ Potom rozdělil své jídlo na dva díly: sobě jeden, lišce jeden. Liška Ryška najedla se do syta, a pak povídá: „Dobře’s mne nakrmil, dobře ti posloužím. Vsedni na svého koně a jeď za mnou. Když uděláš, jak ti poradím, pták Ohnivák bude tvůj.“ Potom běžela napřed, a huňatým ocasem dělala mu cestu: smetala hory, plnila doly a přes vody brody stavěla mosty. Královic na koni za ní klusem, až nenadále se octl u měděného zámku. „Ptáka Ohniváka máš v tomhle zámku,“ řekla liška Ryška, „jdi tam v pravé poledne, to budou strážní spát, a nikde se nemeškej. V první síni najdeš dvanácte černých ptáků ve zlatých klecích, v druhé uhlídáš dvanácte zlatých ptáků v dřevěných klecích a v třetí síni bude ten pták Ohnivák sedět na bidýlku. Podle něho uhlídáš dvě klece, zlatou a dřevěnou: nedávej ho však do zlaté, dej ho do dřevěné, sic nedobře pochodíš.“

Královic šel do měděného zámku a našel všecko tak, jak liška Ryška řekla. V třetí síni seděl pták Ohnivák na bidýlku, jako by spal. Byl tak krásný, že královicovi srdce nad ním plesalo. Vzal ho a dal ho do dřevěné klece; pak však se rozmyslil a povídá: „Kterak se to k sobě hodí, tak krásný pták a tak chatrná klec? Pták Ohnivák do zlaté klece náleží! Nato ho z dřevěné klece vzal a dal do zlaté. Ale sotvaže ho tam zavřel, pták Ohnivák se probudil a zapískal, a hned se strhlo v těch dvou prvních síních takové pískání a krákání ode všech ptáků, až se lidé v bráně na stráži od toho probudili. Ti hned přiběhli, milého královce jali a přivedli před krále.

Král byl velice rozhněván i řekl: „Kdo jsi, zloději, že ses opovážil mnohými strážemi projít, abys mi mého ptáka Ohniváka ukradl.“ —

„Nejsem žádný zloděj,“ odpověděl královic, „ale přišel sem pro zloděje, jehož ty přechováváš. Máme doma v naší královské zahradě jabloň, nese zlatá jablka: jen jedno za den vykvetlo, vzrostlo a dozrálo, a tvůj pták Ohnivák nám je po každé v noci odnesl. A král, můj otec, těžce stůně, vadne mu srdce, a nepozdraví se, dokud neuslyší tvého ptáka Ohniváka zpívat. A proto tě prosím, dej mi ho.“ — „Můžeš ho mít,“ řekl na to král, „jestliže mi za něj přivedeš koně Zlatohřiváka.“

„Proč jsi mne neposlechl a bral zlatou klec?“ hněvala se liška Ryška. — „Věru, chybil jsem,“ řekl královic, „ale už se proto nehněvej, co se

stalo, a pověz mi, víš-li o koni Zlatohřiváku?“ — „Vím,“ odpověděla liška Ryška, „a ještě ti k němu pomohu. Vsedni na svého koně a jeď za mnou.“ Pak zas běžela napřed a huňatým ocasem dělala mu cestu. Královic za ní klusem, až nenadále se octl u stříbrného zámku. „Tuhle v tom zámku je kůň Zlatohřivák,“ povídá liška Ryška. „Jdi tam v pravé poledne, když budou strážní spát, a nikde se nemeškej. V první stáji najdeš dvanácte vraných koní se zlatými uzdami, v druhé dvanácte bílých koní s černými uzdami, a v třetí stáji stojí ten kůň

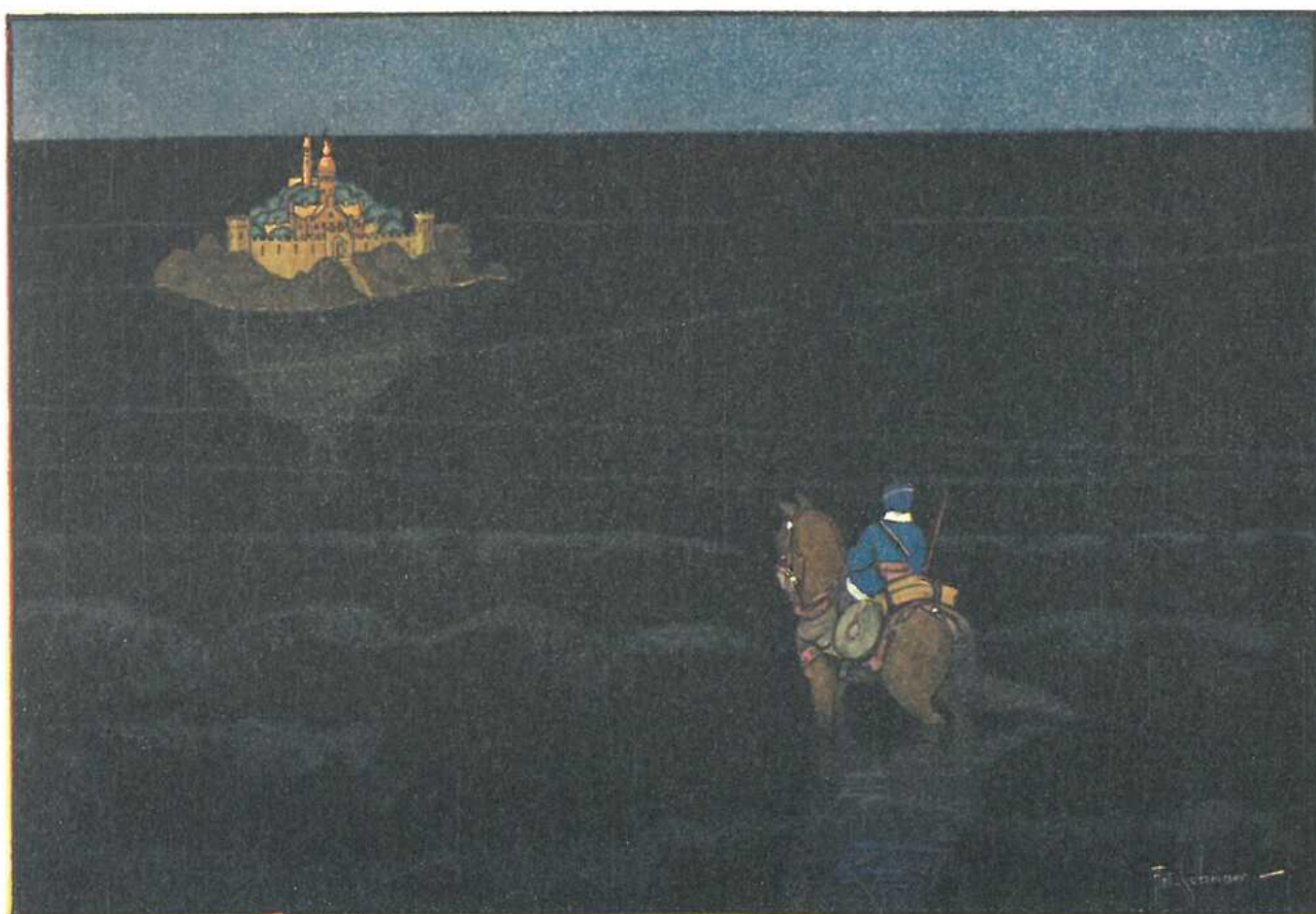
Zlatohřivák u svého žlabu. Podle něho na stěně uhlídáš dvě uzdy, zlatou a koženou, ale měj se na pozoru: tu zlatou uzdu nech viset a dej mu jen koženou, sic nedobře pochodíš!“

Královič šel do toho zámku a našel zase všechno tak, jak liška Ryška řekla. V třetí stáji stál kůň Zlatohřivák u stříbrného koryta a žral z něho živý oheň. Byl tak krásný, že se na něj královič ani dost nemohl nahledět. Pak vzal se stěny koženou ohlávku s černou koženou uzdou a dal ji tomu koni Zlatohřiváku. Kůň stál jako beránek. I vidí tu podle

taky na stěně viset překrásnou zlatou ohlávku se zlatou, drahými kameny vykládanou uzdou a velice se mu zalíbila. „Kterak se to k sobě hodí: tak krásný kůň a tak chatrná uzda?“ povídá sám sobě; „koni Zlatohřiváku náleží zlatá uzda!“ — Nato mu tu koženou uzdu zase sňal a dal mu zlatou. Ale sotvaže kůň ucítil, že má zlatou uzdu, začal se vzpínat a silně zařehťal; a hned taky začali všichni koně v těch dvou stájích skákat a říčet, lidé na stráži se probudili, přiběhli, královice jali a přivedli před krále.

„Kdo jsi, zloději?“ osopil se na něj král, „že ses opovážil mnohými strážemi projít, abys mi mého koně Zlatohřiváka ukradl?“ — „Nejsem žádný zloděj,“ odpověděl královic, „nerad jsem pro tvého koně šel, ale musil jsem.“ A pak vypravoval, jak se to všechno stalo, a že mu král měděného zámku toho ptáka Ohniváka nechce vydat, dokud mu nepřivede koně Zlatohřiváka; i prosil, aby mu toho koně dal. — „Můžeš ho mít,“ řekl na to král stříbrného zámku, „jestliže mi za něj přivedeš pannu Zlatovlásku ze zlatého zámku v černém moři.“

Liška Ryška venku v lese na královice čekala, a když viděla, že přichází bez koně, tuze se na něj rozhněvala: „Zdali jsem ti neřekla, abys tu zlatou uzdu nechal na stěně a vzal koženou? Daremná s tebou práce. Komu není rady, není pomoci.“ — „Nehněvej se, liško Ryško!“ prosil královic, „věru chybil jsem, a jen tehdaž mi ještě pomoz.“ — „Ještě jednou a naposledy ti pomohu,“ řekla liška Ryška, „a když mne poslechneš, můžeš ještě napravit, cos nemoudře pokazil. Vsedni na svého koně a jed' za mnou.“ Poté běžela napřed a dělala královici cestu, až přijel ke zlatému zámku v černém moři. „V tom zámku,“ povídá liška Ryška, „panuje mořská královna; má tři dcery, a nejmladší z nich je Zlatovlásky. Jdi tam a pros ji, aby ti jednu dceru dala za manželku;

a když ti řekne, abys sobě vybral, vezmi tu, která nejprostěji bude oblečena.“

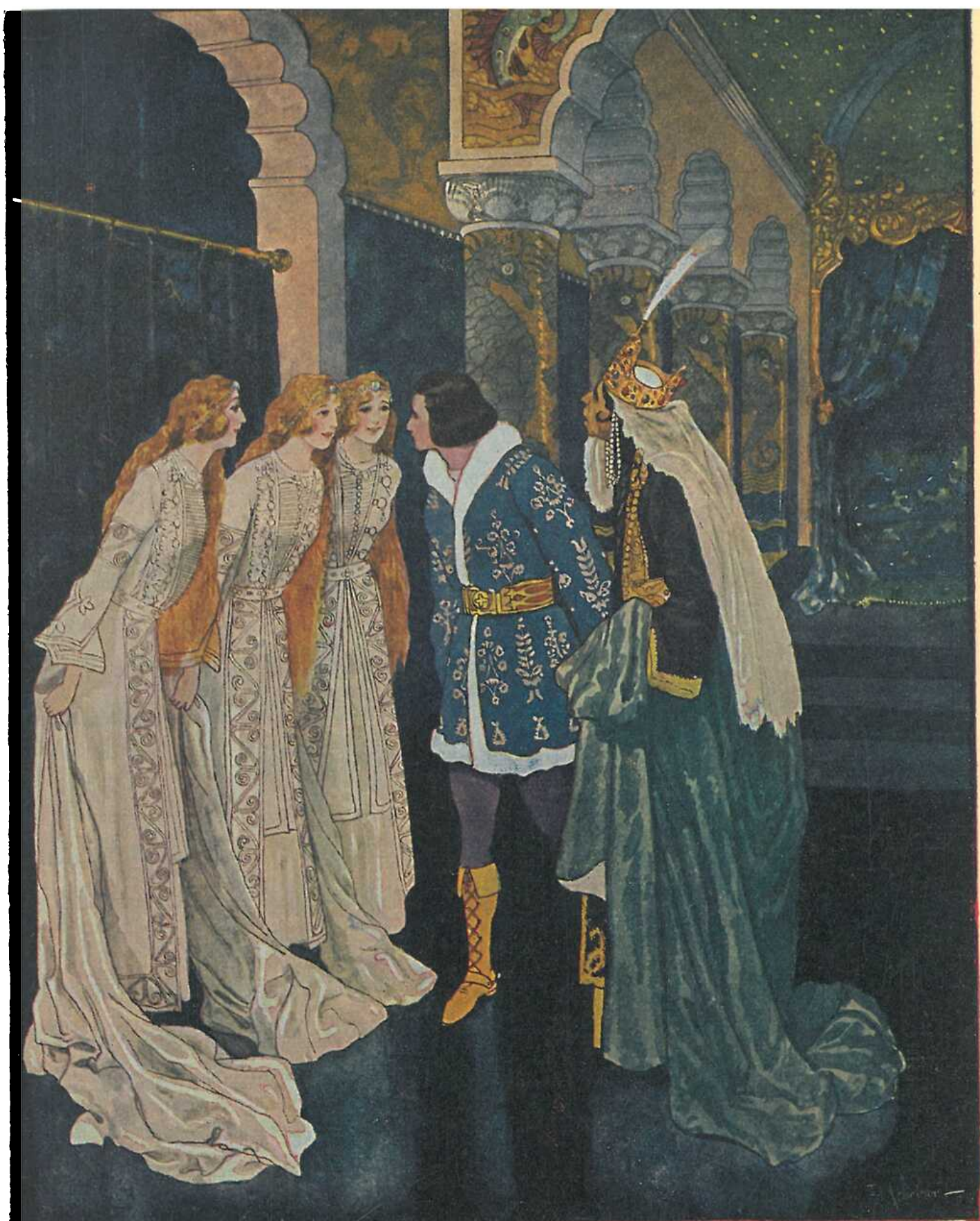
Mořská královna vlídně královici přivítala, a když jí pověděl, proč přišel, vedla ho do pokoje, kde její tři dcery seděly a předly. Byly jedna ke druhé tak podobny, že by nikdo na světě jich nerozeznal, a tak krásny, že se královi dech tajil, když jim hleděl v oči. Každá měla hlavu šátkem ovinutou, aby se nevidělo, jaké má která vlasy, a každá taky byla jinak oblečena. Jedna měla šátek a šaty na sobě protkávané zlatem a předla zlatým vřetenem; druhá měla šátek a šaty vyšíváné stříbrem a stříbrné vřeteno v ruce; a třetí měla jen čistý bílý šátek na hlavě a bílé šaty, a předla obyčejným vřetenem. — „Vyber sobě, kterou chceš,“

řekla mu královna, a královic ukázal na tu bíle oblečenou pannu: „Tuhle mi dej!“ — „Hoho!“ podivila se královna, „to ty sám ze sebe nemáš; počkej ještě až do zejtrka.“

Královic nemohl té noci starostí spát, jak se mu zejtra povede; a jakmile se ráno na východě rozbřesklo, vyšel si do zámecké zahrady. Sotvaže tam vkročil, kde se vzala, tu se vzala, stála před ním ta bílá panna: „Chceš-li mne dnes poznat, dej pozor, okolo které z nás obletovat bude muška.“ A poté jak přišla, tak zmizela. Potom po poledni vedla královna královici zas do toho pokoje, kde její dcery byly: „Jestliže poznáš, kterou sis včera vyvolil, bude tvá; pakli nepoznáš, přijdeš o hlavu.“ Dcery tu stály vedle sebe; byla jedna jako druhá, všechny draze a krásně oblečeny, a všechny tři měly zlaté vlasy, a ty se tak svítily, že královicovi bleskem oči zacházely. Potom za chvíli, když se mu zrak otužil, zpozoroval, že okolo té jedné panny malá zlatá muška obletuje: „Tahle panna mi náleží,“ řekl, „tu jsem si vyvolil.“

Královna se tomu podivila, že ji poznal, a povídá: „Tak snadno ji přece nedostaneš; ještě mi zejtra musíš udělat, co ti uložím.“

Potom ráno ukázala mu z okna veliký rybník u lesa, dala mu malé zlaté sítko a řekla: „Jestliže tím sítkem tam ten rybník do večera vyleješ, Zlatovlásku ti dám; pakli nevyleješ, přijdeš o hlavu.“ Královic vzal sítko a šel smutně k rybníku. Pohřížil je do vody a nabral, ale jak sítko zas vytáhl, vyběhla z něho všechna voda do kapky. Vida, že tak nic nepořídí, posadil se na hráz, sítko podle sebe, a přemýšlel, jak si pomůže. Nenadále, kde se vzala, tu se vzala, podle něho stála zas ta bílá panna: „Proč jsi tak smuten?“ — „Kterak mám být vesel,“ řekl královic, „vida, že tebe nedostanu; tvá matka uložila mi věc nemožnou.“ — „Bud' bez starosti,“ řekla panna, „to všechno se dá udělat.“ Poté vzala

sítka a vhodila je doprostřed rybníka. Tu se začala v celém rybníce najednou voda vařit, a husté mraky valily se z rybníka a kladly se na zem, že ani na tři kroky nebylo před sebe vidět. Vtom slyší královic dupot, a když se ohlédl, byla tu liška Ryška a za ní jeho kůň. „Nemeškej,“ povídá, „vem pannu před sebe na koně a ujížděj.“ —

Kůň letěl jako šipka nazpátek po dělané cestě, a liška Ryška ji za ním zas bořila: huňatým ocasem smetala mosty, dělala doly, stavěla hory, všechno tak jak bylo dřív. Královic byl rád, že získal zlatovlasou pannu, ale zas nerad, že ji má králi stříbrného zámku dát za koně Zlatohřiváka. Čím blíže přijížděl k tomu zámku, tím volněji jel a byl smutnější. — „Vid', že je ti líto svou krásnou Zlatovlásku pannu dát za koně Zlatohřiváka?“ promluvila k němu liška Ryška; „už jsem ti pomohla ve všeličem, ani v tom tebe neopustím.“ Tu skočila v lese přes vývratek, udělala kozelec a místo lišky Ryšky stála tu druhá panna Zlatovláska, právě taková, jako si ji vezl královic. „Ať tvá panna zůstane tu v lese, a mne dovez králi stříbrného zámku, aby ti za mě vydal koně Zlatohřiváka. A pak až ho budeš mít, se svou pannou ujížděj.“

Král byl té panně Zlatovlásce velice rád a bez prodlení dal za ni královicovi koně Zlatohřiváka i s tou zlatou uzdou. Potom dal své krásné zlatovlasé panně ke cti slavné hody vystrojit a pozval na ně všechno panstvo. Když už se hodně napili a byli veselí, zeptal se král těch pánů, jak se jim líbí zlatovlasá nevěsta? — „Krásná je,“ odpověděl jeden pán, „krásnější být nemůže, ale zdá se mi, jako by měla liščí oči.“ — Jak to slovo řekl, udělala se v okamžení z té panny Zlatovlásky zas liška Ryška, a jedním skokem byla ze dveří venku a ta tam. Běžela za královicem a za zlatovlasou pannou a bořila za nimi svou liščí cestu: huňatým ocasem smetala mosty, dělala doly, stavěla hory, všechno tak jak

bylo dřív. Když je dohonila, byli už blízko měděného zámku, kde byl pták Ohnivák. Tu povídá mu liška Ryška: „Krásně to sluší Zlatovlásce panně na koni Zlatohřiváku, není-li tobě, králevici, líto dát koně Zlatohřiváka za ptáka Ohniváka?“ — „Ovšem, je mi líto pro Zlatovlásku pannu,“ odpověděl královic, „ale není mi líto pro mého otce, aby byl zase zdráv.“ — A na to liška Ryška: „Kde je Zlatovláská panna a kůň Zlatohřivák, ať je taky pták Ohnivák. Už jsem ti pomohla ve všeličem, a protože i v tom ti pomohu.“ Tu skočila v lese přes vývratek, udělala kozelec, a místo lišky Ryšky byl tu druhý kůň Zlatohřivák, zrovna takový, jako co na něm seděla Zlatovláška. „Doved’ mne ke králi mědě-

ného zámku,“ povídá, „aby ti za mě vydal ptáka Ohniváka. A když ho budeš mít, ujížděj.“

Král byl tomu velice rád, že dostal koně Zlatohřiváka, a bez prodlení dal za něj královičovi ptáka Ohniváka i s tou zlatou klecí. Potom pozval k sobě mnoho pánů, chlubil se jim svým koněm Zlatohřivákem a ptal se jich, jak se jim líbí. — „Krásný je,“ řekl jeden pán, „krásnější být nemůže, ale zdá se mi, jako by měl liščí ocas.“ — Jak to slovo řekl, udělala se v okamžení z koně Zlatohřiváka zas liška Ryška, a jedním skokem byla z brány venku a ta tam. Běžela za královičem a za Zlatovláskou, bořila za nimi v běhu svou liščí cestu a dohonila je, když už byli u toho potoka, kde se byla nejprve sešla s královičem. „Teď už ptáka Ohniváka máš,“ povídá, „a máš i více než si žádal, už mne nepotřebuješ. Jeď domů s pokojem, a nikde se nezastavuj, sic nedobře pochodíš.“ A na to zmizela.

Královič jel potom svou cestou dál, v ruce ptáka Ohniváka ve zlaté kleci, podle sebe koně Zlatohřiváka se zlatou uzdou a na něm krásnou Zlatovlásku pannu. Když přijel na tu křižovatku v lese, kde se rozloučil s bratry, vzpomněl si na proutky, co si tu každý z nich podle své cesty do země vsadil na znamení. Proutky jeho dvou bratrů byly suchy, ale z jeho proutku vyrostl zatím u cesty krásný košatý strom. Královič velice se z toho radoval, a že už oba byli dalekou cestou unaveni, chtěl, aby si tu pod tím stromem odpočali. Skočil s koně a pomohl také zlatovlasé panně s koně Zlatohřiváka; pak oba ty koně přivázal k tomu stromu, a klec s tím ptákem Ohnivákem pověsil na větev. Netrvalo dlouho, přišla na ně dřímota a oba usnuli.

Vtom, co tu spali, vrátili se taky jeho bratří, jeden s jedné strany, druhý s druhé, oba dva s prázdnýma rukama a sešli se tu zároveň. Tu

viděli, že jejich proutky jsou suchy, a že z proutku nejmladšího bratra je krásný košatý strom; viděli tu taky pod tím stromem bratra spát, a podle něho krásnou zlatovlasou pannu a koně Zlatohřiváka, a nad nimi v kleci ptáka Ohniváka. Tu zrodily se jim v srdci myšlenky zlé, a řekl jeden druhému: „Bratr náš dostane nyní od otce půl království a po smrti bude jeho nástupcem. Lépe bude, když ho zabijem: zlatovlasou pannu vezmeš si ty, koně Zlatohřiváka já, a ptáka Ohniváka dáme otci, aby mu zpíval. O království se rozdělíme rovným dílem.“ — Jak si usmyslili, tak udělali. Tělo bratrovo rozsekali na mnoho kusů, a zlatovlasé panně pohrozili smrtí, bude-li pravdu mluvit. Když přijeli domů, dali koně Zlatohřiváka do mramorové stáje, ptáka Ohniváka postavili s klecí do pokoje, kde král ležel, a zlatovlasé panně dali krásný pokoj a mnoho panen k posloužení. Starý nemocný král pohleděl na ptáka Ohniváka a ptal se synů svých, vědí-li co o nejmladším bratrovi. — „Neslyšeli jsme nic o něm,“ řekli bratří, „někde snad zahynul.“ — Otec zůstal zarmoucený, pták Ohnivák nezpíval, kůň Zlatohřivák věsil hlavu, a Zlatovláska panna nemluvila ani slova, nerozčesávala svých zlatých vlasů a neustále plakala.

Zatím co královic na kusy rozsekaný v lese ležel, přiběhla k němu liška Ryška, sebrala ty všechny kusy a složila je tak, jak náležely, a ráda by byla vzkřísila královici, ale nemohla. Tu vidí vránu se dvěma vráňaty nad tím tělem poletovat. I schovala se pod keřem do trávy, a když to jedno vráně sedlo na tělo, aby žralo, liška Ryška vyskočila a chytila je za křídlo a dělala, jako by je chtěla roztrhnout. Stará vrána strachem přiletěla blíž, sedla na keř a povídá k lišce Ryšce: „Kvá, kvá! nech mé ubohé dítě, však ti ničím neublížilo; odsloužím se ti, až ti toho bude potřeba.“ — „Teď právě mi toho potřeba,“ řekla liška

Ryška; „přineseš-li mi z černého moře živé a mrtvé vody, pustím ti tvé vráně na svobodu.“ — Vrána slíbila, že přinese a odletěla.

Letěla tři dni a tři noci, a když se vrátila, přinesla s sebou dva rybí měchýřky plné vody: v jednom byla voda živá, v druhém mrtvá. Liška Ryška vzala ty měchýřky a roztrhla vráně v půly; potom zas ty půly složila jednu ke druhé, pokropila je mrtvou vodou, a v okamžení srostly k sobě; pak je pokropila živou vodou, a vráně zatřepalo křídly a odletělo. Potom pokropila mrtvou vodou královicovo rozsekané tělo, a hned bylo zas celé, ani jízvy nezůstalo na něm; a když ho pak živou vodou pokropila, procitl královic jako ze sna, vstal a povídá: „Ach, jak jsem to tvrdě spal!“ „Ba věru, tvrdě jsi spal,“ řekla liška Ryška, „a kdyby mne nebylo, na věky bys byl se neprobudil! Zdali jsem tebe nevarovala, abys nikde se nezastavoval a jel přímo domů?“ Potom mu vypravovala, co se stalo, doprovodila ho až na kraj lesa blízko královského zámku otce jeho, dala mu ještě pro potřebu prostý oblek, rozloučila se s ním a zmizela.

Královic šel do zámku a dal se do služby ke koním; nikdo ho nepoznal. Tu slyší dva pacholky od koní spolu hovořit: „Škoda toho krásného koně Zlatohřiváka, pojde nám, věsí hlavu a nic nechce žrát.“ — „Dejte sem kus hrachoviny,“ povídá královic, „chci se s vámi vsadit, že hned bude žrát.“ — „Hoho!“ smáli se mu pacholci, „takové chamradí ani naši koně od pluhu nežerou.“ — Královic ale šel, vzal kus hrachoviny a dal ji tomu koni do mramorového žlabu, pak ho pohladil po zlaté hřívě a řekl: „Což jsi tak smuten, můj koni Zlatohřiváku?“ Tu poznal kůň po hlase svého pána, poskočil si, odfrkl a vesele zařehťal a hned se dal do hrachoviny.

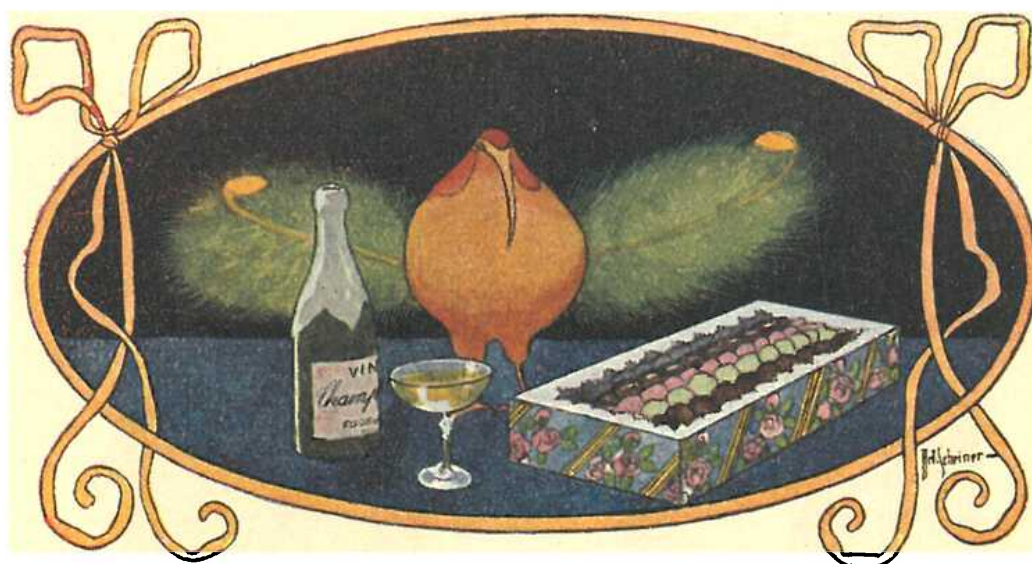
Hned se to rozneslo po celém zámku, až i k nemocnému králi to přišlo,

že jeden jeho čeledín koně Zlatohřiváka uzdravil. Král si ho dal hned zavolat a řekl mu: „Slyším, že's koni Zlatohřivákovi pomohl; kéž bys taky ptáku Ohnivákovi uměl pomoci, aby zpíval, je smutný, chlípí křídla a nic nechce žrát. Zahyne-li, zahynu i já.“ — „Neboj se, jasný králi, nezahyne,“ řekl královic; „poruč, aby přinesli trochu ječmene zadiny, a jistě bude žrát, rozveselí se a hned bude zpívat.“ — „Hoho!“ smáli se sloužící, když pro ten ječmen šli, „ten bude ptáka Ohniváka krmit zadinou, co ani naše husy nechtějí žrát!“ Zatím musili přece ten ječmen přinést, a královic jej nasypal ptákovi do zlaté klece, pak ho pohladil po zlatém peří a řekl: „Což jsi tak smuten, můj ptáku Ohniváku?“ — Pták ho hned po hlase poznal, otrásl se, urovňal na sobě peří, počal skákat a žrát a tak krásně zazpíval, že starému nemocnému králi srdce hned okrálo. A když pták Ohnivák po druhé a po třetí zazpíval, byl už král tak posilněn, že s postele vstal a velkou radostí toho neznámého čeledína obejmul.

Potom povídá král: „Co si počneme s tou krásnou zlatovlasou pannou, kterou moji synové s sebou přivezli? Nemluví, nerozčesává svých zlatých vlasů, ničehož nejí a pláče neustále.“ — „Dovol, jasný králi,“ — řekl ten čeledín, promluvím k ní slovo, snad se rozveselí.“ — Král ho k ní hned dovedl, a královic ji vzal za bílou ruku a řekl: „Což jsi tak smutná, nevěsto má?“ — Panna v okamžení ho poznala, radostí vykřikla a objala ho. Král se tomu velice podivil, že ji jmenoval svou nevěstou a že ho panna objala, a královic mu řekl: „Což neznáš, královský můj otče, svého nejmladšího syna? Nebyli to moji bratři, nýbrž já dobyl ptáka Ohniváka, koně Zlatohřiváka i této krásné Zlatovlásky panny.“ A potom vypravoval, jak se všechno přihodilo, a panna doložila, že jeho bratři jí pohrozili smrtí, prozradí-li, co učinili. Bratři tu stáli, viděli, že jsou

prozrazení a třásli se jako osika, ani slova nemohli promluvit. Král se na ně velice rozhněval a dal oba bez milosti odpravit. Potom vzal sobě královic krásnou Zlatovlásku za manželku, dostal od svého otce hned jednu polovici království a po jeho smrti druhou.

O T E S Á N E K

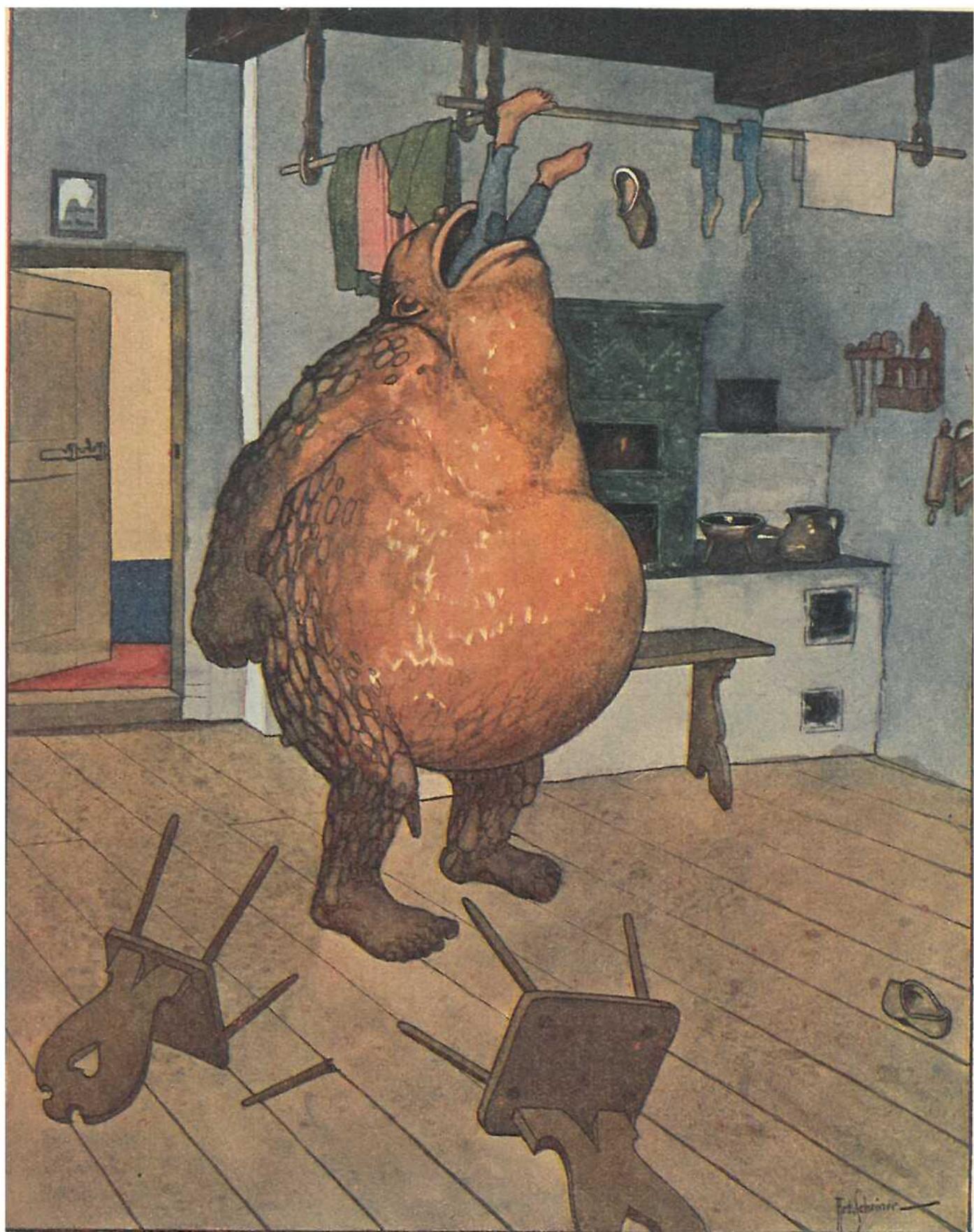

Byl jeden muž a jedna žena; zůstávali na konci vesnice pod lesem v jedné chalupě. Byli chudí; muž nádeničil a žena předla na prodej; a přece pořád říkali: „Jen kdybychom měli nějaké děťátko!“ — „Buďte rádi, že vám ho Pán Bůh nedal,“ mluvili jiní lidé, „však sami nemáte co jíst!“ — A oni zas říkali: „Když my se najíme, najedlo by se ještě taky naše děťátko — jen kdybychom nějaké měli!“ — Jednou zrána kopal ten muž v lese pařezy a vykopal pařízek, vyhlížel zrovna jako malé děťátko: hlavička, tílko, ručičky, nožičky — potřeboval jen temínko trochu sekyrou otesat, aby bylo kulaté a hladké, a kořínky na ručičkách a na nožičkách přisekat, aby vyhlížely jako prstíčky, a bylo děťátko, jen zaplakat! Muž přinesl ten pařízek domů a povídá ženě: „Tuhle máš, cos chtěla mít — dítě Otesánka! Chceš-li, můžeš je

chovat.“ Žena zavinula to děťátko do peřinky, hejčkala je na rukou a zpívala mu :

„Hajej, dadej, hajej,
Otesánku malej!
Až se vzbudíš, hošíčku,
uvařím ti kašičku.
Hajej, dadej, hajej!“

Najednou začalo se dítě v peřince hýbat, vrtělo hlavou a dalo se do křiku: „Mámo, já bych jed’!“ Žena nevěděla radostí, kam dříve skočit. Položila dítě do postele a běžela vařit kaši. Když uvařila, Otesánek ji všecku snědl a potom zas křičel: „Mámo, já bych jed’!“ — „Počkej, děťátko, počkej, hned ti přinesu!“ Poté běžela k sousedce a přinesla plný ucháč mléka. Otesánek pil, jen hltal, a když vypil, křičel zas, že by jedl. Žena se tomu divila: „Což, dítě, ještě dost nemáš?“ Šla a vydlužila si ve vsi pecen chleba, položila jej doma na stůl a vyšla pak zase ven, postavit k ohni vodu na polévku. Sotvaže vykročila ze světnice, Otesánek, vida na stole chléb, vymotal se z peřiny, skočil na lavici a v okamžení ten bochník pohltit a zase křičel: „Mámo, já bych jed’!“ Máma přišla, chtěla nadrobit pod polívku; ohlíží se po chlebě — ten tam! V koutě stál Otesánek jako kadečka a vyvaloval na ni oči. — „Pán Bůh s námi, Otesánku! Snad jsi ten bochník nesněd’?“ — „Sněd, mámo — a tebe taky sním!“ Otevřel hubu, a než se máma nadála, byla v něm. Za chvíli přišel táta domů; a jakmile do dveří vkročil, volal Otesánek: „Táto, já bych jed’!“ — Táta se ulekl, vida před sebou tělo jako kamna, otvíralo hubu a koulelo očima. A poznav Otesánka, řekl: „Bodejž tě běs! Kde je máma?“ — „Sněd’ jsem ji — a tebe taky sním.“ Vtom

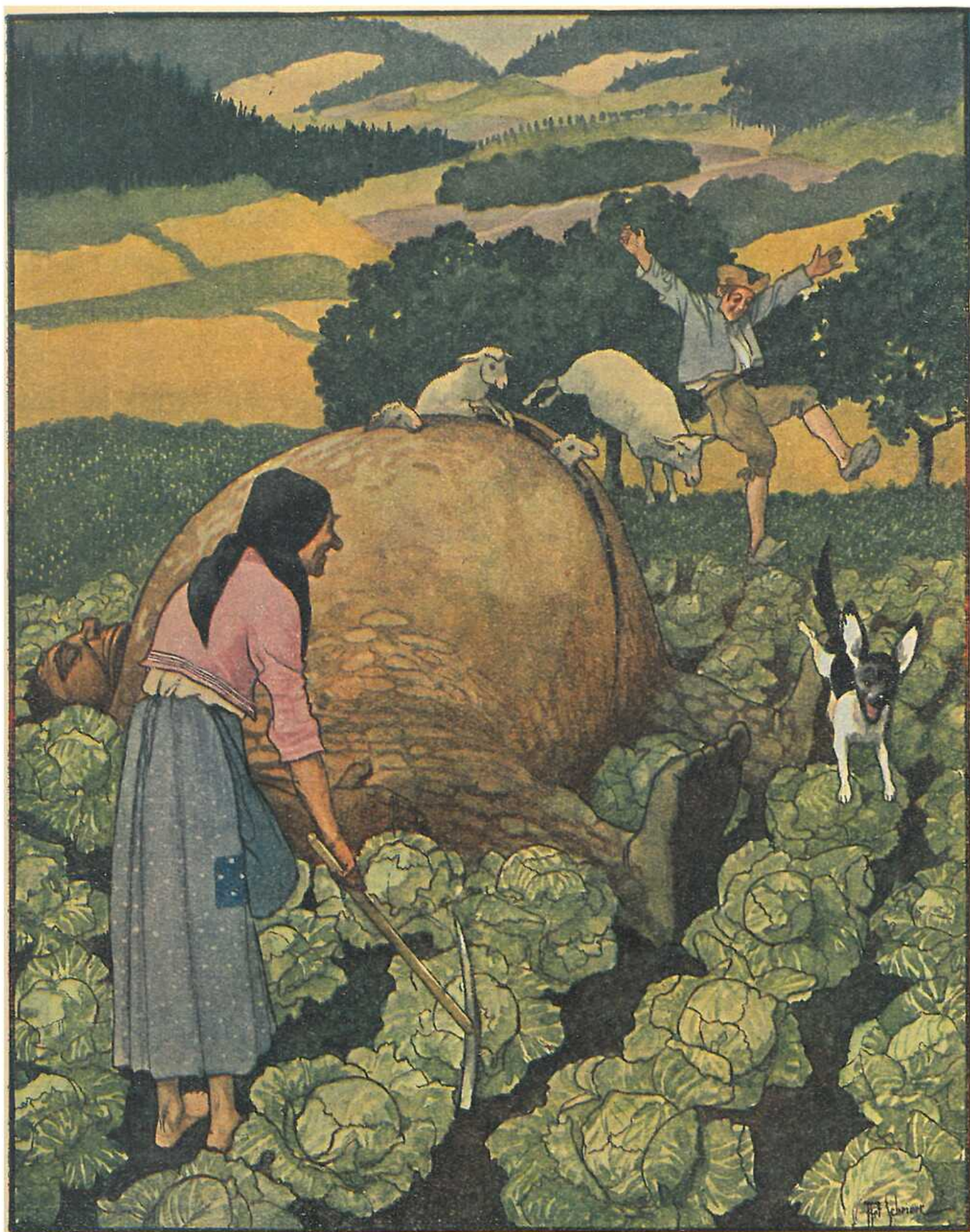
otevřel hubu a v okamžení měl tátu v sobě. Ale čím Otesánek více snědl, tím více se mu chtělo jíst. V chalupě nic už nebylo, co by za to stálo; i šel do vsi po něčem se podívat. Potkal děvečku, vezla s pole plný trakař jetele. „Ty’s musel asi toho sníst, že máš tak veliký břich,“ řekla děvečka s podivením. Otesánek odpověděl:

„Jed’ jsem, sněd’ jsem:
kaši z rendlíka,
ucháč mlíka,
pecen chleba,
mámu — tátu,
a tebe taky ještě sním!“

Přiskočil, a děvečka i s trakařem zmizela v jeho bříše. Potom potkal sedláka, vezl s louky seno. Otesánek postavil se mu v cestu a koně zůstali stát. „Což se nemůžeš vyhnout, netvoro? Půjdu-li na tě — —!“ křičel sedlák a napřahoval bič. Ale Otesánek si toho ani nevšiml a začal povídat:

„Jed’ jsem, sněd’ jsem:
kaši z rendlíka,
ucháč mlíka,
pecen chleba,
mámu — tátu,
děvečku s jetelem,
a tebe taky ještě sním!“

A než se sedlák nadál, ocitl se i s koňmi a s vozem v jeho bříše. Potom

šel Otesánek dál. Na poli tam pasák pásł svině. Otesánek dostal na ně chuť a spolykal je všechny i s pasákem, ani památky po nich nezůstalo. Potom na úhoře tam viděl ovčáka se stádem ovcí.

„Když jsem toho tolik sněd’“, povídá sobě sám, „taky ty ještě sním!“ Šel a všechno to do sebe vházel: ovce, ovčáka i se psem Voříškem. Pak se zas kolíbal dál, až přišel k jednomu poli; nějaká babička tam okopávala zelí. Otesánek se dlouho nerozmýšlel: šel a začal zelné hlávky vytrhovat a polykat.

„Což mi tu, Otesánku, škodu děláš?“ řekla babička; „však jsi dost toho snědl, mohl ses už najíst!“ — Otesánek se na ni zaškaredil a povídá:

„Jed’ jsem, sněd’ jsem:
kaši z rendlíka,
ucháč mlíka,
pecen chleba,
mámu — tátu,
děvečku s jetelem,
sedláka se senem,
pasáka s prasaty,
ovčáka s jehňaty —
a tebe taky ještě sním!“

I chtěl ji spolknout. Ale babička byla čiperná, uhodila Otesánka motýčkou do břicha a rozpárala mu břich. Otesánek se svalil na zem — byl mrtev. A teď jste měli vidět! Z břicha mu napřed vyskočil pes Voříšek a za ním ovčák, a za ovčákem skákaly ovce. Voříšek je sehnal dohromady, ovčák zapískal a uháněl domů. Potom z břicha vyběhlo

hejno prasat, za nimi vyskočil pasák, práskl bičem a hnal za ovčákem. Pak vyšli koně, táhli plničký vůz sena; sedlák cukal opratí, klel a jel za pasákem také ke vsi. Za vozem vyjela děvečka s jetelem, a za děvečkou vyskočili z břicha muž se ženou a nesli si pod paží domů ten vydlužený pecen chleba. A ten muž se ženou potom už nikdy neříkali: „Kýž bychom měli nějaké děťátko!“

DLOUHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRAKÝ

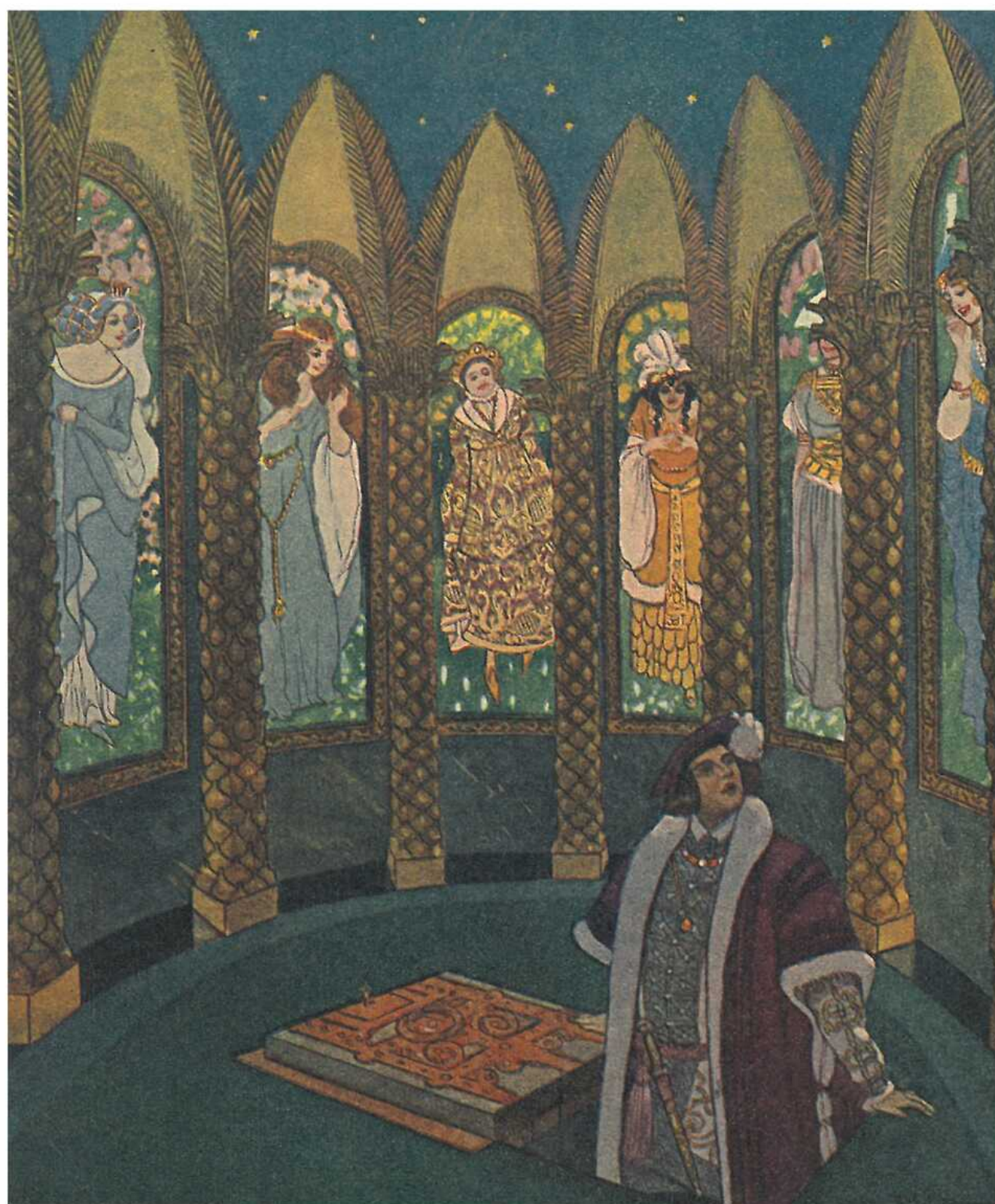
Byl jeden král, a byl už starý a neměl než jednoho syna. Jednou toho syna k sobě povolal a řekl mu: „Můj milý synu, víš dobře, že zralé ovoce opadává, aby udělalo místo jinému. Má hlava už taky dozrává a snad už brzy na ni slunce svítit nebude; ale prve než mne pochováš, přece bych ještě rád viděl svou budoucí dceru, tvou manželku. Ožeň se, synu můj!“ — A královic řekl: „Rád bych, otče, po vůli ti byl, ale nemám nevěstu, neznám žádnou.“ I sáhl starý král do kapsy, vytáhl zlatý klíč a podal ho synovi: „Jdi nahoru na věž, na nejvyšší patro, podívej se tam kolem a pak mi pověz, kterou bys rád.“ — Královic nemeškal

a šel. Jak živ tam nahoře ještě nebyl a také nikdy neslyšel, co by tam bylo.

Když přišel nahoru k poslednímu patru, viděl ve stropě malé železné dveře jako poklop, byly zamčeny; ty otevřel tím zlatým klíčem, zvedl je a vstoupil nad ně nahoru. Tu byla veliká okrouhlá síň, strop modrý jako nebe v jasné noci, stříbrné hvězdy třpytily se na něm; podlaha zelený hedvábný koberec, a kolem ve zdi dvanácte vysokých oken ve zlatých rámcích, a v každém okně na skle křišťálovém byla panna duhovými barvami vyobrazená, s královskou korunou na hlavě, v každém okně jiná a v jiném obleku, ale jedna krásnější než druhá, div že královic na nich oči nenechal. A když tak na ně s podivením hleděl, nevěda kterou si vyvolit, počaly se ty panny pohybovat jako živé, ohlížely se po něm, usmívaly se, a jen promluvit.

Tu zpozoroval královic, že jedno z těch dvanácti oken bylo zastřeno bílou oponou; i odhrnul tu oponu, aby viděl co pod ní. A tu byla panna v bílém oděvu, stříbrným pásem opásaná, s perlovou korunou na hlavě; byla ze všech nejkrásnější, ale smutná a bledá, jako by byla vstala z hrobu. Královic dlouho před tím obrazem stál jako u vyjevení; a co tak na něj hleděl, srdce ho rozbolelo, i řekl: „Tuto chci mít a žádnou jinou!“ A jak to slovo pověděl, sklopila ta panna hlavu, začervenala se jako růže, a v tom okamžení všechny ty obrazy zmizely.

Když potom zase dolů přišel a pověděl otci, co viděl a kterou pannu si vyvolil, zasmušil se starý král, zamyslíl se a řekl: „Zle's učinil, synu můj, žes odkryl, co bylo zastřeno, a v nebezpečenství veliké pro to slovo jsi se vydal. Tato panna je v moci zlého černokněžníka, v železném zámku zajata; kdokoli se pokusil, aby ji odtud vysvobodil, nikdo se ještě

nevrátil. Ale co se stalo, odčiniti se nemůže; dané slovo je zákon. Jdi, pokus se o štěstí své, a zdráv se mi domů zase vrať!“

Královič rozloučil se s otcem, vsedl na koně a jel si pro tu nevěstu.

I přišlo mu jet velikým lesem, a tím lesem jel pořád, až se mu pak už cesta ztratila. A když tak v houští a mezi skalím a bažinami s koněm bloudil, nevěda kudy kam, slyšel za sebou někoho volat: „Hej, počkejte!“ Královič se ohlédl a viděl vysokého člověka, an za ním pospíchá. „Počkejte a vemte mne s sebou, a vezmete-li mne do služby, nebudete toho litovat.“ — „Kdo pak jsi?“ řekl královič, „a co umíš dělat?“ — „Jmenuju se Dlouhý a umím se natahovat. Vidíte-li támhle na té vysoké jedli ptačí hnízdo? Já vám to hnízdo sundám a netřeba mi ani nahoru vylézt.“

I začal se Dlouhý natahovat, tělo jeho kvapem rostlo, až byl vysoký jako ta jedle; pak sáhl pro to hnízdo a v okamžení smrští se zas a královiči ho podává. — „Dobře svůj kousek umíš; ale co mi jsou ptačí hnízda platna, jestliže mne z toho lesa nemůžeš vyvést!“ — „Hm, to je lehká věc,“ řekl Dlouhý a začal se zas natahovat, až byl třikráte tak vysoký, jako nejvyšší borovice v tom lese; ohlédl se kolem a povídá: „Támhle tou stranou máme nejbliž z lesa ven.“ Pak se smrští, vzal koně za uzdu a šel napřed, a prve nežli se královič nadál, byli za lesem. Před nimi byla daleká široká rovina, a za tou rovinou vysoké šedivé skály, jako zdi velikého města, a hory porostlé lesem.

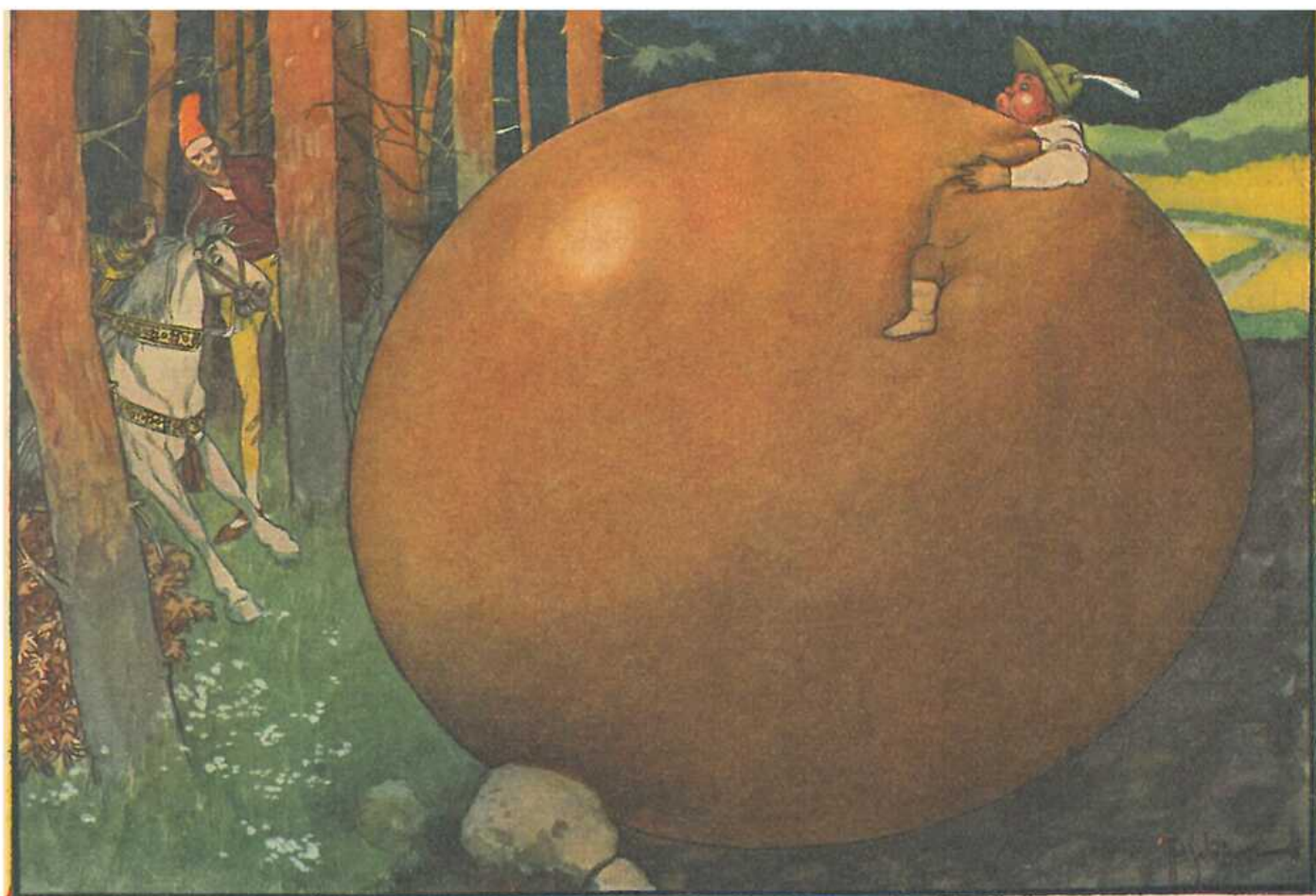
„Támhle, pane, jde můj kamarád,“ řekl Dlouhý a ukázal stranou na rovinu, „toho byste taky měl do služby vzít, věru že by vám dobře posloužil.“ — „Křikni na něj a zavolej ho, abych viděl, co je zač.“ — „Je to, pane, trochu daleko,“ řekl Dlouhý, „sotva by mne uslyšel, a dlouho by trvalo než by přišel, protože má mnoho co nosit. Radši pro něj do-

skočím.“ Tu se zas Dlouhý natáhl tak vysoko, že se mu až hlava pohřížila v oblacích, udělal dva tři kroky, vzal kamaráda za ramena a postavil ho před královici. Byl to chlapík zavalitý, měl břicho jako čtyrvěderní soudek. — „Kdopak jsi ty?“ zeptal se ho královic, „a co umíš dělat?“ — „Já, pane, jmenuju se Široký a umím se rozšiřovat.“ — „Tedy se mi ukaž.“ — „Pane, ujíždějte honem — honem zpátky do lesa!“ volal Široký a počal se nadýmat.

Královic nerozuměl proč ujíždět; ale vida, že Dlouhý kvapem uhání k lesu, pobodl koně a jel cvalem za ním. A měl svrchovaný čas ujíždět, sic by ho byl i s koněm Široký zamačkal, jak mu břicho kvapně na všechny strany rostlo; byloť ho najednou všude plno, jako by se byla hora přivalila. Tu potom Široký přestal se nadýmat, odfoukl si, až se lesy ohýbaly, a udělal se zas takovým, jako byl prve. — „Ty’s mne prohnal!“ řekl mu královic, „ale takového chlapíka každý den nenajdu; pojď se mnou.“

A tak potom ubírali se dál. Když přišli blízko k těm skalám, potkali jednoho, a měl oči zavázané šátkem. — „Pane, to je náš třetí kamarád,“ povídá Dlouhý, „toho byste měl taky do služby vzít; věru, že by vám darmo nejedl.“ — „Kdopak jsi?“ zeptal se ho královic, „a proč máš oči zavázané, vždyť nevidíš cestu?“ — „Hoj, pane, naopak; právě proto, že příliš vidím, musím si oči zavazovat; já zavázanýma očima vidím tak, jako jiný nezavázanýma; a když si je rozvážu, skrz naskrz všechno prohlídnu; a když se bystře na něco podívám, chytne to plamenem, a co nemůže hořet, rozskočí se v kusy. Proto se jmenuju Bystrozraký.“ Pak obrátil se ku protější skále, odvázal šátek a upřel na ni své žhavé oči; a skála začala praštět a kusy litaly z ní na všechny strany, a za maličkou chvíli z ní nezůstalo nic než hromada písku. A v tom písku třpytilo se něco jako oheň. Bystrozraký pro to došel a královici to přinesl. Bylo to ryzí zlato.

„Hoho, ty’s chlapík penězi nezaplacený!“ řekl královi; „blázen, kdo by tvé služby nechtěl užít. Ale když máš tak dobrý zrak, podívej se přec a pověz mi, daleko-li mám ještě do železného zámku, a co se tam nyní děje?“ — „Kdybyste jel, pane, sám,“ odpověděl Bystrozraký, „snad byste ani za rok tam nedojel; ale s námi tam přijdete ještě dnes — právě nám tam nyní chystají večeri.“ — „A co tam dělá moje nevěsta?“

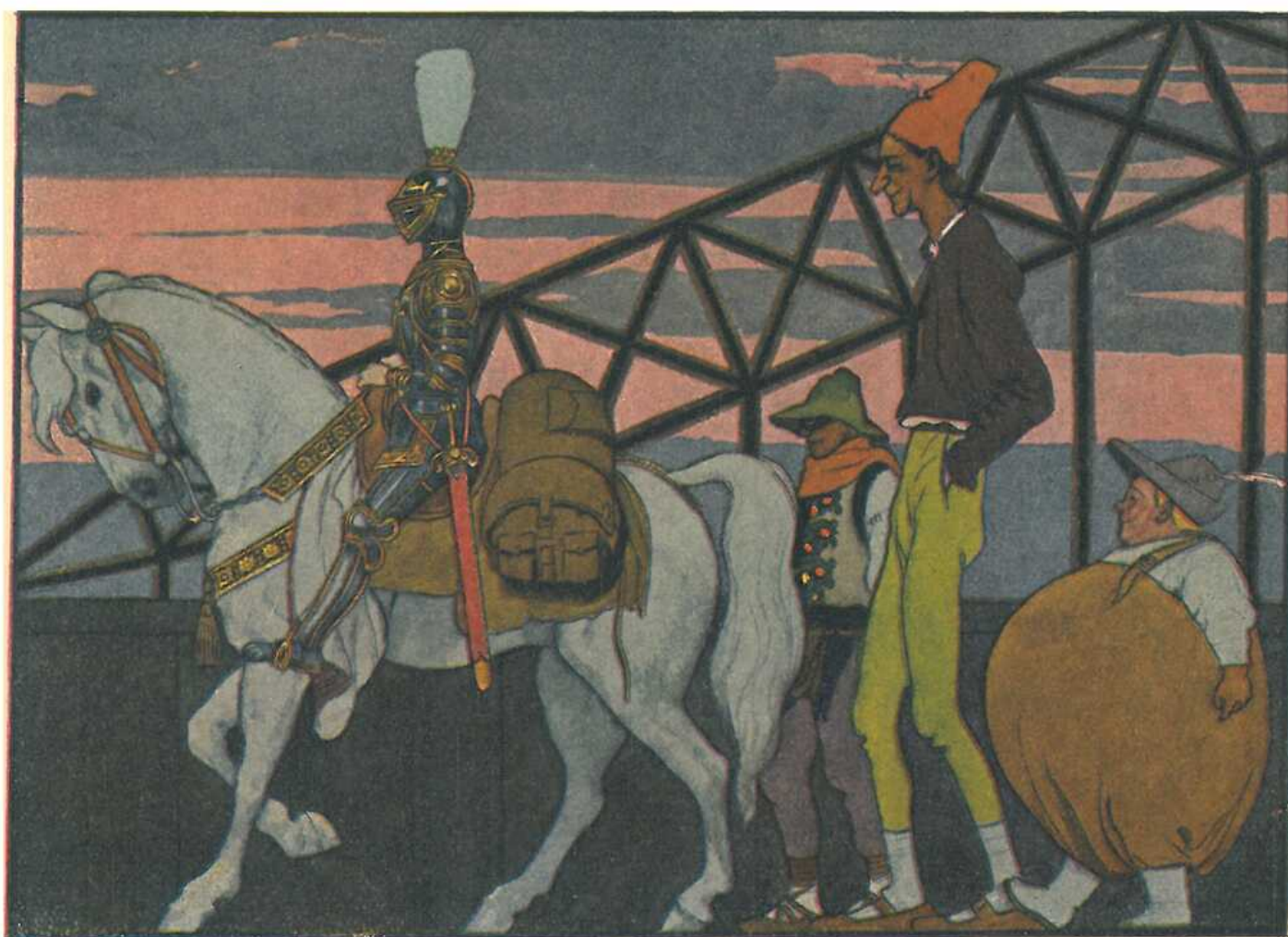
„Za železnou mříží
na vysoké věži
černokněžník ji střeží.“

A královic řekl: „Kdo's dobrý, pomoz mi ji vysvobodit!“

A oni všickni mu slíbili, že mu budou pomáhat. A tak ho vedli mezi ty šedivé skály tím průlomem, co Bystrozraký očima v nich udělal, a těmi skalami, vysokými horami i hlubokými lesy dál a dál; a kde byla v cestě jaká překážka, tu hned ti tři tovaryši odklidili. A když se slunce schylovalo k západu, počaly se hory nížit, lesy řídnout a skály schovávaly se mezi vřes; a když už bylo nad západem, viděl královic nedaleko před sebou železný zámek; a když už zapadalo, jel po železném mostě do brány; a jakmile zapadlo, zdvihl se železný most od sebe sám, brány se zavřely jedním rázem a královic i tovaryši jeho byli v železném hradě zajati.

Když se tu v nádvoří ohlédli, dal královic koně svého do konírny — a bylo mu tu všecko už přichystáno — a potom šli do zámku. V nádvoří, v konírně, v zámecké síni i v pokojích viděli v soumraku mnoho lidí bohatě přistrojených, pánů i služebníků, ale nikdo z nich ani se nepohnul — byli všickni zkamenělí. Prošli několik pokojův a přišli do večeradla. To bylo jasně osvíceno, v prostředku stůl, na něm dobrých jídel a nápojů dost, a prostříno bylo čtyřem osobám. Čekali, čekali, myslili, že někdo přijde; ale když nikdo nepřicházel, sedli a jedli a pili, co hrdlo ráčilo.

Když se najedli, počali se ohlížet, kde budou spát. Vtom nenadále rozlítly se dveře rázem a do pokoje vstoupil černokněžník, shrbený stařec v dlouhém černém oděvu, hlavu holou, šedivé vousy po kolena a místo opasku tři železné obruče. Za ruku vedl krásnou, překrásnou pannu, bíle oblečenou; měla na těle stříbrný pás a perlovou korunu na hlavě, ale byla bledá a smutná, jako by byla vstala z hrobu. Královic hned ji poznal, skočil a šel jí naproti; ale prve než mohl slovo promluvit,

ozval se k němu černokněžník: „Vím, proč jsi přišel, tuto královnu chceš odtud odvést. Herež! budiž tak, vezmi si ji, jestliže ji po tři noci dovedeš uhlídat, aby ti neušla. Ujde-li ti, zkameníš i se svými služebníky, jako všickni, co přišli prve než ty.“ Potom ukázal královně na sedadlo, aby si sedla, a odešel.

Královi nemohl s té panny ani oči spustit, jak byla krásná. I začal k ní mluvit, ptal se jí všelicos; ale ona neodpovídala, neusmála se a na nikoho ani nepohlédla, jako by byla z mramoru. I sedl si vedle ní a umínil si celou noc nespát, aby mu neušla; a pro větší jistotu natáhl se Dlouhý jako řemen a ovinul se kolem celého pokoje podle stěn; Široký posadil se do dveří, nadul se a zacpal je tak, že by ani myška neproklouzla,

a Bystrozraký postavil se k sloupu uprostřed pokoje na hlídku. Ale za chvíli všichni začali dřímat, usnuli a spali celou noc, jako by je byl do vody hodil.

Ráno, když se počalo rozednívat, královic první se probudil, ale jako by mu byl někdo nůž do srdce vrazil — královna pryč. I hned zbudil služebníky a ptá se co dělat. — „Nestarejte se, pane, nic,“ řekl Bystrozraký a bystře pohleděl oknem ven, „však už ji vidím! Sto mil odtud je les, uprostřed lesa starý dub, a na tom dubě na vršku žalud — a ten žalud je ona. Ať mne Dlouhý vezme na ramena a dostanem ji.“ A Dlouhý si ho hned naložil, natáhl se a šel, co krok to deset mil, a Bystrozraký ukazoval cestu. I neminulo ani co by jednou okolo chalupy oběhl, a byli už zase tu, a Dlouhý královi ten žalud podal: „Pane, pusťte jej na zem!“ Královic jej pustil, a v tom okamžiku stála královna vedle něho. A když se slunce za horami začalo ukazovat, rozlítly se hřmotně dveře a černokněžík vešel do pokoje a potutelně se usmíval; ale když tu královnu spatřil, zamračil se, zabručel — a třesk! jedna železná obruč na něm praskla a odskočila. Pak vzal pannu za ruku a odvedl ji pryč.

Ten celý den potom neměl královic co dělat, než chodil po zámku i kolem zámku a díval se, co kde bylo divného. Všude jako by byl v jediném okamžiku život vyhynul. V jedné síni viděl nějakého královce, který držel oběma rukama napřažený tesák, jako by chtěl někoho v půly přetít, ale rána nedopadla, zkameněl. V jednom pokoji byl zkamenělý rytíř, jako by ve strachu před někým utíkal, a brkl o práh, vzal pochop, ale nedopadl. Pod komínem seděl nějaký sloužící, držel v jedné ruce kus pečeně od večere a druhou nesl sousto do huby, ale nedonesl; když mu bylo před samou hubou, taky zkameněl. A mnoho jiných ještě tu viděl zkamenělých, každého tak a v tom postavení, co byl, když černo-

kněžník řekl: „Zkameňte!“ A taky mnoho krásných koní tu viděl zka-
menělých, a v zámku i okolo zámku všecko pusto i mrtvo: stromy byly,
ale bez listí; luka byly, ale bez trávy; řeka byla, ale netekla; nikdež ani
ptáčka zpěváčka, ani kvítka země dítka, a ve vodě ani rybičky běličky.

Ráno, v poledne i večer našel královic se svými tovaryši dobrou a hoj-
nou hostinu: jídla sama se nosila, víno samo se nalévalo. A když bylo
po večeři, otevřely se zase dveře a černokněžník přivedl královnu, aby
ji královic hlídal. I ačkoli si všichni umínili, že všemožně se budou brániti
aby neusnuli, však neprospělo nic, usnuli zas. A když se ráno za svítání
královic probudil a viděl, že královna zmizela, skočil a zatáhl Bystro-
zrakého za rameno: „Hej, vstávej, ty Bystrozraký! Víš-li, kde je krá-
lovna?“ — Ten protřel si oči, hledí a povídá: „Už ji vidím! Dvě stě mil
odtud je hora, a v té hoře skála, a v té skále drahý kámen, a ten kámen
je ona. Když mne tam Dlouhý donese, dostaneme ji.“

Dlouhý hned ho vzal na ramena, natáhl se a šel — co krok, to dvacet
mil. Bystrozraký pak upřel na horu své žhavé oči a hora se rozsypala,
a skála v ní rozskočila se na tisíc kusů a mezi nimi třpytil se drahý
kámen. Ten vzali a královici přinesli; a jak jej na zem pustil, stála tu
královna zas. A když potom černokněžník přišel a viděl ji tu, zlostí
zajiskřily se mu oči — a třesk! zas jedna železná obruč praskla na něm
a odletěla. Zabručel a královnu z pokoje odvedl.

Ten den zas bylo všecko tak jako včera. Po večeři černokněžník zase
královnu přivedl, podíval se ostře královici v oči a posměšně prohodil:
„Uvidí se, kdo s koho: zdali ty zvítězíš anebo já!“ a s tím odešel. I dali
si dnes všichni tím pilnější práci, aby se ubránili před usnutím; nechtěli
si ani sednout, chtěli tu celou noc prochodit, ale všecko nadarmo, byloť
jim uděláno: jeden po druhém usnul chodě, a královna jim ušla přec.

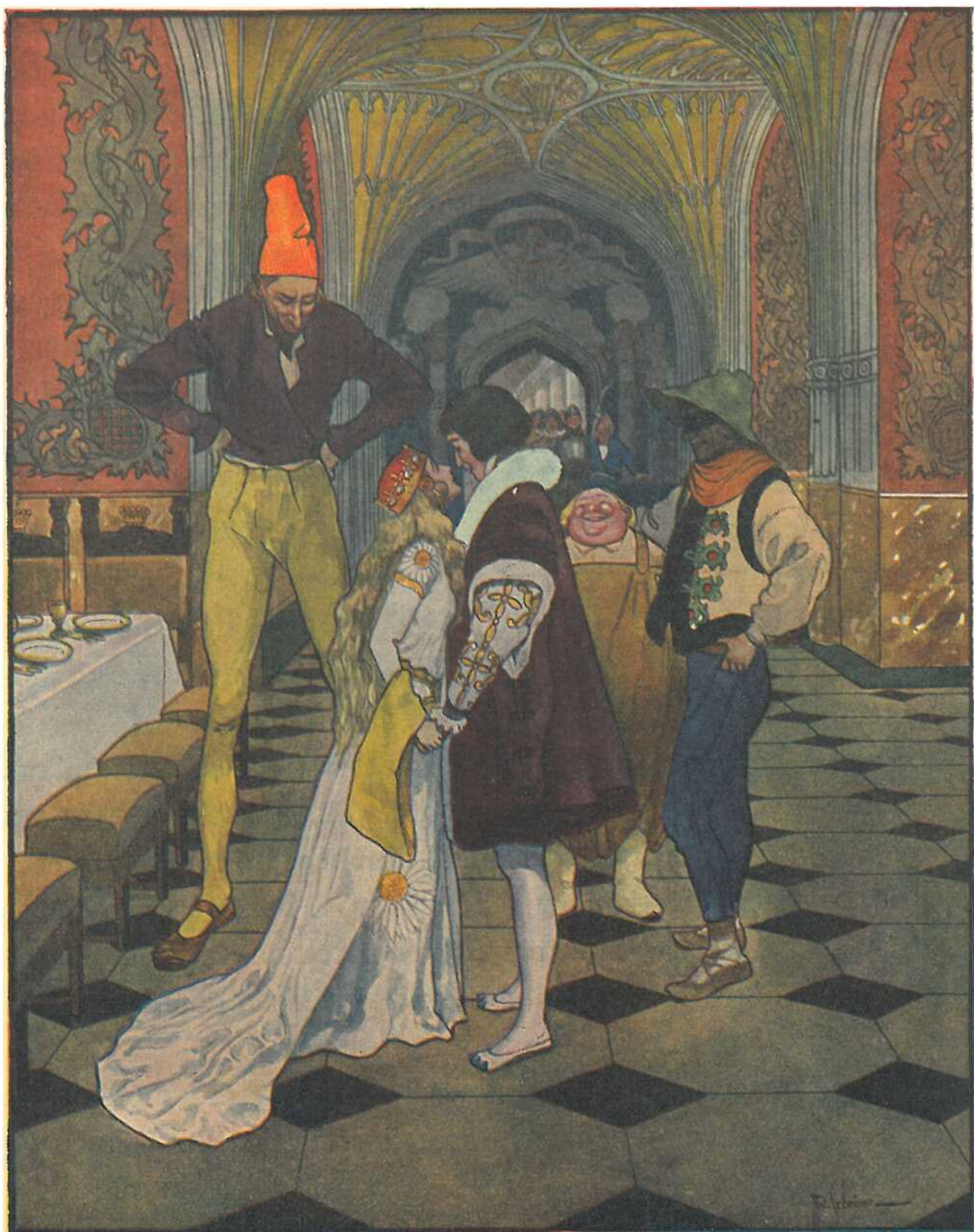

Ráno probudil se zase královic nejdřív, a když tu královnu neviděl, zbudil Bystrozrakého: „Hej, vstávej, Bystrozraký! Podívej se, kde je královna!“ — Bystrozraký dlouho hleděl ven: „Hó, pane,“ povídá, „daleko je, daleko! Tři sta mil odtud je černé moře, a uprostřed toho moře na dně leží skořepina, a v té skořepině zlatý prsten — a ten prsten je ona. Však nestarejte se, přece ji dostanem. Ale dnes musí Dlouhý také Širokého vzít s sebou, budem ho potřebovat.“ Dlouhý vzal na jedno rameno Bystrozrakého, na druhé Širokého, natáhl se a šel — co krok, to třicet mil. A když přišli k černému moři, ukazoval mu Bystrozraký, kam má pro tu skořepinu do vody sáhnout. Dlouhý natahoval ruku co mohl nejvíce, ale ke dnu přece nemohl dostačit.

„Počkejte, kamarádi, jen maličko počkejte, však já vám pomohu,“ řekl Široký a nadul se co mu břicho stačilo; pak se položil na břeh a pil. Za maličkou chvíli opadla voda tak, že Dlouhý lehoučko dosáhl dna a skořepinu ven z moře vynesl. I vyndal z ní prsten, vzal kamarády na ramena a pospíchal zpátky.

Ale na cestě bylo mu přece trochu těžko se Širokým běžet, protože měl půl moře vody v sobě; i setřásl ho v jednom širokém údolí s ramena na zem. Bouchlo to jako když měch s věže pustí, a v okamžení bylo celé údolí pod vodou jako veliké jezero; Široký sám ledva z něho vylezl.

Zatím bylo v zámku královici už velice těžko, sluneční záře začala se za horami ukazovat a služebníci ještě se nevraceli; a čím plamenitější paprsky vzhůru vystupovaly, tím větší byla jeho úzkost; smrtelný pot se mu vyrážel na čele. Brzy pak ukázalo se slunce na východě jako tenký žhavý proužek — a vtom rozevřely se dveře silnou ranou, a na prahu stál černokněžník. Ohlížel se kolem po pokoji, a vida, že královny tu není, šeredně se zachechtal a vkročil do pokojě. Ale vtom crňk! roz-

skočilo se okno v kusy a zlatý prsten padl na zem, a v okamžení tu stála královna zas. Bystrozraký, vida, co se v zámku děje, a v jakém nebezpečnství pán jeho jest, pověděl Dlouhému; Dlouhý udělal krok a hodil prsten oknem do pokoje. Černokněžník zlostí zařval, až se zámek otrásl, a tu prask! ta třetí železná obruč pukla na něm a odskočila, z černokněžníka udělal se havran a vyletěl tím roztlučeným oknem ven.

A tu hned ta krásná panna promluvila; děkovala královi, že ji vysvobodil, a zčervenala jako růže. A v zámku i okolo zámku najednou všecko oživělo: ten, co držel v síni napřažený tesák, švihl jím do povětří, jen zafičelo, a pak jej zastrčil do pošvy; ten co brknul o práh, dopadl na zem, ale hned zase vstal a popadl se za nos, má-li ještě celý; ten, co seděl pod komínem, vstrčil to sousto pečeně do huby a jedl dál; a tak každý dodělal co počal a kde přestal. V konírnách vesele dupali a řehtali koně; stromy okolo zámku zelenaly se jako brčál, na lukách bylo plno strakatého kvítí, vysoko v povětří švitořil skřivánek a v bystré řece projížděla se hejna drobných rybiček. Všude živo, všude veselo!

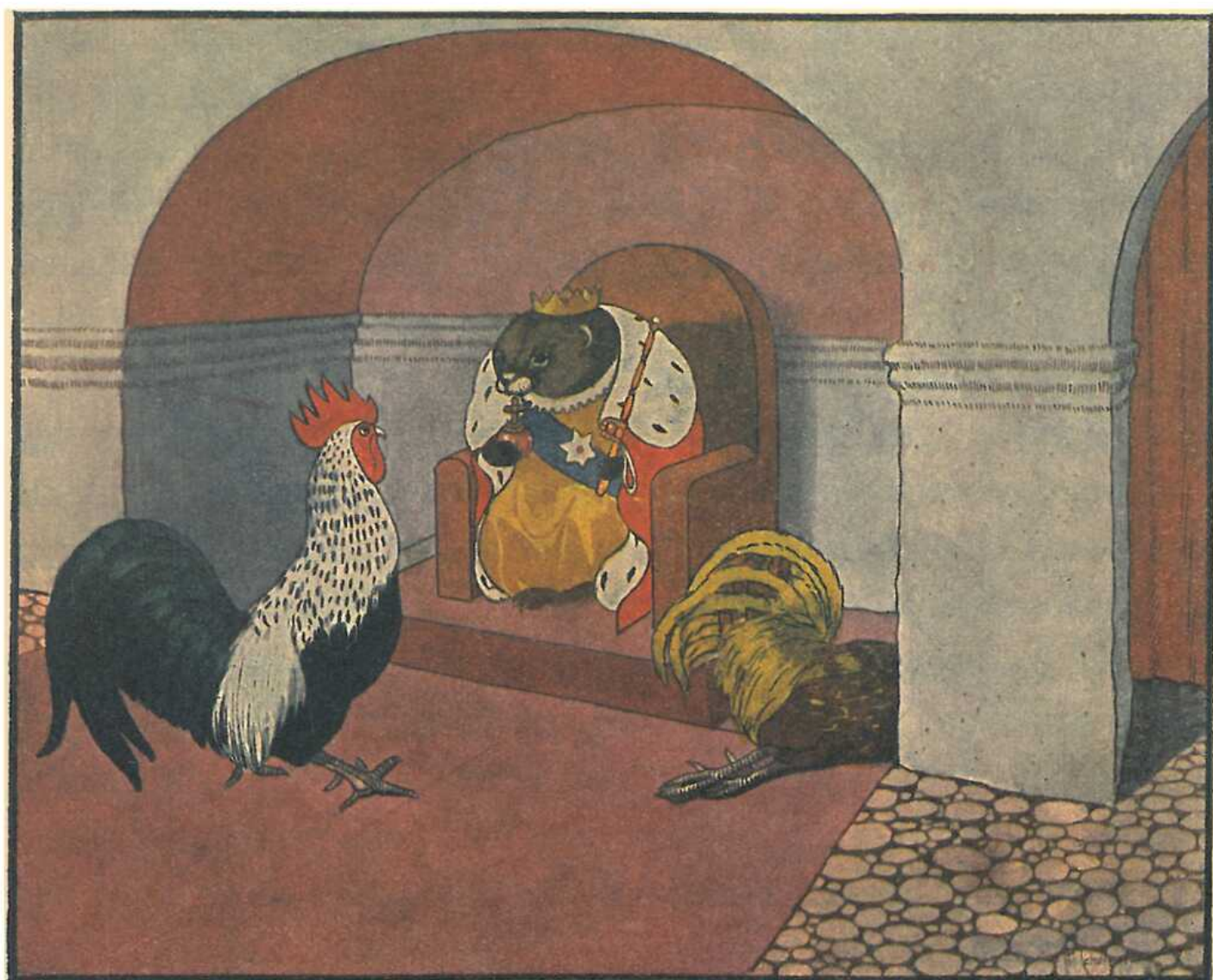
Zatím sešlo se mnoho pánů do pokoje, kde byl královic, a všickni mu z vysvobození svého děkovali. Ale on řekl: „Mně nemáte co děkovat; kdyby nebylo mých věrných služebníků Dlouhého, Širokého a Bystrozrakého, byl bych také tím, čím jste byli vy.“ A hned potom vydal se na cestu domů k otci, starému králi, se svou nevěstou a se svými služebníky, Dlouhým a Bystrozrakým, a ti všickni páni ho doprovázeli. Na cestě potkali Širokého a vzali ho taky s sebou.

Starý král plakal radostí, že se synovi jeho tak poštěstilo; myslil, že už se nevrátí. Brzy potom byla hlučná svatba, trvala tři neděle, všichni páni, co je královic vysvobodil, byli pozváni. Když bylo po svatbě, ohlásili se Dlouhý, Široký a Bystrozraký mladému králi, že půjdou zas do světa

hledat práci. Mladý král jim domlouval, jen aby u něho zůstali: „Všecko vám dám, co budete do smrti potřebovat, nic nemusíte dělat!“ Ale jim se takové líné živobyty nelíbilo, vzali od něho odpuštění a šli přec, a po tu dobu se někde ve světě potloukají.

K R Á L T C H O Ř

Bývaly prý v Čechách někdy časy, ale je tomu už dávno, kde každá slepičí obec také byla svým pánem; každá měla svůj dvůr a své smetiště, kde slípky mohly bez překážky hrabat, a měla také svého staršího kohouta, který ji řídil. Co která slípka vyhrabala, bylo její; a když kohout našel nějaké zrnko, svolal k němu všechny své slípky a pak je nechal jedné, kterou měl nejraději, anebo slupl to zrnko sám; a jestliže se která slípka pro to rozhněvala, klovl ji a pak byla spokojena. Jakmile někde kohout na dvoře zakokrhal, kokrhali po něm všichni ko-

houtu v celé dědině. Tak to chodilo mnohé věky v nejlepší kázni a bázni a svornosti.

I přihodilo se tehdáž na neštěstí, že žáby kuňky počaly sobě oškliviti své staré řízení; i kuňkaly, kuňkaly, až si vykuňkaly za krále nohatého čápa. To vidouce kohouti a slípky, nechtěli vzadu zůstatí za kuňkami a pravili, že by bylo dobré, aby také měli svého vlastního krále. I svolali se na obecný sněm a počali rokovati, co a jak, a byli všichni potud jedné mysli. Když ale přišlo na to, kdo bude králem, tu počaly mezi nimi hádky a rozbroje, neboť nikdo nechtěl trpěti, aby druhý nad ním panoval, ale raději chtěl každý sám panovati nad jinými. I počali se kohouti jeden na druhého vzpínati a štípali se, až se peří s nich sypalo a hřebeny jim krvácely. Tu poradil jim jeden starý vážný kohout, že by bylo nejlépe, aby si pro zachování pokoje vzali nějakého mocného krále z ciziny. A hned jim jmenoval pana tchoře, ten že je zubatý, silný pán, kterého se každý bude báti, a ten zajisté že mezi nimi učiní pokoj a dobrý řád. I zalíbila se ta rada všem a hned poslali k panu tchoři, aby s ním o tom udělali pořádnou smlouvu.

Pan tchoř, vyrozuměv jejich žádosti, měl se k nim velmi přívětivě a povolně; sliboval, že je zachová při všech jejich právech a starobylých svobodách, že je bude chrániti před luňákem, který jim děti unáší, před kunou, která jim vejce pije, i před vrabci zloději, kteří jim před samým nosem zrní kradou; sliboval také, že pěkné velké kohouty udělá svými královskými rady, komorníky a jinými důstojníky. I líbilo se to všem, co sliboval, slípkám i kohoutům, a s velikou slávou posadili pana tchoře na svůj královský trůn a byli rádi, že mají tak mocného a dobrotivého krále.

Netrvalo dlouho a zachtělo se panu tchoři slepičí krve. I umínil si na některého svého poddaného vyhledat nějakou vinu, aby ho pak mohl

zakousnouti a krev jeho vycucati; nechtěl ještě zjevně ukázati svou pravou tchoří povahu, aby si kohouty a slípky nerozhněval. I povolal k sobě milostivě jednoho pěkného, tučného kohouta a ptal se ho, zdali nic necítí. Kohout byl dobrá, poctivá duše a řekl upřímně: „Rač Vaše Milost královská odpustiti, cítím náramný smrad.“ Byl to smrad, kterým všichni páni tchořové zapáchají, byť i na slepičím trůně seděli. „Ho, drzý, hanebný padouchu!“ osopil se na něho tchoř, „takhle se opovažuješ vůči svému králi a pánu mluvit?“ A chňap: jedním rázem ukousl kohoutovi hlavu a pak mu vycucal krev. Potom povolal k sobě druhého a ptal se ho též, zdali nic necítí. Kohout vida tu bezhlavé tělo svého tovaryše a ústa jeho Milosti tchořovské zmazané krví, poznal, že dobře není. I počal se strachem velikým po celém těle třásti a nemohl ani slova promluvit. „Proč se třeseš?“ osopil se na něj král, „tuším, že nemáš dobré svědomí. Pověz, co cítíš!“ Kohout sebral všechny své síly, poklonil se hluboce a řekl tenkým, sladoučkým hláskem: „Královská Milosti, cítím přelíbeznou vůni.“ — „Ho, zrádce ošemetný!“ křikl král zuřivě, „chceš lichocením zastříti své padoušství?“ a chňap: ukousl mu hlavu zas a krev vycucal. Tchoř měl sice už nyní dost, ale ta hračka s kohouty dělala mu potěšení; a proto povolal si ještě jednoho kohouta a také se ho tázal, co cítí? Ale ten byl chytrák; viděl tu sice dobře ty dva bezhlavé a také pozoroval něco na královských vousech jako krev, ale dělal se nevida. I uklonil se zdvořile několikrát a odpověděl panu králi opatrně: „Rač odpustiti Vaše Milost královská, dostal jsem náramnou rýmu z letošního vlhkého počasí, a proto, bohužel, nic necítím.“ Pan král vida, že se mu kohout z nastrojené smyčky vyvlekl a nemaje v nenadání na něj nic jiného pohotově, ráčil se dobrotivě usmáti a propustil jej v milosti.

O TŘECH PŘADLENÁCH

Byla jedna chudá vdova a měla jen jednu dceru, a té říkali Liduška. A že neměly žádných polí, ba ani jedinké kravičky, živily se přádlem. Liduška byla sice velmi hezké a způsobné děvče, ale měla tu chybu, že byla náramně líná; a kdykoli měla sednouti ke kolovratu, dala se vždycky do pláče, a když ji matka přece k tomu přivedla, nestálo to její přádlo ani za řeč. Jednou to ale matku již omrzelo, i rozhněvala se a dala jí pohlavek. Tu se dala Liduška do náramného pláče a nářku, až to bylo venku na tři hony slyšeti.

V tu chvíli jela právě okolo královna, a když ten hrozný pláč uslyšela, dala zastaviti, slezla s vozu a vešla do chaloupky, neboť se domnívala, že se tam nějaké neštěstí stalo. A když viděla Lidušku tak žalostně plakati, ptala se jí: „Copak ti je, mé zlaté dítě?“ — „Ach ouvej, maminka mě bila!“

Královna se obrátila k matce a pravila: „Pročpak biješ to ubohé děvče?“

Matka se zarazila a nevěděla, co hned na to odpovědět; styděla se za to před královnou, že dcera její je tak líná.

„Ach, milostivá paní královno, mám s tou holkou nesmírný kříž, neboť mi nechce nic jiného do ruky vzít, nežli to přádlo, a seděla by při kolovratu celé dni a celé noci. A dnes jsem se již na to rozzlobila a dala jsem jí pohlavek, a proto tak náramně pláče.“

Královně se to děvče velmi zalíbilo, neboť byla veliká milovnice přádlů. I pravila k matce: „Já vám povím, matko, když vaše dcera tak ráda přede, dejte mně ji s sebou, já se o ni postarám. Já mám doma v zámku dosti překrásného lnu; a když bude u mne tak pilná jako doma, slibuji, že toho nebude litovati.“ Matka byla tomu ze srdce ráda, a královna vzala hned dceru s sebou a odvezla ji do svého zámku.

Když do zámku přijely, vzala královna Lidušku za ruku a vedla ji do třech pokojů. Ty byly plny lnu, od podlahy až do stropu, a ten byl tak krásný, že se leskl jako stříbro a zlato, a tak měkounký jako nepředané hedvábí. I pravila královna k děvčeti: „Buď jen tedy pilná, má zlatá dceruško, a když mi všecek ten len spředeš, dám ti svého syna za manžela, a budeš královnou.“

Nato dala královna přinést drahý, překrásný kolovrat; ten byl ze slonové kosti a pera na něm byla zlatá; a k tomu velikánský koš cívčiček ze žluté, voňavé třtiny, a nechala ji v tom jednom pokoji se lnem samotnou.

Když královna odešla, sedla si Liduška k oknu a dala se do žalostného pláče; neboť kdyby sto let od rána do večera a od večera zas až do rána pilně předla, nebylo by jí lze všecek ten len sepřísti, co ho tu bylo.

A copak teprv ona, která i beztoho tak nerada předla! — I seděla tedy a plakala celou noc a druhý den až do poledne, a nehnula ani nohou.

Když bylo poledne, přišla se královna podívat, mnoho-li už Liduška upředla, a velmi se tomu podivila, vidouc, že nebylo lnem ještě ani hnuto. Liduška se ale vymlouvala na to, že se jí po mamince nesmírně stýskalo, a že pro pláč nic do rukou ani vzíti nemohla. Královna tomu uvěřila, těšila ji a pravila: „Nestejskej si nic, má dceruško, a buď jen zejtra za to tím pilnější, abys mého syna dostala a byla královnou.“ — Když odešla, Liduška si zase k oknu sedla, koukala se ven, vzdychala a nedělala zase nic až do večera, a druhý den zas nic až do poledne.

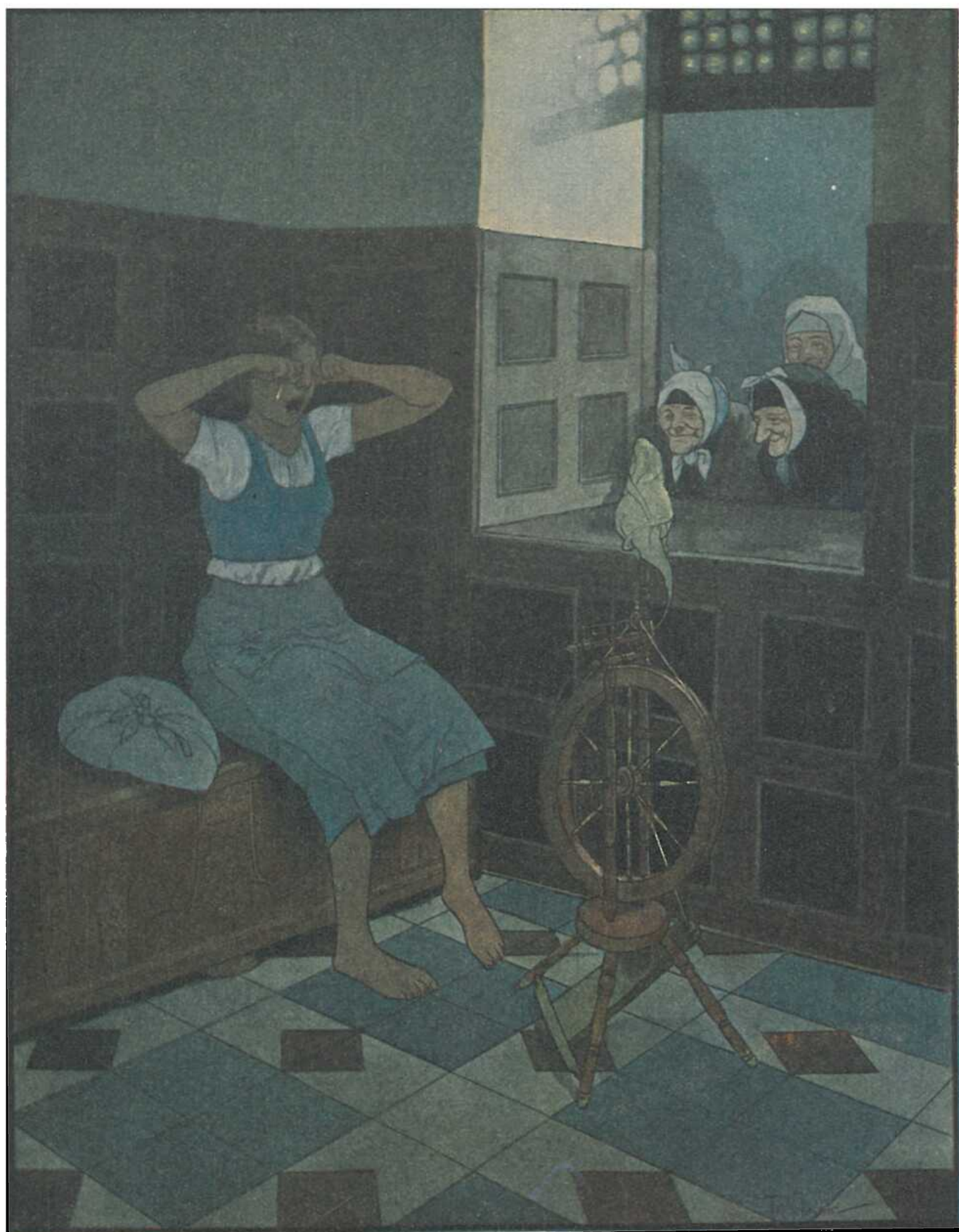

O poledni přišla královna a podivila se ještě více, a zamračila čelo, vidouc, že se Liduška potud ještě ani přádla nedotkla. Liduška se ale zase vymluvila na to, že ji po tom včerejším velkém pláči náramně hlava rozbolela, a že proto nemohla nic dělati. Královna byla tím sice spokojena, když ale odcházela, pravila: „Již je čas, abys, Liduško, začala pracovati, chceš-li dostati mého syna a býti královnou!“

Ten den až do večera a druhý den ráno bylo to zase tak jako po prvé a po druhé: Liduška si kolovratu zase ani nevšimla; ale seděla u okna a koukala se ven. Když již bylo poledne, otevřela královna dveře; a když viděla, že Liduška zase zahálela, rozhněvala se velice a pravila: „Slyšíš, Liduško, dnes je to již naposledy! Jestliže zejtra nebude ještě nic upředeno, nejen že syna mého již nikdy nedostaneš, ale dám tě ještě zavřítí do tmavé věže, kde je plno žab, hadů a štírů, a nechám tě tam umřítí hladem, abys mě více nepodváděla a nezahálela.“ Nato se královna od ní zlostně obrátila, bouchla dveřmi a odešla.

Tu bylo teprve Lidušce úzko. Studený pot se jí vyrážel na čele, když si na zítřek pomyslila. Co měla dělati? Nadíla si tedy kužel, sedla ke kolovrátku a počala přísti. Ale jakpak jí bylo možná přísti, když byla tak náramně líná! I nechala tedy zase přádla, postavila se k oknu a plakala hlasem, až jí srdce usedalo, až do samého večera.

Tu najednou zaklepal někdo na okno; a když se Liduška ohlédla, viděla venku státi tři staré ošklivé babice. Ta jedna měla dolejší pysk tak veliký, že jí až přes bradu visel; ta druhá pak měla u pravé ruky tak široký palec, že jí celou dlaň zakrýval, a ta třetí, ta měla zase pravou nohu až ku podivu tak rozšlapanou, jako by ji byl cepem rozmlátil. Když je tak Liduška spatřila, náramně se jich ulekla a čerstvě od okna uskočila.

Ale ty tři babičky se na ni přívětivě usmívaly a kývaly rukama, aby jen okno otevřela a aby se jich nic nebála.

„Dobry večer, krásná panenko,“ pravily, „pročpak tak přežalostně pláčeš?“

Liduška si dodala srdce a odpověděla plačtivým hlasem: „Ach, jakpak nemám smutná plakati a sobě naříkati, když mám všecek ten len, co ho tu v tom pokoji vidíte, a ještě dva takové pokoje plničky, od země až do stropu, sepřísti!“ Tu vypravovala babičkám všechno, co se jí přihodilo, a také to, že jí královna slíbila, až ten len všecek sepředem, že jí dá svého syna za manžela a že bude královnou. „Ale copak je mi to platné,“ doložila, „když ho ani do smrti sepřísti nemohu!“

Babičky se usmívaly a pravily: „Víš co, panenko, jestli nám připovíš, že nás pozveš na svatbu, a že nás u stolu vedle sebe posadíš, a že se před hosty za nás nebudeš stydět, tedy ti všecek ten len sepředem, dřív, nežli se naděješ.“

„I všechno, všechno vám udělám, co jen chcete,“ odpověděla Liduška radostně, „jenom se honem do toho dejte.“

Tu vlezly ty tři babičky oknem do pokoje, poslaly Lidušku spát a daly se do toho milého lnu. Ta s tím širokým palcem táhla vlákno, ta s tím dlouhým pyskem ho lízala a hladila, a ta s tou placatou nohou šlapala na podnožku a točila kolem; i šlo jim to jako když prší. A když ráno počalo svítati a Liduška vstala, viděla velikánskou hromadu krásné, rovné i tenounké příze na cívcičkách, až se srdce smálo, a ve lnu již takovou díru, že se pohodlně do ní schovati mohla. Tu daly ty babičky Lidušce spánembohem, přislíbily jí, že navečer zase přijdou, a v tichosti oknem odešly.

V poledne přišla se královna podívat, zdali Liduška zase nezahálela.

A když spatřila tu hromadu překrásné příze, podivila se velmi, čelo se jí vyjasnilo, i pochválila Lidušku za její pilnost.

Jak se večer počalo šeriti, stály již babičky zase u okna, a děvče jim s radostí otevřelo. A tak to bylo každou noc: večer přišly, a ráno zase odešly; a co zatím Liduška spala, ubývalo v pokoji lnu pořádě víc a více, až byl konečně ten jeden pokoj docela prázdný. A po každé, když se v poledne královna přišla podívat, mnoho-li zase Liduška napředla, nemohla se dost nadiviti té krásné přízi, a Lidušku nachváliti za její pilnost a často říkala: „Mé zlaté dítě, jak jsem ti dělala křivdu!“

Již se daly babičky i do druhého pokoje, a již byl pomalu i tento vyprázdněn; tu počala královna dělati přípravy k svatbě. A když již bylo i v třetím pokoji lnu namále, děkovala Liduška srdečně babičkám, že jí tak pomohly; a babičky jí pravily: „Jenom nezapomeň, panenko, na to, cos nám slíbila, a uhlídáš, že budeš tomu ráda.“

A když byl již všecek ten len ze všech tří pokojů až na poslední vlákno vypředen, bylo již také všecko k svatbě připraveno, a mladý král měl veliké potěšení ze své mladé, krásné a pilné nevěsty, a řekl jí: „Žádej ode mne co chceš, a všecko obdržíš.“

Tu si vzpomněla Liduška na ty tři babičky a pravila: „Mám doma tři staré tetičky, jsou sice velmi chudé a prosté, ale udělaly mně mnoho dobrého; dovol, abych je pozvala na svatbu.“ A mladý král i královna dali k tomu své povolení.

A když již bylo v den svatební, a hosté chtěli sedati za stoly, tu se najednou otevřely dveře a ty tři babičky, po starodávnu až ku podivu směšně oblečeny, vyhrnuly se do pokoje. Jak je nevěsta spatřila, hned jim běžela vstříc a přivítala je radostně: „Vítám vás, mé milé tetičky, vítám vás! Pojdte a posadte se tu za stolem vedle mne.“

Hosté hleděli jeden na druhého a byli by se dali rádi do hlasitého smíchu, kdyby se byli nebáli krále; a král i královna začervenali se jako pivoňka, ale nesměli Lidušce nic říci, protože jí k tomu dali své povolení.

Když bylo při obědě, kladla Liduška sama babičkám jídla na talíře, nalívala jim pití a pobízela je: „Jezte a pijte, mé milé tetičky! Vy jste mně velmi mnoho dobrého udělaly.“

A když již bylo po obědě, a hosté vstávali od stolu, přistoupil mladý král k té první babičce s tou širokou nohou a ptal se jí: „Ale prosím vás, milá babičko! od čeho pak máte tak širokou nohu?“

„Od předení, panáčku, od předení.“

I šel k té druhé babičce, s tím placatým palcem: „Ale řekněte mně, milá babičko, od čehopak máte tak placatý palec?“

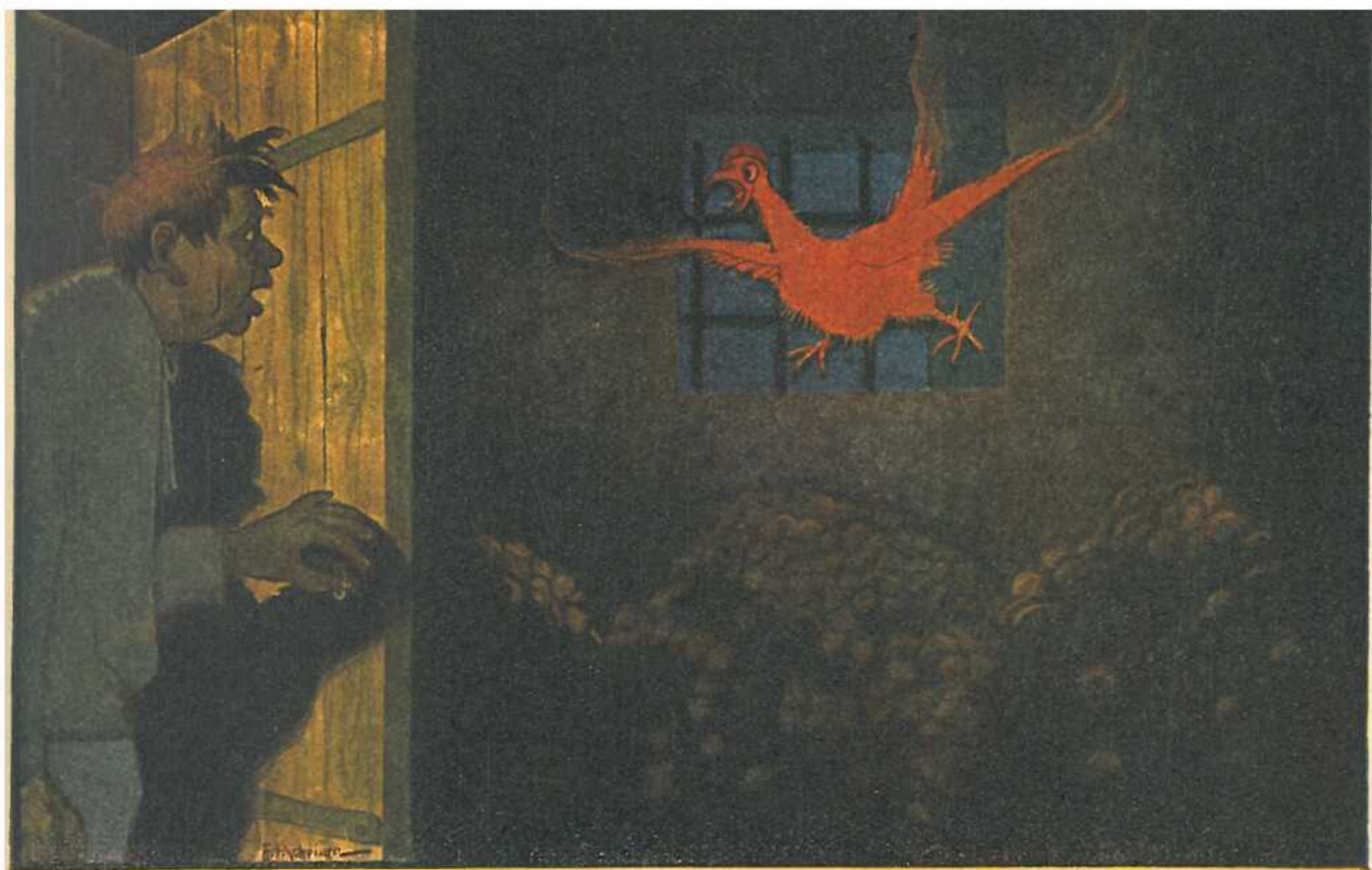
„Od předení, panáčku, od předení.“

I obrátil se k té třetí babičce s tím dlouhým pyskem až přes bradu, a řekl jí: „Ale, milá babičko, od čehopak vy máte tak dlouhý pysk?“

„Od předení, panáčku, taky od předení,“ odpověděla babička.

Když to ten mladý král uslyšel, ulekl se toho náramně; a hned tu nařídil své krásné paní, aby se mu do smrti více žádného přádla nedotýkala, „aby taky nedostala takovou placatou nohu a takový široký palec, a tak ošklivý dlouhý pysk až přes bradu.“ Zatím se ty tři babičky z pokoje ztratily, a žádný nevěděl, kam se poděly. Ale Liduška, kdykoli si potom na ně vzpomněla, po každé je v duchu žehnala, a také, jak živo, žádná manželka tak ráda a věrně nezachovávala, co manžel nařídil, jako mladá královna tu královu záповěď.

R A R Á Š A Š E T E K

I.

V Běcharech byl jeden sedlák, říkali mu kmotr Palička. Ten jednou šel do Kopidlna na trh a našel v poli pod hruškou kuře; bylo černé a zmoklé, tráslo se zimou a típalo. Kmotr Palička je vzal pod plášť a dal doma za kamna, aby uschlo, a pak je pustil na dvůr mezi jiné slepice. V noci, když už všecko spalo, slyší Palička najednou v komoře něco šramotit, a hned na to nějaký pronikavý hlas, napolo člověčí, napolo slepičí: „Pantáto, přinesl jsem vám brambory!“ Hospodář skočil s postele a běžel do komory co to. I vidí ohnivě kuře a tři hromádky zemčat; lítalo s hromádky na hromádku. — „Fí, neplecho!“ odplivl sedlák uleknutím, bouchl dveřmi a šel si zas lehnout; ale starostí nemohl do

rána spát, už věděl, co si domů přinesl. Ráno pak, když se rozednilo, všecky ty brambory do hnoje vyházel. Druhou noc zase slyší: „Pantáto, přinesl jsem vám pšenici, žito, ječmen!“ — Sedlák už nešel se dívat co to, ale trásl se strachem jak osyka, i neustále se modlil: „Vysvobod' nás od zlého!“ A jakmile začalo svítat, vzal lopatu a chvoště a zas to obilí všecko vyházel a vymetl, aby tam ani zrnko nezůstalo. Byl celý zarmoucený; nevěděl jak si pomoci, a taky se bál, aby si toho ze sousedů nikdo nevšiml. Ale sousedé všimli si toho přec: viděli v noci něco k Paličkovům do stavení lítat jak plamenný víšek, a nezapálilo; a ve dne zpozorovala sousedka taky to černé kuře na dvoře mezi slepicemi. Tu hned byla po vsi jedna řeč: že kmotr Palička se čertu zadal. Někteří povážlivější kroutili hlavou; odjakživa ho znali za bohabojného i za poctivého, a umínili sobě, že mu dají výstrahu. Přišli tam, a on jim upřímně všecko pověděl, co a jak, i žádal je, aby mu poradili, co dělat? — „Jaká rada?“ povídá jeden mladý sedlák, „zabte tu potvoru!“ A hned sám popadl polínko a po kuřeti jím uhodil. Ale v tom okamžení vskočilo mu kuře na hřbet a tak ho tepalo jako polenem, a při každé ráně volalo: „Já jsem Raráš! — Raráš! — Raráš!“

Potom radili někteří Paličkovi, aby se odtud vyprodal a jinam vystěhoval, že Raráš zůstane v tom stavení. Sedlák se toho hned chytil a hledal kupce; ale nikdo mu stavení s Rarášem nechtěl koupit. Palička pak si zas umínil stůj co stůj, že se Raráše musí zprostit. Prodal obilí, dobytek i všecko, co nevyhnutelně nepotřeboval, i koupil si jiné stavení v druhé vsi a stěhoval se tam. A když potom už naposledy přijel s vozem, a škopky, necky, brány a jiné takové nářadí naložil, šel a sám si své doškové stavení zapálil, — byloť o samotě, a nikomu se nemohla stát škoda. Potom práskl bičem a chtěl jet; zatím se ještě jednou ohlídl

na své stavení, jak chytalo, a povídá: „Shoř si tam, neplecho! Za to místo přec ještě něco utržím.“ — „Che-che-che!“ ozvalo se něco vzadu na voze. Palička koukne — na hrabici tam sedělo to černé kuře, zatřepalo křídly a začalo si zpívat:

„Už se stěhuju, už tu nebudem,
už tu nebudem, už odtud půjdem;
už tu nebudem, už se stěhuju,
už se stěhuju: jinde krást budem!“

Kmotr Palička zůstal, jako by ho byl hrom omráčil. Už nevěděl, co si

počít. Potom mu připadlo, zdali by si Raráš nedal říci a sám neodešel, kdyby jej dobře krmil. I nařídil ženě, aby mu dávala talíř dobrého mléka a tři buchty k tomu. Raráš se měl dobře, ale nezdálo se, že by se chtěl odtud hýbat. Jednou navečer přijel pacholek z pole domů a vidí na schodech ty tři buchty, co tam selka položila Rarášovi. Měl hlad, i přitočil se a jednu snědl. „Lepší když já ji sním, nežli ta obluda,“ povídá sobě sám. Ale v tu chvíli už mu seděl na zádech Raráš a křičel:

„Jedna bušta! — druhá bušta! —
třetí buštu Vašek sněd’!“

A přitom po každé mu takovou ránu vsadil do zad, že pacholek potom dlouho ještě měl modřiny. Ráno, když Palička vstal a šel pacholka budit, našel ho celého ztlučeného, sotvaže se mohl hýbat. A když se dověděl, co a jak, šel k Rarášovi a prosil ho, aby se od něho vystěhoval, že jinak žádný pacholek nebude chtít u něho sloužit. — „Che, che, che!“ zachechtal se Raráš a řekl:

„Dones mne tam, kde’s mne vzal,
nebude mi tebe žal!“ —

Sedlák vzal hned na sebe plášť a donesl kuře zas pod tu hrušku, kde je našel, a Raráš potom už ho nechal.

II.

V Načeradci byla jedna šafářka, ta měla taky Raráše, ale tu mu říkali Šotek. Poslouchejte, jak ho dostala. Přišel tam jeden člověk a prodával

šafáři starou ručnici. Šafář nechtěl ji koupit: „Co bych s ní dělal?“ povídá, „nemám peněz nazbyt!“ — „Vždyť mi za ni dáte než jen tři grešle,“ domlouval se ten člověk. (Šotek se nikdy jináč neprodává než za tři grešle.) — „Nu když nechcete než jen tři grešle,“ řekl šafář, „dám vám za ni třeba ještě více.“ Ale ten člověk víc nevzal, a šafář ručnici koupil a pověsil v komoře na hřebík.

V noci se ručnice ztratila a místo ní byl ve dvoře Šotek. Líhával na peci za kamny, ale nikdo ho neviděl nežli šafářka a pak jedna děvečka.

Od té doby, co měli ve dvoře Šotka, dojily krávy až ku podivu; proto mu taky šafářka přála, a každý den misku smetánky mu dávala.

Šotek si tu liboval, měl se dobře a všelijaké šibalské kousky prováděl.

Jednou ta jistá děvečka míchala na lavici v hrnci šustku — někde tomu říkají taky škubánky. Šotek se posadil vedle ní, a kdykoli se děvečka ohlídla, sáhl do hrnce pro kousek šustky a šup do huby. Když to děvečka zpozorovala, pleskla ho měchačkou a zakřikla ho: „Táhneš neplecho! Co mi ty pazoury do hrnce strkáš?“

Ale Šotek se jí hned za to pomstil. Šafářka přinesla ráno z trhu děvečce nové střevíce, a děvečka si je položila na truhlu. Šotek skočil, popadl ty střevíce a na kusy je roztrhal. Děvečka to šla žalovat šafářce. Šafářka přijde, kouká — ale střevíce byly už zas celé.

Pacholci a děvečky nemohli se pro Šotka ani hnout, všecko na ně vyzradil. Když se některý přitočil a ukrojil si kus másla, nebo nějakou homolku do kapsy strčil, aneb když děvečka při dojení si postavila pod žlab hrneček dobrého mléka, hned to věděla šafářka a vadila se s nimi. Proto ji taky rozkřičely, že má Šotka v domě, až jí to lidé potom už veřejně v celém okolí povídali.

Šafářku ty řeči mrzely a ráda by se byla Šotka zbavila, ale nemohla,

až jí potom připadlo, aby řekli tomu člověku, co jim ho přinesl, a něco mu dali, aby ho zas odtud odpravil. Když ten člověk přišel, dal všude ve stavení nasypat mouky, a pak začal Šotka volat a zaříkávat, aby se odtud vyklidil. Šotek křičel až hrůza, nechtělo se mu odtud, ale musel přece. A bylo vidět stopy jako od psí nohy, jak ze světnice přes sňh a po schodech nahoru na půdu tůpal až k vikýři. Pak ho šafářka už nikdy ve dvoře nespatriła.

III.

Kmotr Pyskáček byl sedlák ve vsi Košťálově nejbohatší. Měli polí a hojnost luk, stavení jako klec, a jeho sýpky div že se pod tíží božího nadělení neprolomily. Ale tak často bývá: má-li kdo mnoho, chce mít ještě víc; a kmotr Pyskáček chtěl mít beze vší práce hodně mnoho. Usmyslíł si, že si vychová Šotka, aby mu nosil peníze. Vzal vejce od černé slepice a zašíł si je do košile pod levé paždí, a tak s ním chodil devět dní, každý den přes devět mezí, nemyl se, nečesal se, ani nemodlíł, až se mu devátého dne z vejce skutečně vylíhl Šotek.

Nyní nastaly Pyskáčkovi zlaté časy: peněz dost, ani nevěděł, co s nimi počít. Boursal a stavěl a kupoval, kde jen co bylo na prodej, jedl a pil co hrdlo ráčilo, a při tom nosil nos tak vysoko, jako by chtěl hubou hvězdy lapat. Své koně krmil chlebem a napájel pivem; ale když k němu do statku přišel žebrák a žádal za svatou almužnu, zle se na něj obořil a nuzných holot mu nadal.

Ale žádná radost není bez smíčky. Čím více se kmotr Pyskáček nadýmál a jinými chudými opovrhoval, tím nezbednější byl taky Šotek a mnoho škody a mrzutosti mu doma nadělal. Ale že ho Pyskáček pořád

ještě rád potřeboval, snášel všechno trpělivě, a taky se nic ve své pánotosti a urputnosti k chudým neumírnil. Jednou tam přišel jeden soused chalupník a prosil, aby mu půjčil do žní korec žita; a když se Pyskáček na něj osopil a zhola mu to odepřel, rozhorlil se chalupník a prohodil něco o nespravedlivě nabytém jmění. Tu se Pyskáček náramně rozzlobil a poštvál na něj domácího velkého psa, takže chalupník s nouzí ze dvora ušel. Druhý den ráno jel Pyskáček na trh a když se k poledni zas domů vracel, vyběhla proti němu jeho žena, lomila rukama, naříkala a žalovala mu, že jim Šotek zakousl nejmenšího synáčka v kolíbce.

Sedlák zůstal, jako by mu byl nůž do srdce vrazil, bylo to jeho nejmilejší dítě. Od té doby kudy chodil, hlavu věsil, byl celý zamyšlen; přemýšlel, jak by toho zlého hosta z domu vypudil. Jednou potká kolínského Žida Abrahama. „He, phane Pyskháčku, nic na phrodej?“ ptal

se ho židák. Pyskáčkovi, jako by se v hlavě bylo zablesklo. „Může být,“ povídá, „pojď, Žide, se mnou.“

A za chvíli nesl Žid od Pyskáčků z domu na zádech peřinu svrchnici, a byl rád, že lacino koupil. Ale ještě nedošel ani na dvoře k vratům, tu najednou začalo něco v peřině Židem sem tam cloumat, mrštilo jím u hnoje do kaluže a pak zas pod kůlnu mezi brány. Žid se dal do křiku: „Vaj, vaj!“ hodil peřinu na zem a strachem utíkal ven ze vrat, jako by mu hlavu zapálil. Selka byla do peřiny zašila Šotka, aby ho Žid odnesl, ale zmýlila se. Šotek z peřiny se vydrápal a několika skoky byl zase na záhrobcí, kde obyčejně sedával, blýskal očima a cenil zuby, a nikdo k němu na blízko nesměl ani přistoupit, aby mu na hlavu neskočil a zle se nepomstil.

Pyskáček by se byl nyní rád s někým ze sousedů poradil, co dělat; ale každý se mu vyhýbal, ani ten žebrák, kterého dřív pánovitě ze dveří vyhnal, nechtěl s ním mluvit. Pyskáček přislíbil velké peníze tomu, kdo by mu Šotka z domu vypudil. Konečně se našla jedna baba. Přišla, postavila se před záhrobec, kde Šotek seděl, udělala svěcenou křídou okolo sebe kolo a začala Šotka zaříkávat, aby se z toho domu vystěhoval. Šotek se nadul, takže mu chlupy jako štětiny stály, a vyčetl babě všechny hříchy, co jak živa od mladosti až do té chvíle natropila. Baba hanbou musela utéci.

Pak přišel zas nějaký starý myslivec, kterého za čarodějníka vydávali; ale tomu taky se lépe nevedlo, musel Šotkovi ustoupit.

Naposledy se přihlásil nějaký mladík, nikdo ho neznal, kdo je a odkud. Šotek jak toho spatřil, počal se na záhrobcí krčit, nevěděl nic na něho, co by mu vyčetl; pak jedním skokem byl ze dveří a ten tam.

Záhrobec zůstal prázdný, sedlák rád tomu mladíkovi zaplatil; ale

třetí noc nato vypukl u Pyskáčků náramný požár, a celé to pěkné stavení, chlěvy, stodola, sýpka — všecko lehlo popelem, a co nemohlo shořet, rozsypalo se. Lidé, kteří byli při tom ohni, vypravovali, že viděli jako plamenný víšek s jedné střechy na druhou lítat: kam to padlo, všecko hned bylo v ohni. I soudili, že to byl ten Šotek.

Když pak sedlák potom po ohni všecko své jmění si spočítal, co mu zůstalo, bylo toho právě tolik, jako měl tehdáž, když si chtěl Šotka vychovat.

IV.

V Liběnicích v ovčárně zdržoval se taky Raráš, ale tu mu říkali Šetek. Vypadal jako malý klouček, jenže měl na rukou a na nohou pazourky; a mnoho veselých kousků si tam o něm vypravují. Rád škádlíval psy, kočky a moráky, a taky pacholkům a děvečkám nikdy nic dobrého neudělal; a kde co potají kutili všecko vyzradil. Proto také čeládka psí hubu na něj měla, ale bála se mu co udělat, aby se nepomstil; a také hospodář ovčák nic nedal na něj dopustit, a to proto, že za ten celý čas, co Šetek byl v ovčárně, žádná ovce ani nezastonala. —

V zimě sedával Šetek obyčejně na kamnech, ohříval se; a když děvečka do světnice přinesla plevy, aby je spařila, vždycky jí s kamen do škopka na ně skočil, říkáje: „Šup na plévky!“ Ale jednou se zle opálil. Děvečka přinesla škopek jak obyčejně; ale venku do něho nalila vařící vodu a jen povrchu plevami posypala. „Šup na plévky!“ povídá si Šetek, a hup! Ale v tom okamžení byl zas už venku ze škopka, křičel a svíjel se bolestí — a čeládka se smála, až okna řinčela.}

Ale Šetek to děvečce nedaroval.

Jednou, když lezla na půdu po žebříce, zapletl ji do něho tak, že jí

musili přijít na pomoc, a měli co dělat, aby ji z žebříka zas vypletli.

V létě spávali ovčákovi čeledínové na půdě. Jednou v noci tam přišel taky Šetek, vylezl do polou žebříka a škádlil psy, co tu pod poklopem leželi na dvoře. Nastrkoval jim jednu nožku po druhé a pokřikoval neustále na ně:

„Jedna nožka — dvě nožky!
Za kterou mě chytíš?“

Psi štěkali, mohli se vzteknout. Pacholky potom už mrzelo, že jim nedává pokoj; jeden vstal, vzal otep slámy a na Šetka ji hodil i shodil jej tou otepí s žebříku dolů. Psi hned na něj a zle ho přivítali, sotvaže jim vyvázl ze zubů. Pacholek věděl, že ho pomsta nemine, a proto se měl před Šetkem na pozoru, zdaleka se mu vyhýbal; ale nic mu to nebylo platné. Jednou pásł u louky na občinách a sedl si na louce za kupku sena. Najednou strhne se mu nad hla-

vou šumot a než se vzpamatoval, měl celou kupku sena do vlasů zamotanou. Pacholek se dal do křiku, sekáči se sběhli, ale dělej, co dělej, seno mu z vlasů nemohli vyplést; tak mistrně bylo jedno s druhým stočeno. Pacholek musil si dát hlavu do hola ostříhat. A když potom zase na pastvu hnal a přišel na občinách pod planou hrušku, seděl na ní na vršku Šetek, strouhal mrkvičku a posmíval se mu: „Holej — holej — holej!“

DOBŘE TAK, ŽE JE SMRT NA SVĚTĚ

Jednou za starých časů, když ještě Pán Ježíš a svatý Petr spolu chodili po světě, přišli taky na večer k jednomu kováři, a prosili o nocleh. Ten kovář je hned ochotně přivítal, hodil kladivo, co v ruce držel, pod nákovadlo, a vedl je do sednice; nato pak šel a dal ustrojiti dobrou večeři. A když již bylo po večeři, řekl k těm svým hostům: „Vidím, že jste po cestě tuze ušlí a že byste si rádi odpočinuli — a bylo to dnes taky parno, až se slívalo! — Položte se spolu do mé postele a vyspěte se; já si zatím lehnu do stodoly na slámu.“ Nato jim dal dobrou noc a odešel. A když bylo ráno, dal zase ustrojiti snídani a potom je ještě kus cesty vyprovodil. A když se již

s nimi loučil, řekl: „Dal jsem, co jsem měl, vezměte málem za vděk!“

Tu potáhl svatý Petr po straně Pána Ježíše za rukáv a pravil: „Pane, cožpak mu za to žádnou odměnu nedáš, že je tak hodný člověk, a že nás tak rád viděl?“

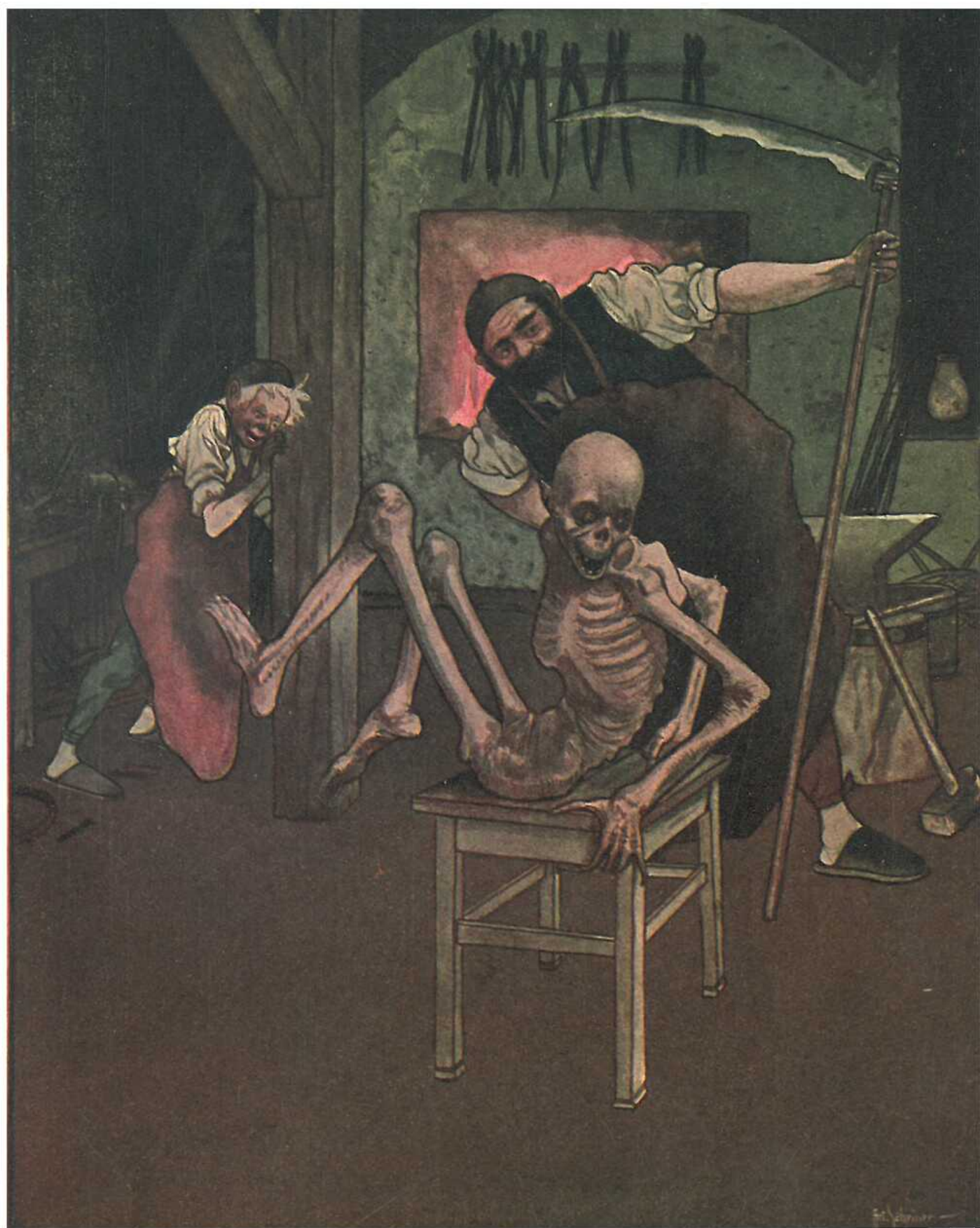
Odpověděl mu Pán Ježíš: „Odměna tohoto světa je odměna lichá, já ale mu jinou chystám v nebesích.“ Pak se obrátil k tomu kováři a pravil k němu: „Žádej, začkoli chceš, tři prosby budou tobě vyplněny.“

Tu se ten kovář zaradoval a řekl: „Když je tomu tak, tedy, Pane, učiň, abych byl ještě sto let živ a zdrav tak jako dnes.“

I řekl mu Pán Ježíš: „Má se tobě státi, jak žádáš. A co chceš dále?“ Kovář se rozmýšlel a řekl: „Co mám žádati? Mně se tak na světě dobře vede; co každý den spotřebuju, svým řemeslem si vždycky vydělám. Učiň tedy, abych měl vždycky díla dosti, tak jako až potud.“ — I odpověděl mu Pán Ježíš: „I to se má tobě vyplniti. A co ještě žádáš po třetí?“

Tu již milý kovář nevěděl, co říci má; ale rozmysliv se, za chvíli řekl: „Inu, když jsi, Pane, tak dobrý, tedy učiň, kdo sedne na tu stolicí, cos ty na ní u mne za stolem seděl, aby byl každý přimrazen a nemohl s místa, až já ho propustím.“

Svatý Petr se tomu zasmál, ale Pán Ježíš pravil: „Staň se, jako jsi řekl!“ Nato se rozešli, Pán Ježíš a svatý Petr šli svou cestou dále, a kovář běžel s radostí domů. I stalo se mu, jak [Pán Ježíš přislíbil. Všichni známí okolo rěho byli již pomřeli. On ale byl vždy ještě zdrav a čerstvý jako ryba, práce měl hojnost, a zpíval si od rána do večera. Ale všeho do času. Těch sto let konečně také uplynulo, a smrt zaklepala na dveře. — „Kdo to?“ ozval se kovář. — „Já jsem to, smrt, již si jdu pro tebe.“

„I pěkně vítám! Toť jsou k nám hosti!“ řekl kovář, potutelně se usmívaje, „jen dál, jen dál, vzácná paní! Počkej jen, až si tuhle ty kladiva a kleště trochu srovnám, však jsem hned hotov. Zatím se trochu posad’ tuhle na stolicí; vím, beztoho že jsi ušlá, a že máš po světě neustále co těkat.“

Smrt se ničeho nenadála; i nedala se dlouho pobízeti a posadila se. Tu se dal kovář do hlasitého smíchu a řekl: „Teď si tu sed’ a nehejbej se mi odtud, až já budu chtít!“

Smrt se počala vzpínati, rachotila hnáty a klepala dásněmi; ale nebylo nic platno, nemohla s místa a musila seděti, jako by ji byl přikoval. Kovář se smál, až se za břicho popadal, zavřel dveře a šel po svém, jsa tomu rád, že se již nemusí smrti obávat, maje ji doma chycenu. Zatím ale jeho radost dlouho netrvala, a brzy shledal, že se zmýlil.

Měl doma pěkného krmného vepříka, a chtěl si ho na to potěšení zabíti a šunky dáti do komína, neboť velmi rád pěkně uzené šunky jídal. I vzal tedy sekyru a dal vepříkovi do hlavy ránu, až se převalil; ale zatím, co se shýbal pro nůž, chtěje ho zaříznouti a krev do hrnce chytiti na jitrnice, tu se ten vepřík najednou zase zdvihl a „roch, roch, roch!“ pryč utíkal, a dříve než se kovář ze svého leknutí vzpamatoval, byl ten tam!

„Počkej, mrcho, však já tě zase dostanu!“ pravil kovář, a zatím šel do chlívků a vytáhl husu. Krmil ji již dvě neděle — na posvícení. „Aspoň si na tobě dnes pochutnám,“ řekl sám k sobě, „když mi ty jitrnice tak upláchly,“ a vzav nůž, chtěl ji zaříznouti. Ale ku podivu! Z husy neteklo ani kapky krve, a jak jí z krku nůž vytáhl, nebylo po ráně již ani památky! Vtom, co se kovář tomu tak divil, husa se mu najednou z ruky vymkla a „kejha, kejha!“ letěla za vepřem.

To bylo kováři již trochu příliš! Tak dobře dnes pořídil, a neměl by

si teď ani na pečení pochutnati? Nechal tedy zatím husu husou a vepře vepřem, a šel do holubníka a přinesl dvě holoubata. I aby mu snad zase něco takového nevyvedla, vzal sekýru a usekl jim na špalku hlavy — oběma jednou ranou. „Nu, vy alespoň máte dost!“ zabrumlal k sobě sám a hodil je na zem. Ale divy! Sotva na zem dopadla, navlékly se hlavičky zase na krky a fr! byli holubi již taky ti tam. — Tu se najednou kováři v hlavě zablesklo, i uhodil sobě pěstí do čela a řekl: „I pravda, pravda! Na to jsem já nemyslel: proto ono nemůže nic umřít, že mám já smrt chycenou!“ I zakroutil nad tím hlavou, a nebylo mu to tuze milé, že by již měl navždycky opustiti ty pěkné šunky a jitrnice, ty chutné martinské husy a i ta pečená holoubátka. Ale co dělati? Smrt propustiti? To ne; ta by nejprve jemu krk zakroutila. I pomyslí si tedy, že bude teď místo masa jísti hrách a kaši, a místo pečeně píkati koláče — však ty jsou, když jináč není, taky dost dobré! Nějaký čas ještě to tak dobře chodilo, dokud byly staré zásoby. Ale přišlo jaro, a tu teprve nastala ta pravá bída! Všickni živočichové, co jich loni bylo, obživli z jara zase, ani jedinkého nechýbělo! A k tomu narostlo takové množství mladých, až se všecko všudy hemžilo.

Ptáci, myši, kobylky, brouci, hléšťata a jiná havěď sežrala a zkazila všecko obilí na polích, a luka byly, jako by je vypálil; stromy na zahradách stály jako metly, listí i květ ožrali motýli a housenky — a nebylo možno ani jednu zabít! V jezerech a řekách bylo takové množství rybiček, žab, vodních pavouků a jiného hmyzu, že voda jimi zapáchala a nebylo lze se jí napít; v povětří pak byla mračna komárů, much a mušek, a na zemi taková síla ošklivého hmyzu, že by byla musila člověka umořiti, kdyby byl mohl umřít. I chodili lidé polomrtví jako stínové, nemohouce ani živi býti, ani zahynouti.

To vida ten kovář, jaké neštěstí svou pošetilou žádostí na světě způsobil, řekl: „Přece to tak Pán Bůh dobře učinil, že je ta smrt na světě!“ Šel a sám se jí poddal a ji propustil, kteráž ho ihned taky zadávila. A tak přišlo potom pomalu všechno zase do starého pořádku.

ROZUM A ŠTĚSTÍ

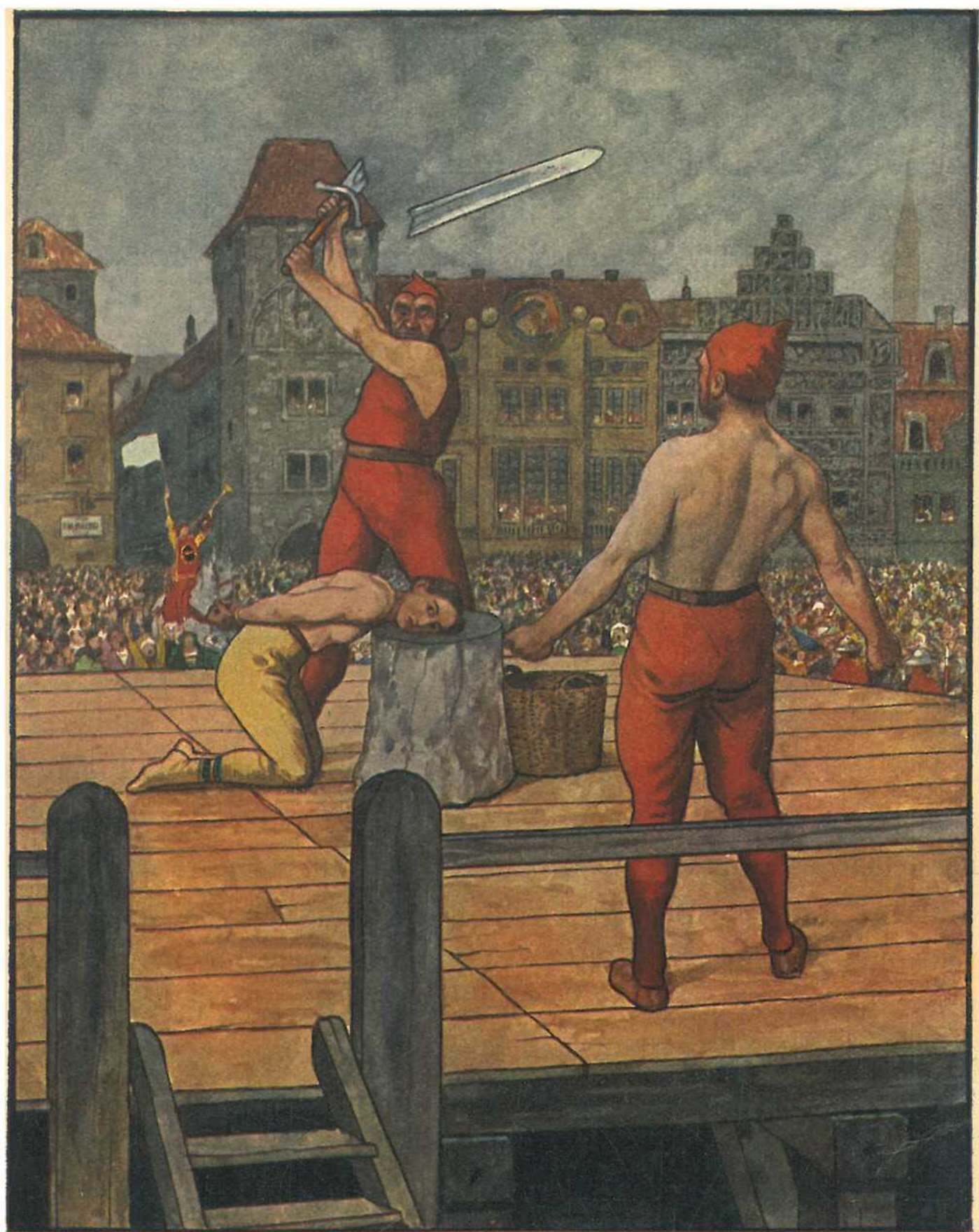
Jednou potkalo se Štěstí s Rozumem na nějaké lávce. „Vyhni se mi!“ řeklo Štěstí. Rozum byl tehdáž ještě nezkušený, nevěděl, kdo komu se má vyhýbat, i řekl: „Proč bych já se ti vyhýbal? Nejsi ty lepší mne.“ — „Lepší je ten,“ odpovědělo Štěstí, „kdo více dokáže. Vidiš-li tam toho selského synka, co v poli oře? Vejdi do něho; a pochodí-li tebou lépe nežli mnou, budu se ti po každé slušně z cesty vyhýbat, kdy a kdekoli se potkáme.“ Rozum k tomu svolil a vešel hned oráčovi do hlavy. Jakmile oráč ucítil, že má v hlavě rozum, začal rozumovat: „Což musím já do smrti za pluhem chodit? Vždyť mohu taky jinde a snáze štěstí svého dojít!“ Nechal orání, složil pluh a jel domů. „Tatíku,“ povídá, „nelíbí se mi to sedlačení; budu se raději učit zahrad-

níkem.“ Tatík řekl: „Což jsi se, Vaňku, pominul s rozumem?“ Ale pak se rozmyslil a povídá: „Nu, když chceš, uč se spánembohem! Dostane tu chalupu po mně tvůj bratr.“ — Vaněk přišel o chalupu; ale nedbal na to nic, šel a dal se královskému zahradníku do učení. Nemnoho mu zahradník ukazoval, zato tím více chápal Vaněk. Brzy potom ani zahradníka neposlouchal, jak má co dělat, a dělal všecko po svém. Nejprve zahradník se mrzel; ale pak vida, že se tak všecko lépe daří, byl spokojen. „Vidím, že máš více rozumu nežli já,“ řekl, a nechal pak už Vaňka zahradničit, jak sám chtěl. V nedlouhém čase zvelebil Vaněk zahradu tak, že král veliké z ní měl potěšení a často se v ní s paní královou a se svou jedinou dcerou procházel. Ta královská dcera byla panna velmi krásná, ale od dvanáctého svého roku přestala mluvit, nikdo ani slova od ní neslyšel. Král velice se proto rmoutil a dal rozhlásit: kdo způsobí, aby zas mluvila, že bude jejím manželem. I hlásilo se mnoho mladých králů, knížat a jiných velkých pánů, jeden po druhém; ale jak přišli, tak zas odešli: žádnému se nepodařilo způsobiti, aby promluvila. „A proč bych já taky svého štěstí nezkusil?“ pomyslil si Vaněk; „kdoví, nepodaří-li se mi ji k tomu přivést, aby odpověděla, když se budu ptát?“ I dal se hned u krále ohlásit a král se svými rady dovedl ho do pokoje, kde dcera jeho zůstávala. Ta dcera měla pěkného psíčka, a měla jej velmi ráda, protože byl velmi čiperný: všemu porozuměl, co chtěla mít. Když Vaněk s králem a s těmi rady do jejího pokoje vstoupil, dělal, jako by té panny královské ani neviděl; než obrátil se k tomu psíčku a povídá: „Slyšel jsem, psíčku, že jsi velmi čiperný, a jdu k tobě o radu. Byli jsme tři tovaryši: jeden řezbář, druhý krejčí, a já. Jednou jsme šli lesem a musili jsme v něm zůstat přes noc. Abychom před vlky byli bezpečni, udělali jsme si oheň a umluvili jsme se, aby jeden po druhém hlídal.

Nejdříve hlídal řezbář, a pro ukrácení chvíle vzal špalík a vyřezal z něho pěknou pannu. Když byla hotova, probudil krejčího, aby ten zase hlídal. Krejčí vida dřevěnou pannu, ptal se co to. — „Jak vidíš,“ řekl řezbář, „byla mi dlouhá chvíle a vyřezal jsem ze špalíka pannu: bude-li tobě taky dlouhá chvíle, můžeš ji ošatit.“ Krejčí hned vyndal nůžky, jehlu a nit, stříhl na šaty a dal se do šití; a když byly šaty hotovy, pannu přistrojil. Potom zavolal na mě, abych já šel hlídat. I ptám se ho taky, co to má. — „Jak vidíš,“ řekl krejčí: „řezbář byl dlouhá chvíle a vyřezal ze špalíku pannu, a já z dlouhé chvíle jsem ji ošatil. Bude-li tobě taky dlouhá chvíle, můžeš ji naučit mluvit.“ I naučil jsem ji skutečně do rána mluvit. Ale ráno, když se moji tovaryši probudili, chtěl každý tu pannu mít.

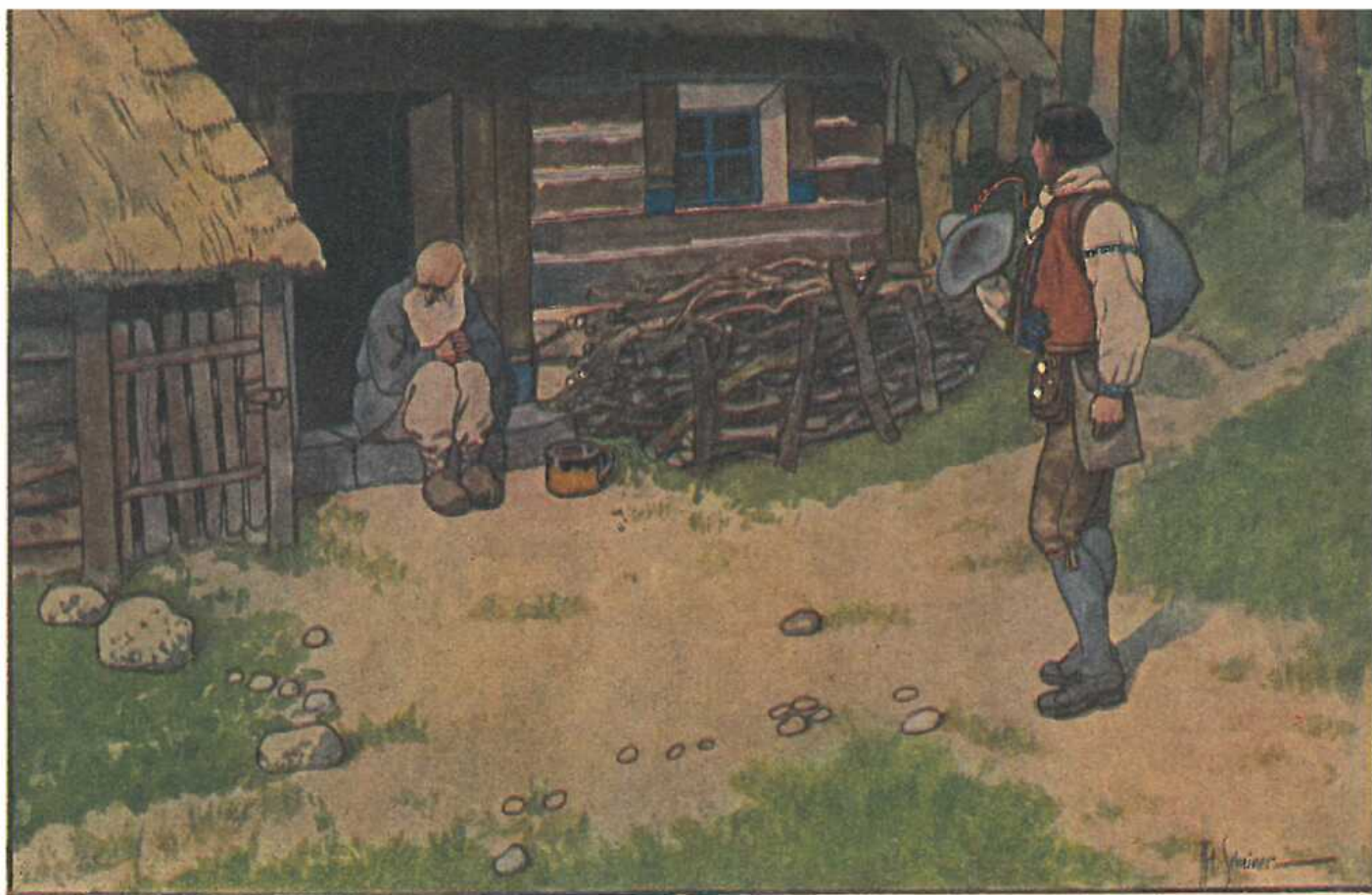

Řezbář povídá: „Já ji udělal.“ Krejčí: „Já ji ošatil.“ A já jsem si taky svého práva hájil. Pověz mi tedy, psíčku, komu z nás ta panna náleží?“ — Psíček mlčel; ale místo psíčka odpověděla dcera královská: „Komu by jinému náležela než tobě? Co do řezbářovy panny bez života? Co do krejčova ošacení bez řeči? Tys jí dal nejlepší dar: život a řeč a proto právem tobě náleží.“ — „Sama's o sebe rozhodla,“ řekl Vaněk, „i tobě dal já zase řeč a nový život, a proto mi taky právem náležíš.“ — Tehdy řekl ten jeden královský rada: „Jeho Milost královská dá tobě hojnou odměnu, že se ti podařilo dceři jeho rozvázat jazyk, ale jí sobě vzítí nemůžeš, jsi prostého rodu.“ Ale Vaněk nechtěl o žádné jiné odměně slyšet a řekl: „Král bez výminky slíbil: kdo způsobí, aby dcera jeho zas mluvila, že bude jejím manželem. Královské slovo zákon; a chce-li král, aby jiní zákonů jeho šetřili, musí je sám napřed zachovávat. A proto mi král musí svou dceru dát.“ — „Pochopové, svažte ho!“ volal ten rada; „kdo praví, že něco král musí, uráží Milost královskou a je hoden smrti. Vaše královská Milost rač poručit, ať je ten zločinec mečem odpraven.“ A král řekl: „Ať je mečem odpraven!“ I hned Vaňka svázali a vedli na popravu. Když přišli na místo popravní, už tam na ně Štěstí čekalo. Řeklo tajně k Rozumu: „Hle, jak ten člověk tebou pochodil: až má přijít o hlavu! Ustup, ať já vejdu na tvé místo!“ Jakmile Štěstí do Vaňka vstoupilo, přelomil se katovi meč u samého jilce, jako by jej byl někdo přestříhl. A nežli mu zase přinesli jiný, přijel z města na koni trubač, a jak letěl, troubil vesele a točil bílou korouhvičkou, a za ním přijel pro Vaňka královský kočár. A to bylo tak: Ta královská dcera řekla potom doma otci, že Vaněk přece jen pravdu mluvil, a že královské slovo nemá se rušit. A je-li Vaněk z prostého rodu, že ho král snadno může knížetem udělat. A král řekl: „Máš pravdu, ať je knížetem!“ Ihned

pro Vaňka poslali královský kočár a místo něho byl odpraven ten rada, který krále na Vaňka popudil. A od té doby prý Rozum, kdykoli se má potkat se Štěstím, zdaleka se mu vyhýbá.

J E Z I N K Y

Byl jeden chudý hoch sirotek, neměl otce ani matky, a musil jít sloužit, aby byl živ. Dlouho chodil, nikde nemohl služby najít; až jednoho dne přišel k nějakému stavení o samotě pod lesem. Na prahu seděl starý dědoušek, měl místo očí v hlavě tmavé důlky; kozy v chlívků mečely a dědoušek řekl: „Rád bych vás, ubohé kozičky, na pastvu dovedl, ale nemohu, nevidím; a nikoho nemám, abych ho s vámi poslal.“ — „Dědoušku, pošlete mne,“ ozval se hoch, „já vám ty kozičky budu pást a vám také rád posloužím.“ — „Kdopak jsi, a jak se jmenuješ?“ A hoch mu všechno pověděl a že mu říkají Janeček. — „Dobře, Janečku! Vezmu tě; a nejdříve mi ty kozy na pastvu vyžeň. Ale tam na tu hůrku v lese je nevod; přišly by na tě Jezinky, uspaly by tě a pak by ti vyloupaly

oči, tak jako mně to udělaly.“ — „Nic se, dědoušku, nestarejte,“ odpověděl Janeček, „mně Jezinky oči nevylopají.“ Poté pustil kozy z chlívku a hnal je na pastvu.

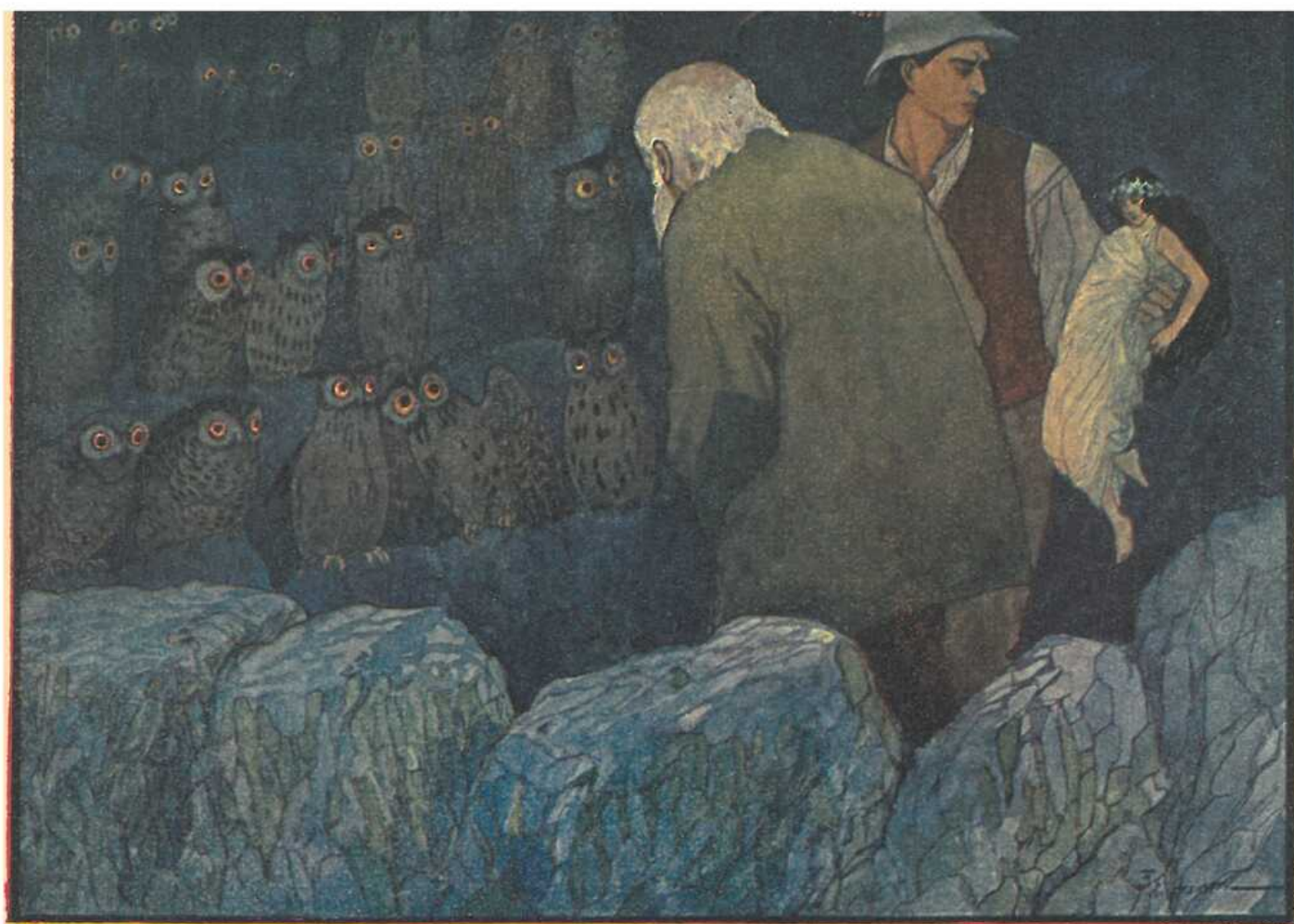
První a druhý den pásal pod lesem; ale třetího dne řekl sám sobě: „Což bych se bál Jezinek? Poženu, kde je lepší pastva.“ Pak si uřízl tři zelené proutky ostružiny, schoval do klobouka, a hnal kozy zrovna do lesa na tu hůrku. Tam se kozy rozběhly po pastvě a Janeček si sedl do chládku na kámen.

Dlouho neseseděl, a nenadále, kde se vzala, tu se vzala, stála před ním krásná panenka, celá bíle oblečená, vlasy po zádech pěkně rozčesané, černé jako havran, a oči jako trnky. „Pozdrav Pán Bůh, mladý pasáčku!“ povídá. „Hleď, jaká to jablíčka rostou v naší zahrádce, tu máš, jedno ti dám, abys taky věděl, jak jsou dobrá.“ I podávala mu krásné červené jablíčko. Ale Janeček věděl, kdyby to jablíčko vzal a snědl, že by usnul a že by mu potom oči vyloupala; i řekl: „Děkuju pěkně, krásná panenko! Můj hospodář má v zahradě jabloň, rostou na ní ještě pěknější jablíčka; dost jsem se jich najedl!“ — „Nu, když nechceš, nebudu tebe nutit,“ řekla panenka a odešla. Za chvíli přišla jiná, ještě krásnější panenka, měla v ruce pěknou červenou růži a řekla: „Pozdrav Pán Bůh, mladý pasáčku. Hle, hleď, jakou jsem tamhle na mezi utrhla krásnou růžičku, a jak pěkně voní, přivoň si taky!“ — „Děkuju pěkně, krásná panenko! Můj hospodář má v zahrádce ještě pěknější růžičky; navonil jsem se dost!“ — „Nu, když nechceš, nech tak!“ řekla panenka celá rozhněvaná, obrátila se a zas odešla. — Po některé chvíli přišla třetí panenka, nejmladší a ze všech nejkrásnější. „Pozdrav Pán Bůh, mladý pasáčku!“ — „Děkuju pěkně, krásná panenko!“ — „Věru, švarný jsi hoch,“ řekla panenka; „ale byl

bys ještě hezčejší, kdybys měl vlásky pěkně učesané: pojď, já tě učesám!“ Janeček neříkal nic; ale když panenka k němu přikročila, aby ho česala, vzal s hlavy klobouk, vytáhl z něho jeden proutek ostružiny a šup! uhodil panenku po ruce. Panenka dala se do křiku: „Och, pomozte, pomozte!“ začala plakat a s místa se nemohla hnout. Janeček nedbal nic na její pláč a svázal jí ostružinou ruce. Tu přiběhly ty druhé dvě panenky, a vidouce sestru chycenou, začaly Janečka prosit, aby ji jen rozvázal a pustil. „Rozvažte si ji samy!“ řekl Janeček. — „Och, nemůžeme; máme měkounké ručičky, popíchaly bychom se!“ Ale když viděly, že hoch jinak nechce, šly k sestře a chtěly ostružinu rozvázat. Vtom Janeček přiskočil a šup, šup! uhodil je taky proutkem a pak jim oběma svázal ruce. „Hledte, mám vás, vy zlé Jezinky, co jste mému hospodáři vyloupaly oči.“

Poté běžel domů k hospodáři a řekl: „Dědoušku, pojďte, našel jsem někoho, kdo vám zas oči vaše dá.“ A když přišli na tu hůrku, řekl té první Jezince: „Teď mi pověz, kde jsou dědouškovy oči? Nepovíš-li, vhodím tě tuhle do vody!“ — Jezinka se vymlouvala, že neví, a Janeček ji chtěl vhodit do řeky, co tam pod hůrkou tekla. — „Nech mne, Janečku, nech mne!“ prosila Jezinka, „já ti dědouškovy oči dám.“ I vedla ho do jedné jeskyně, kde byla veliká hromada očí, velikých i malých, černých, červených, modrých i zelených, a dvě z té hromady mu vybrala. Ale když Janeček je dědouškovi vsadil, začal ubohý naříkat. „Och, běda, běda! To nejsou moje oči; vidím samé sovy!“ Janeček se rozhněval, Jezinku popadl a vhodil do vody. Potom povídá té druhé: „Pověz ty, kde jsou dědouškovy oči?“ Ta začala se taky vymlouvat, že o nich neví; a když jí hoch pohrozil, že ji také do vody vhodí, vedla ho zas do té jeskyně a vybrala mu dvě jiných očí.

Ale dědoušek zase naříkal: „Och, to nejsou moje oči; vidím samé vlky!“ I stalo se druhé Jezince tak jako té první — jen se nad ní voda zavřela. — „Pověz mi ty, kde jsou oči dědouškovy?“ řekl Janeček té třetí nejmladší Jezince. Tu ho také vedla k té hromadě v jeskyni a dvě oči mu vybrala. Ale když byly vsazený, zase dědoušek bědoval, že to nejsou jeho oči, prý: „Vidím samé štiky!“

Janeček vida, že ho též obelhala, chtěl ji taky utopit, ale Jezinka prosila ho s pláčem: „Nech mne, Janečku, nech mne, já ti ty pravé dědouškovy oči dám.“ I vybrala je ze spodu celé hromady. A když je

Janeček dědečkovi do důlků vsadil, vykřikl dědoušek radostně: „To — to jsou moje oči! Chvála Pánu Bohu, teď zas dobře vidím.“

Potom Janeček a ten dědoušek byli spolu dobře živi. Janeček pásł kozy a dědoušek dělal doma syrečky, a pak je spolu jedli. A ta Jezinka potom už nikdy víc na té hůrce se neukázala.

JIRKA S KOZOU

Byl jeden král a měl dceru, a on ji nemohl žádný rozesmát, byla stále smutná. Tak ten král povídal, kdo dovede, abý se ona zasmála, že mu ji dá. Tak on byl jeden pastýř a měl syna, říkali mu Jirka. On povídá: „Tatínku, já taky půjdu, jestli bych ji rozesmál. Já na vás nic nechci, jenom tu kozu.“ A táta řekl: „No tak jdi.“ Ta koza byla taková, kdy on chtěl, tak ona každého držela, a ten člověk musil při ní zůstat.

Tak tu kozu vzal a šel, a potká jednoho, on měl nohu na rameně. Jirka povídal: „Ty, cože máš tu nohu na rameně?“ A on: „Já když ji sundám, tak doskočím sto mil.“ — „A kam jdeš?“ — „Já jdu na službu, kdo mě vezme.“ — „Tak pojď se mnou.“

Šli dál a potkali zas jednoho, měl prkýnko na očích. „Ty, co že máš tu na očích prkýnko?“ A on : „Já když to prkýnko pozdvihnu, tak vidím sto mil.“ — „A kam jdeš?“ — „Já jdu na službu, chceš-li mě vzít.“ — „I ba, vezmu, pojď taky se mnou.“

Ušli kus cesty, potkali třetího kamaráda, on měl flaši pod ramenem a místo zátky držel v ní palec. „Ty, cože ten palec držíš?“ — „Já když ho vycuknu, dostříknu sto mil, a co chci, všecko postříknu. Chceš-li, vezmi mě taky do služby, může to být tvé štěstí a naše taky.“ A Jirka mu nato: „No tak pojď.“

Potom přišli do města, kde byl ten král, a nakoupili si na tu kozu pentlí. A přišli na jednu hospodu, a ono tam už bylo ohlášeno, až takoví lidé přijdou, aby jim jíst a pít dali, co budou chtít, že to ten král všecko zaplatí. Tak oni tu kozu samými pentlemi ovázali a dali ji do sednice šenkýři k opatření, a on ji dal do přístěnku*), kde jeho dcery ležely. On ten hospodský měl tři holky, a ještě nespaly. Tak teď Manka řekla: „Och, kdybych já mohla taky nějakou takovou pentli mít! Já půjdu a odvážu nějakou s té kozy.“ Ta druhá, Dodla, povídá: „Nechod', on to ráno pozná.“ Ale ona šla přec. A když Manka dlouho nešla, řekla ta třetí, ta Káče: „Jdi tam pro ni.“ Tak ta Dodla šla a třepla Manku po hřbetě: „I pojď, nech toho!“ a už se od ní nemohla odtrhnout. Tak ta Káče povídá: „I pojďte, neodvažte je všechny!“ Šla a třepla Dodlu po sukni, a už taky nemohla pryč, musela při ní zůstat.

Tak ráno on si ten Jirka přichvátl a šel pro tu kozu a vedl to všecko pryč, Káči, Dodlu i Manku. Šli skrze ves a on koukal rychtář z okna: „I fuj,“ povídá, „Kačinko, co to? co to?“ Šel a popadl ji za ruku, chtěl ji odtrhnout, a uvázl taky při ní. Potom hnal pastýř krávy uličkou a býk

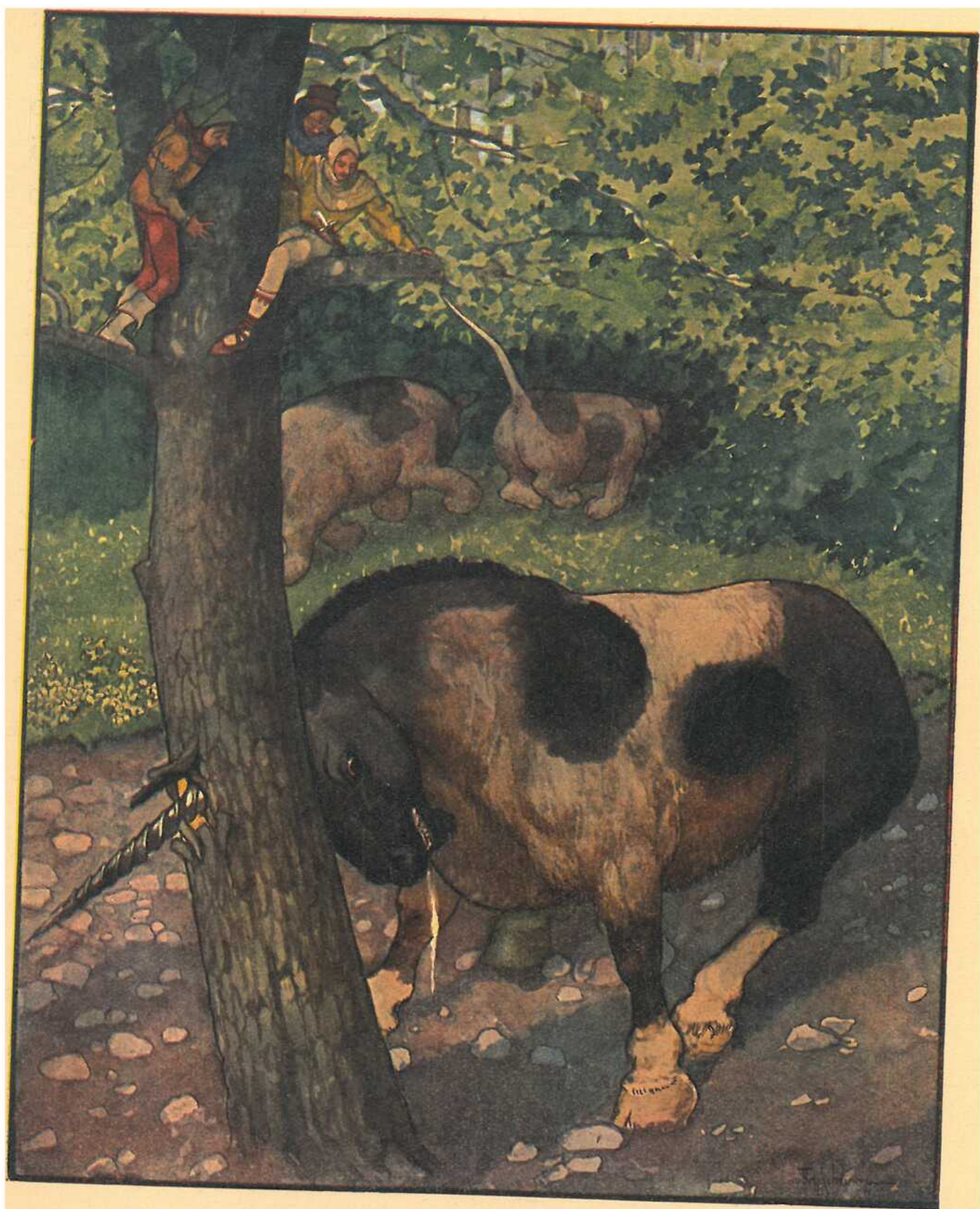
*) Přepažená světnička.

smýkl se okolo, uvázl, a Jirka taky ho vede. Tak potom přišli před ten zámek, a oni ven vyšli sloužící; a když takové věci viděli, šli a povídali tomu králi: „Och, pane, jakou tu máme podívanou: už tu byly všelijaké maškary, ale to tu ještě nebylo.“ Tak tu královu dívku vyvedli na ten palác, a ona se podívala a zasmála se, až se zámek otřásl.

Tak teď se ptali, co je zač. On: že je pastýřův syn a že mu říkají Jirka. A oni: že to nemůže být; že je z prostého rodu, že mu tu dívku nemohou dát, ale že jim musí něco ještě udělat. On povídá: „Co?“ A oni: že támhle je studánka, je tam sto mil: jestli z ní za minutu přinese ten koflík vody, tak tu dívku dostane. Tak on ten Jirka povídal tomu, co měl tu nohu na rameni: „Tys řekl, když sundáš tuhle nohu, že doskočíš sto mil.“ A on: „O, to já snadno dokážu.“ Sundal nohu, skočil a byl tam. Ale potom už chybělo maličko jenom a už byl čas, že měl přijít. Tak Jirka řekl tomu druhému: „Tys povídal, když pozdvihneš jen to prkýnko s očí, že uvidíš na sto mil: Koukni se, co tam dělá.“ — „Och, pane, on tam leží. Och, jemináčku, on tam usnul.“ — „To bude zle,“ povídá Jirka, „už tu bude čas. Ty třetí, tys povídal, když tu ten palec vycukneš, že dostříkneš sto mil: hbitě stříkni tam, ať vstává. — A ty, podívej se, jestli už se tam hýbe nebo co?“ — „Och, pane, už vstává — utírá se — už nabírá vodu.“ Potom on skočil a už tu byl, a zrovna včas.

Tak potom oni povídali, že jim musí dokázat ještě jeden kousek. Že tamhle ve skále je takové zvíře, jednorožec, že jim moc lidí zhubí; jestli je shladí se světa, že tu dívku dostane. Tak on si vzal ty lidi, a do toho lesa šli. Tak přišli k takové smrčíně. A tam byla tři zvířata, a byla taková doupata vyhloubená, jak ležela. Dvě nedělala nic, ale to třetí hubilo lidi. Tak oni si nabrali kamení a těch jedlových šišek za ňadra, a vlezli na strom nahoru; a když si ta zvířata lehla, tak oni pustili dolů kámen

na to jedno zvíře, co byl jednorožec. A ono to zvíře řeklo tomu druhému: „Dej pokoj, nešťouchej mě!“ A ono povídá: „Já ti nedělám nic.“ A zas na toho jednorožce shora pustili kámen. „Dej pokoj! Už jsi mi to udělal po třetí.“ — „Vždyť já ti nic nedělám!“ — Tak se popadli a prali se spolu. A ten jednorožec chtěl to druhé zvíře probodnout; ale ono uskočilo, a on jak se prudce po něm hnál, tak zarazil tím rohem do dřeva a nemohl ho hned vyndat. Tak oni hned skočili se smrčiny dolů a ta dvě zvířata utekla; tomu třetímu, tomu jednorožci, oni usekli hlavu a vzali ji na ramena a nesli ji do zámku.

Tu oni v zámku viděli, že Jirka zas ten kousek dokázal.

„Co, prej, budeme dělat? Snad mu přec musíme tu holku dát?“ — „Ne, pane,“ povídá jeden ten sloužící, „to nemůže být; vždyť je prostý, aby on takovou královskou dívku dostal! Ale musíme ho se světa shladit.“ — Tak on ten král jim řekl, aby vyšetřili jeho řeč, co bude mluvit. Tak byla tam nájemnice jedna, ona mu povídala: „Jirko, s tebou nebude dnes dobře, chtějí tě shladit se světa.“ Tu on povídá: „Och, já se nebojím: jak mně teprve bylo dvanáct let, já jsem jich zabil jednou ranou dvanáct.“ Ale to bylo, když mu máma upekla lívance, ono mu na ně vlétlo dvanáct much a on je na jednu ránu zabil.

Tak oni když to uslyšeli, řekli: „Jinak ne, než že ho musíme zastřelit.“ Tak potom si přišikovali vojáky a povídali, že mu udělají parádu, že ho budou oddávat v paláci. Tak ho tam vyvedli a vojáci už chtěli do něho spustit. A on ten Jirka řekl tomu, co místo zátky palec držel: „Tys povídal, když vycukneš ten palec, že všechno zastríkáš; rychle vycukni!“ „O pane, to já snadno dokážu.“ Tak ten palec vycukl a všechny je zastríkal, až byli všichni slepí a žádný neviděl.

Tak oni, když už viděli, že jinak není, řekli mu, aby šel, že mu tu

dívku dají. Tak potom mu dali pěkné šaty královské a byla svatba. A já jsem na té svatbě taky byla: měli tam muziku, jedli a pili: bylo masa, koblih a všeho plné mísy a kořalky plná vědra.

Dnes jsem šla a včera jsem přišla; našla jsem mezi pařezy vejce, praštila jsem jím jednomu na hlavu a udělala jsem mu pleš, a má ji doposud.

O B S A H

Tři zlaté vlasy Děda-Vševěda .	5
Zlatovláska .	19
Hrnečku, vař!	33
Pták Ohnivák a liška Ryška .	41
Otesánek	65
Dlouhý, Široký a Bystrozraký	75
Král Tchoř	95
O třech přadlenách .	101
Raráš a Šetek	113
Dobře tak, že je smrt na světě .	127
Rozum a Štěstí	135
Jezinky . . .	145
Jirka s kozou	153

K. J. Erben: ČESKÉ POHÁDKY

*Pro mládež od 6 let s obrázky Artuše Scheinera
vydala a vytiskla Novina v Praze na podzim 1941*

II. vydání (5001—9400)